מוסף על המשמר
מס' 24 (906)
10 ביוני 1988
כ"ה בסיון תשמ"ח

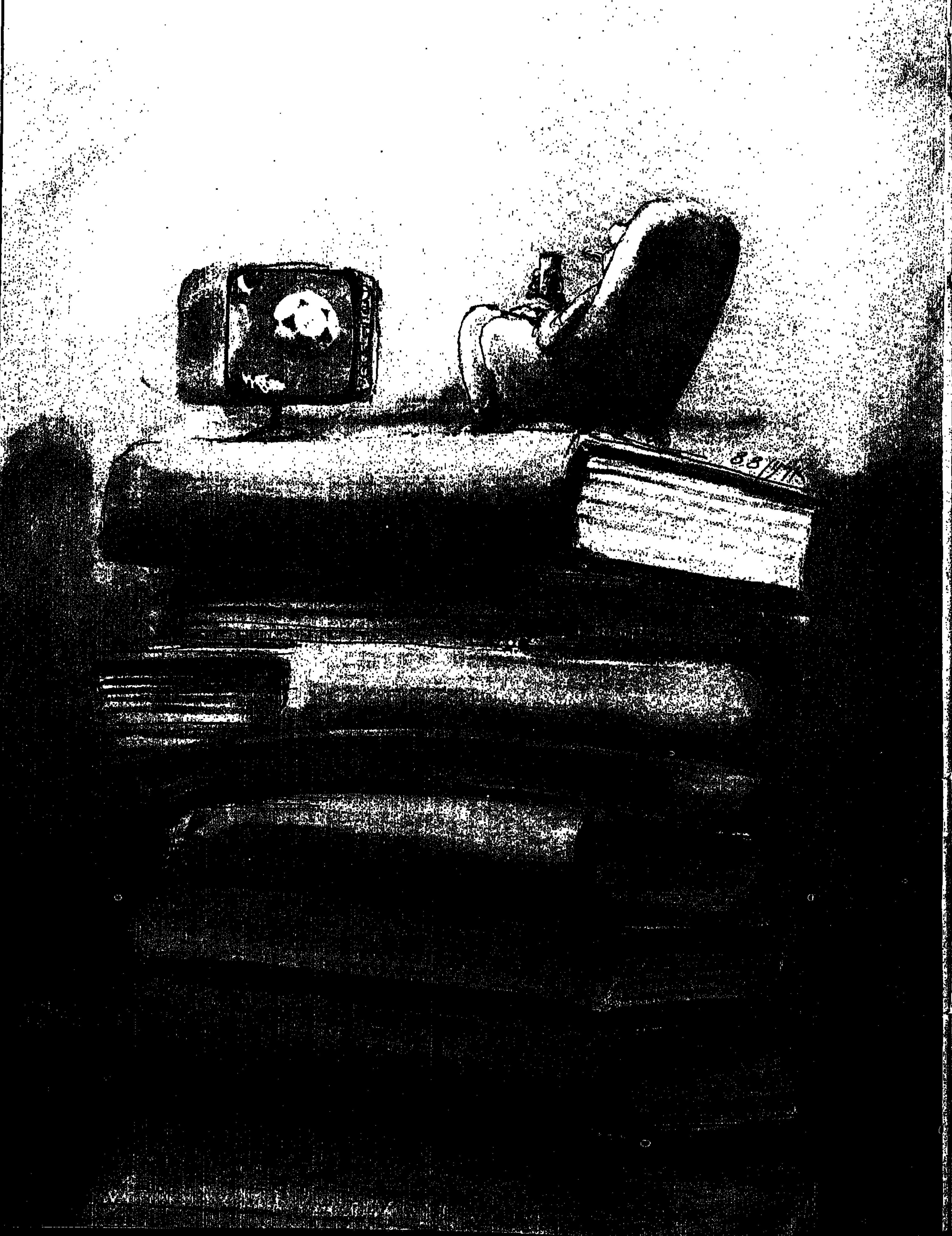

אין לך בעולם סחורה מוזרה מספרים:

מדפיסים אותם אנשים שאינם מבינים אותם;
הם נמכרים על ידי אנשים שאינם מבינים אותם;
והם אף נקראים ומבוקרים על ידי אלה, שאינם מבינים אותם;
ועכשיו הם גם נכתבים על ידי אלה שאינם מבינים אותם.
(הסופר והמסאי הגרמני ליכטנברג)

הספר הבינוני והגרוע, גרוע דווקא בזה, שהוא מבקש למצוא חן בעיני הרבים, ואף מצליח בכך.
(פרידריך ניטשה)

סימן היכר לספר מעולה הוא, שככל שאתה מתקדם בגיל, כן הוא מוצא יותר חן בעיניך.
(ליכטנברג)

יריד הספרים

אנציקלופדיה של עולם החי

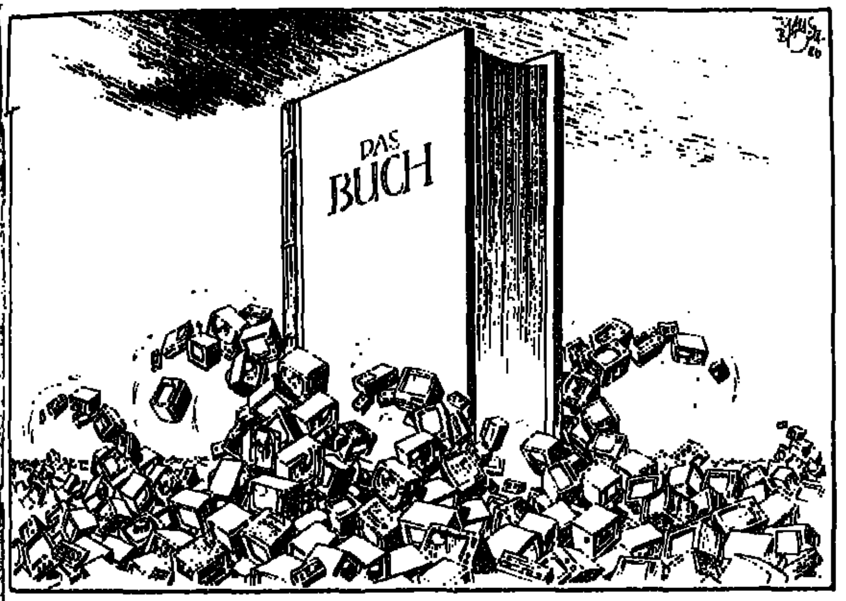

הספר

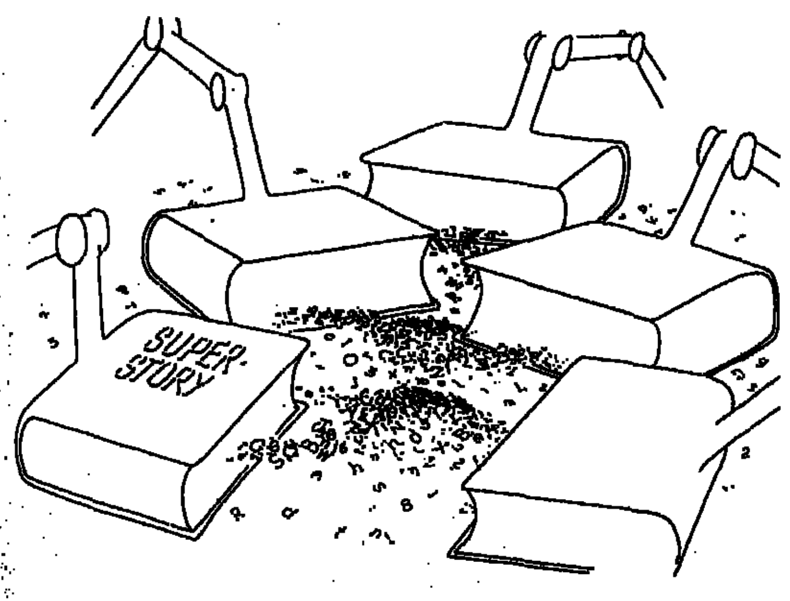

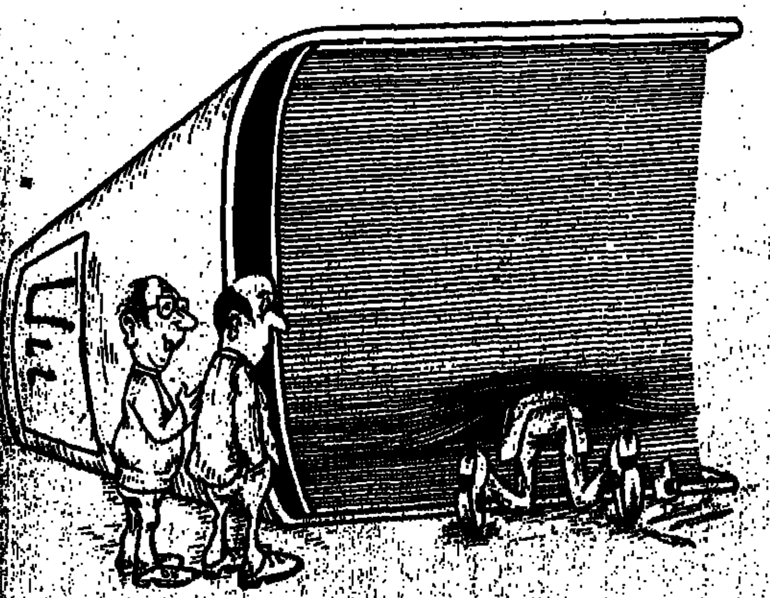

הוא חי כבר רק בזכרונות שלו

כתובת המערכת:
"על המשמר". רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: יעקב לזר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: רוני גופר
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ נחום תקום
ראיון עם נחום פסה
מאת גבי בשן 5

■ טורים גבוהים
מאבקם של עובדי מנועי בית־שמש
מאת יעקב לזר 8

■ יום יום אל הים
מדריך למתרחץ בחופי ת"א
מאת אלישבע איילון 10

■ מפיקי ספר
עם מולי מלצר ודני טרץ', "ספרי תל־אביב"
מאת טלי ברזילי־זוננפלד 11

■ קובייה הונגרית
כשלון השיטה בהונגריה
מאת אריה פלגי 12

■ יש אליפות
אליפות אירופה בכדורגל
מאת שבח בן־גבריאל 14

■ בנימין נפתל ובנימין
סזפורה של תמונת פורטרט
מאת נתן גרוס 16

■ בוהק חמסיני צורב
שלושה סרטים ישראליים קצרים
מאת יעל ישראל 18

■ המכורים לברנשטיין
חזרה של המאסטרו עם הפילהרמונית
מאת יוסי שיפמן 20

■ חמש דקות מפירנצה
אמנון ברזל והמוזיאון שהוא חונך באיטליה
מאת חיים מאור 21

מדורים וטורים

■ הלו חותם 4

■ שלום־בית
מאת חיה יוסף 17

עודד ליפשיץ – 2; ג'גו – 2;
אלי הכהן – 2; זאב צחור – 3;
שמואל בונים – 4;
עלי אלון/יובל דניאלי – 4

■ כל יום
(עיצוב: רחל דביר) 22־27

■ בשער:
עם הספר והכדורגל

מלה רעה

כשחיים גורי פונה לערפאת

עשרים ואחת שנות כיבוש כולל חצי שנת אינתיפאדה, נדרשו כדי שחיים גורי ישלים מסע ארוך מקצה האחד של הקשת הפוליטית, שם ניצב ב־1967, כשהיה בין חותמי הכרוז של מקימי "תנועת ארץ ישראל השלמה" ועד לקצה השני, אליו הגיע בכתבתו ב"דבר", ביום שישי שעבר. "אילו הייתי ראש ממשלת ישראל", כתב גורי, "הייתי מצהיר...": "ממשלת ישראל מכריזה בזאת כי היא נכונה לפתוח מייד בשיחות ישירות וגלויות עם כל גורם ערבי המעורב בסכסוך, כולל אש"ף, כדי לשים קץ לאיבת הדמים ולכונן שלום המקובל על עמי ארץ־ישראל ושכנותיה".

"ארץ החשבונות הארוכים" קורא גורי לכתבה, בה הציב עצמו הרחק מעבר לעמדת פרס, שאינו מוכן למו"מ עם אש"ף, ואפילו מעבר לקונסנזוס המקובל במפ"ם וב"שלום עכשיו" מו"מ על בסיס נוסחת שם טוב־יריב, בתנאי שאש"ף יכיר בישראל ויימנע מטרור.

לגורי אין תנאים: "שיחות ללא תנאים מוקדמים, ללא הכרה הדדית מראש!"

הרבה תחנות עבר גורי במסעו הארוך. לזכותו ייאמר שתמיד היה איש של רגישות אנושית לסבל הזולת ובעל מצפון. לחובתו — ששנים ארוכות נעצר במסעו במקום טוב באמצע, "מביך" את המתנחלים וגם את אנשי מחנה השלום, פעם מלטף את אלה ואת אלה, פעם מלקה את שניהם. איזון קדוש, שיוצר את התחושה שגורי מתנשא על אלה ואלה, מושיב עצמו על כס השופט הגיטרלי בזחיחות הדעת ומחמיא לעצמו על רוחב דעת שאין בו מצרות האופקים של הנצמדים לעמדה ברורה ולוחמים עליה.

גורי – "שיחות ישירות וגלויות עם כל גורם ערבי המעורב בסכסוך, כולל אש"ף"

תחנה אחת במסעו הפוליטי הארוך של חיים גורי זכורה לרעה אצל רבים: ב־1975 ניסה גוש אמונים להתיישב בסבסטיה שבשומרון ללא אישור הממשלה, ובכך לפרוץ דרך להתיישבות בלב השטחים צפופי האוכלוסיה הערבית שבגדה.

גורי, יחד עם גלילי ואחרים, סייע למתנחלים לכרסם בעמדתו הנחושה של רבין שהתנגד להקמת יישוב באיזור זה, ועזר להשגת ה"פשרה" שלפיה התיישבו המתנחלים במחנה צבאי.

אם יש שני אירועים שהם התמרורים החשובים ביותר במסלול בו התדרדרנו לאינתיפאדה, לקטל מאתיים פלסטינים, למעשי ההתעללות והדיכוי של צה"ל בשטחים, לימים שבהם כנופיות הקוזקים שבין מתנחלי האיזור עורכות פוגרומים ביושביו הערביים, הורגות, מכות ומשמידות רכוש — שתי התחנות הן מלון "פרק" בחברון וההיתר שנתן יגאל אלון ללוינגר להקים את בסיסו הראשון בעיר ערבית, וה"פרשה" לה היה שותף גורי בסבסטיה.

"ארץ החשבונות הארוכים". אנו, כל אלה שהאמינו תמיד בארץ־ישראל השייכת לשני העמים היושבים בה, בצורך במו"מ עם הפלסטינים ואש"ף, יכולים לקבל בשמחה את גורי למחננו, ובלי שום חשבונות. את החשבונות הארוכים יצטרך גורי לעשות עם עצמו. עדיין הוא נרתע מלעשות את חשבונותיו לכל אורכם.

"אין ניגוד מהותי בין חתימתי למען ארץ־ישראל השלמה לאחר ששת הימים לבין הצעתי זו שבאה באיחור ניכר". יש מעט התחמקות בהצהרה, שאינה מנומקת ויש גם הודאה במקצת: "הצעתי זו באה באיחור ניכר". גורי הוא איש של רגישות, מצפון וכבוד עצמי, אין לקנא בו כשיעשה את כל חשבונו עם עצמו, וישאל את נפשו מה מחירו של אותו איחור שאיחר. מה היתה תרומת תמיכתו ב"ארץ ישראל השלמה" להתשה ולמלחמת יום הכיפורים, למלחמת של"ג ולהתדרדרות המוסרית והאנושית של מדינת ישראל. כיצד הגענו למצב שבו בית המשפט העליון אומר, בפרשת המתנחל שירה ברועים ערבים, כנראה ללא סיבה מספקת. שירי כזה בערבים הפך למכת מדינה, לא פחות מיידוי אבנים.

כשחיים גורי יפרע את חשבונו הארוך עם עצמו הוא ישלם מחיר כבד. כבר אפילו מהמחיר שהוא משלם ביחסיו עם חבריו לדעה מהעבר, ששמעו על תמיכתו במו"מ עם אש"ף.

"על כך זכיתי לגידופים בטלפון מצד פטריוטים שכינו אותי 'בוגד' ו'פטן'" כותב גורי. "והיו ששאלו: במה אתה שונה מכל השמאלנים גונבי הדעת שאמרו זאת שנים לפניך?"

מה חשבת, חיים גורי, שעם דעות כאלה, בימים אלה, יעטרו אותך בפרחים?

● עודד ליפשיץ

רשות דיבור לפרופסור פנחס שיפמן, מומחה לדיני אישות

"הבעיה: ניגוד בין טובת הילד לזכויות ההורים"

השבוע המשיך בית המשפט העליון בדיונו בנושא הילדה הברזילאית. הדיון, שזכה לכינוי "משפט שלמה" מהווה מוקד התעניינות לא רק בקרב הנוגעים בדבר אלא גם בקרב קהילות הפסיכולוגים, סוציולוגים, עובדים סוציאליים ומשפטנים. פרופ' פנחס שיפמן, כמומחה לדיני אישות בפקולטה למשפטים באונ' העברית, מעריך את השיקולים שבית משפט שוקל בבואו לדון בסוגיות רגישות כל כך:

הבעיה המרכזית בסוגיות שכאלה היא ניגוד בין טובת הילד, זכויות ההורים הביולוגיים וזכויות ההורים הפסיכולוגיות, היינו ההורים המאמצים. הגישה היא, אכן, מהי טובת הילד. וזהי שאלה מורכבת מאוד, בעייתית מאוד, שכרוכה בשאלת זכויות ההורים. בית המשפט צריך לברור מה תהיה חומרת הפגיעה בילד, מול הפגיעה בהוריו הביולוגיים. שיקול נוסף שעומד לדיון יהיה, למשל, האם אמנם החזרת הילד להוריו הביולוגיים היא לטובת הילד בטווח הארוך. התשובה אינה חד־משמעית. היו, למשל, מקרים שבהם היה ידוע שהורים ביולוגיים עלולים להרע לילד. בארץ היו מקרים רבים בהם הוציאו ילדים מהוריהם בשל סיכון פיזי או נפשי לילד. נושא אחר שעולה לדיון בסוגיות מסוג זה הוא, מהי מידת הנזק שתיגרם לילד כתוצאה מהוצאתו מהוריו המאמצים. אין ספק שכתוצאה כזאת יש משום נזק. השאלה היא מה מידתו וכיצד שוקלים.

האם אתה יכול להביא תקדימים למקרים דומים?

מקרה חד כזה לא היה עדיין בארץ ולא זכור לי כמוהו, אולם ברוסיה, לפני כ־30 שנה ידוע על מקרה שבו נחטפה ילדה על־ידי גוקלת, הועברה לבית יתומים והגיעה בסופו של דבר להורים מאמצים. נאמר להורים המאמצים במפורש שהילדה יתומה. באותה תקופה היו הוריה הביולוגיים עסוקים בחיפושים שהתנהלו אחרי בתם. שבע שנים נמשך החיפוש עד שגילו ההורים את בתם אצל ההורים המאמצים. הפרשה כולה הועברה לדיון בבית המשפט העליון בבריה"מ ולאחר משפט ממושך הוכרע לטובת ההורים המאמצים.

בתקופת השואה הועברו ילדים יהודים בצורות שונות ומשונות למשפחות נוצריות. מן הראוי לשים לב להחלטה המוסקל וההולנדי שפסק שילדים כאלה, שיתגלו אחרי השואה, חובה להעבירם למשפחות יהודיות.

בבקשה זהו אתה מעורר בעצם סוגיה משמעותית מאוד של הכנסת השיקולים הלאומי והדתי, שיקולים הרשום על גבי סוגיה הרגשה.

[illegible] בנושא הלאומי וגם בנושא הדתי, וכל בית־דין שבא לפסוק בסוגיות כאלה אכן מתלבט ומתייחס לחובטים המיוחדים. כך, למשל, יעלו בוודאי שאלות על מידת הנורמליות, מידת והגינות המקסימלית מידת החשיבות ומה זה באשה לבית־דין אזרחי גם בבית־דין דתי כמו מתו־דין רבני. יידונו סוגיות כאלה, והתייחסות, כמובן, תהיה ברוח ההלכה.

● אלי הכהן

עם סגולה

קופמניה

לפני 21 שנה בדיוק, ביום האחרון של מלחמת ששת הימים, נפגשתי בשכם עם מפקד סוללת־תותחים צעיר, סרן חיים קופמן. לאחר שהסתיימה הלחימה ישבנו חודשיים במכללת אינג'אח שבמעלה העיר. עיתותינו בידינו, אכלנו כנאפה בקסבה המקומית ועלינו להר גריזים. קופמן היה פרטנר טוב. היתה לו מכונית פרטית (פיג'ו 404, אם אני זוכר נכון), ובימים שרוב הקצינים היו קיבוצניקים, סטודנטים או סתם תפרנים, מכוניתו היתה רכב סיור של חבורת קצינים מתפעמת והמומה מהמפגש הבלתי צפוי עם מציאות תרשה. הוא היה פרטנר טוב גם בגלל שהיה לו עניין בפוליטיקה. וכך ישבנו, קיץ אחד של תקוות וחלומות, ודיברנו על הסיכוי.

קופמן היה חירותניק, תופעה לא שיגרתית בקרב הקצינים, ודיבר על המעצמה הישראלית הגדולה מקוניטרה ועד קנטרה ועל מאות אלפי עולים ופריצה כלכלית. אחרים ריכרו על השלום שבפתח. ויכוחים של מילואימניקים מימים־ימימה, בין סיורי שיגרה ללילות בטלה.

באחד הימים הראשונים לשהותנו שם, כשרית גוויות ההרוגים עוד עמד באוויר, הגיע לאינג'אח הרב הצבאי הראשי, שלמה גורן, חמוש בספר תורה ושופר (ראה "עת הזמיר" של חיים באר), ועל סמך דרגת האלוף שעל כתפיו דרש ליווי לקבר יוסף הצדיק. קבוצה של קצינים סקרניים קיבלה על עצמה לאתר את המקום. ליד חורבות שכם העתיקה מצאנו מבנה מטופח ובחצרו ערבי זקן שהצביע על משהו שמתחתיו, לדבריו, טמון יוסף. הרב, נרגש מהגילוי, נכנס למבנה וביצע סידרת מעשי פולחן בתוכו. אנחנו העדפנו להמתין מחוץ למבנה, בחצר המוצלת.

הערבי, הגיש לנו ג'ארה קרירה של מים וסיפר לנו על המקום ותולדותיו ואז הגיח הרב גורן והטיף לנו מוסר על שהעדפנו לפטפט עם ערבי על פני השתתפות במעשה של קרושה. הלהט המוסרי שלו הלך וגבר ובתוך כך הוא סיפר בהתרגשות כיצד כמה ימים קודם לכן, במהלך כיבוש הר הבית הוא תבע לפוצץ את המסגדים עומר ואל־אקצה, שהם כשיקוץ על כתר ישראל. כמה חבל, אמר גורן, שיש לנו קצינים כאלה שלא תפשו את גודל השעה ולא איפשרו יציקת אבן פינה לבניין בית המקדש השלישי.

כסגן צעיר אמרתי לרב האלוף שזה רעיון מטומטם (אני זוכר את הביטוי ואת הוויכוח שהתנהל בעקבותיו, משום שאחר כך נערכתי לאפשרות שתוגש נגדי תלונה ומיהרתי לרשום את מהלך האירוע). הרב, אדום מזעם, התפרץ. לא רק כלפי אלא כלפי כל קציני צה"ל התבוסתנים. הוא השתמש במושגים כמו פחדנים ונמושות. ההרגשה היתה שהוא מתייחס לכולנו ולאלה שמעלינו עד לאלוף הפיקוד ולרמטכ"ל. לאכזבתו של גורן איש מהקצינים במקום לא התייחס באהדה לרעיון הגאוני שלו.

איני זוכר אם חיים קופמן היה באותו אירוע ומה היתה עמדתו. אחר כך נפרדה דרכנו הצבאית. חיים קופמן צמח והגיע לכנסת. הוא היה אפילו סגן של האוצר בימי ארידור העליזים וככל ששמעתי המשיך לשרת במילואים. כל הכבוד לקופמן, כל הכבוד לצה"ל שלא מנע מפוליטיקאי פעיל למלא תפקידי פיקוד בצבא. אבל בינתיים, בדרך להשירות בכנסת הבאה, קרה לקופמן משהו. עתה הוא תובע לשלול מתא"ל אפרים סנה לשרת במילואים, משום שסנה אמר שרוב המפקדים הבכירים בצבא הם יונים. מורו, מורו חיים קופמן, ידידי מאז, גם אני חושב כך, גם אני אומר זאת, ואפילו בחו"ל. האם תסדר לי שחרור ממילואים?

קציני צה"ל אינם ממשיכי המסורת היונקרית הפרוסית או המארינס האמריקני, בסיס שירותם איננו הכוחנות והנטייה למיליטריזם. וזהי הסיבה לייחודו של הצבא שלנו ולרמתו. נכון, יש קצינים יוצאי דופן. על כל כהניסט מסוגו של גנדי יש אנטי ציוני מסוגו של מתי פלד. אבל אם נתעלם מהשוליים הקיצוניים, נגלה שהמטכ"ל, לאורך כל השנים, היה מורכב מקצינים שפויים, שבהכללה ניתן להגדיר רבים מהם ואולי את רובם, כיונים. לא ערכתי סקר מדעי, אבל יש מקום להשערה שככל שעולים בסולם הדרגות כך נמצא יותר ויותר בעלי תפיסה יונית. לצורך איזון בין יונים לניצים השערה נוספת: ככל שהיחידה פחות קרבית כך קציני הקבע שלה יותר ניצים.

היגיון קופמני – להעיף בתבטה את היונים מצה"ל!

לפי קופמן, צריך לסלק את סנה מהצבא בגלל שאמר שיש רוב ליונים בקצונה הבכירה. על פי אותו ההיגיון ודאי שצריך לסלק את היונים עצמם. מה שיישאר זה בני דמותו של הרב גורן. איני יודע אם קופמן עדיין משרת בצבא. אני מרשה לעצמי להניח שמעבר להשבונות של מי יצביע עבורו במהכז מפלגתו לכנסת הבאה, כקצין בצבא קופמן היה מעדיף לשרת עם אפרים סנה ואפילו איתי.

● זאב צחור

ההיסטוריה צעירה תמיד

מיכאל הרסגור

המלחמה הסודית של ישראל

ב"1984" לאורוול מסופר על מלחמות המנוהלות על־ידי ממשלה טוטליטרית. למלחמות הללו אופי מיוחד: הציבור אינו יודע עליהן אלא מה שהממשלה חפצה שיידע. למעשה, האזרחים אינם יודעים אפילו אם אכן המלחמות הללו מתנהלות בכלל. מיעוט הידיעות עליהן — מחוץ להפצצה פה ושם — מראה, אולי, שהמצב בחזית הוא גרוע, והממשלה מפחדת לחשוף את כל האמת המרה?

זהו גם המצב אצלנו. והכוונה אינה לגבול הצפון, למרד בשטחים, לחדירות מחבלים, לאיום הסורי ושאר מלחמות שוטפות. על אלה יודע הציבור מפני שישראל מחזיקה איכשהו מעמד בהן. המלחמה עליה אין הציבור יודע היא סידרה אין־סופית של מפלות, בה ישראל מובסת חודש־חודש. מדובר במלחמה הגורמת לנו אלפי אבידות, מלחמה בה האויב מכתיב את תנאיו וממשלות ישראל השונות והמשונות מנשקות את היד המכה בהן. מדובר בכשלון ישראל להשיג את עליית יהודי בריה"מ דרך בוקרשט, וכניעתה לאויב אשר קבע ש"העלייה" חייבת לעבור דרך וינה, על מנת ש־90% מן היהודים יוכלו לנשור בה לארצות־הברית.

נשמעים גם אצלנו קולות אנטי־ציוניים (אפילו מקרב עולי בריה"מ) הטוענים שדמוקרט אמיתי חייב להשלים עם רצונם החופשי של בני־אדם אשר על לבבם חרוט ברוקלין או ברונקס. אבל אלה דברי־בלע אותם בולע ציבור המוטעה על ידי ממשלתו. היוצאים מבריה"מ משתמשים במיסמכים ישראליים כדי "לעלות". כלומר לא מדובר בפגיעה בחופש ההחלטה, אלא במעשה מירמה של אלה הנושאים לשווא את שמה של ישראל כדי להוליך שולל את העולם כולו — ראה את ההפגנות הצבועות תחת הכותרת שלח את עמי! המרעישות את כדור הארץ כדי להביא... את הגוע הלבן לקליפורניה ולפלורידה.

רשימה בנושא זה מקומה כאן כי הקטסטרופה הווינאית היא רק שרשרת טרגית, ואולי אחרונה בתולדות המאבק של היהדות האנטי־ציונית בישראל ובציונות. קיימת אמת שהיא מרה כל־כך, עד שהציבור אינו מסוגל להאזין לה. נביאי ישראל התנסו בניסיון זה. ברוסיה ובדרום ארה"ב של המחצית הראשונה של המאה ה־19 היה, למעשה, אסור לדבר על הבעיה הבוערת והחיונית ביותר של החברה — על צמיתות האיכרים ברוסיה ועל עבדות השחורים בדרום ארה"ב. כלומר, קיימים תקדימים היסטוריים של איסור אמירת האמת הקשה מנשוא. במקרה שלנו, האמת הקשה מנשוא היא זאת האומרת שהאויב האמיתי של ישראל מסוכן שבעתיים מאש"ף, מסוריה, מכל ארצות ערב ומאירן בנוסף לכל — גם לתשוות את מספר האבידות הנגרמות על־ידי אויבים אלה עם מספר האבידות הנגרם על־ידי האויב העיקרי — הלא הוא המימסד היהודי האמריקני: מועדון הנשיאים, נשיאי המועדון, מר ברונפמן, הרב מסאטמאר, הרב מלובאביץ' וכל שאר הנכבדים שהם צאצאיהם הרוחניים של מתנגדי תיאודור הרצל בראשית התנועה הציונית. הם מתנגדים אפילו לדרישה הלגיטימית והציונית — שיהודי בריה"מ לפחות יוכלו לראות את הארץ לפני שהם מחליטים שמוטב להם להשתחוות לדולר תחת כל עץ רענן בסן־פרנציסקו ובכל מועדון של המאפיה בשיקגו. מעניין להזכיר שכל גיבורי העלייה מבריה"מ — שצ'רנסקי, איוה נודל ועוד כהנה וכהנה, אינם מתבטאים בנושא. למעשה ה"סירובניקים" אינם יותר מעלה תאנה על ערוות וינה. הם אומרים רק מה שנעים למימסד הנשיא־היהודי־האמריקני לשמוע. כמו דג שותק גם שימחה דיניץ — יורשו של הרצל בראש ההסתדרות הציונית העולמית, ויורשו של חיים וייצמן בראש הסוכנות היהודית, המיותרת היום.. אם כי לסוכנות היהודית תקציב של 400 מיליון דולר ולהסתדרות הציונית העולמית — אותה יש לתבוע לדין על התחות — תקציב של 56 מיליון דולר — דיניץ אינו עושה דבר נגד חרפת וינה.

האינטרסים של המימסד היהודי האמריקני מצד אחד ושל מדינת ישראל מצד שני — מנוגדים באופן מוחלט לגבי יציאת היהודים מבריה"מ — והעניין בנפשנו. המימסד היהודי בארה"ב מעוניין בבשר יהודי טרי, על מנת לקזז את ההצטמצמות הדימוגראפית של היהדות האמריקנית בעקבות התבוללות, נישואי התערובת ונטישת הקהילות. המימסד הזה אירגן את שערוריית וינה ומתנגד בהיסטריה לפתרון בוקרשט. בנידון זה — פעלו כל ממשלות ישראל, של המערך, של הליכוד, של האחדות הלאומית כמו כשפחות של מועדון הנשיאים, בתקווה לאתנן דולרי תמורת שתיקתן. ההגירה לאמריקה באמצעות מיסמכי "עלייה" לישראל היא מעשה של מירמה בינלאומית. זכותנו לתבוע שאנשים המשתמשים בעתודות ישראליות יועילו, לפחות, לראות את ישראל לפני החלטתם הסופית. הם ניזונים מסיפורי זוועה על ישראל, סיפורים אשר אינם פרי התעמולה הסובייטית אלא הם פועל־יוצא ממעשי המימסד היהודי האמריקני החוטף בווינה בשר מבשרנו.

אני ממתין להפגנה של השמאל הציוני מול שגרירות ארה"ב נגד האויב היהודי האנטי־ציוני ונגד הירידה, המתאפשרת גם על־ידי הקליטה, אותה מעניק המימסד היהודי־אמריקני ליורדים, עריקים ושאר בוגדים בישראל ובציונות.

יש לך ש.כ.ל? – הצלחת!

מליוני תלמידים בעולם, אלפי תלמידים בישראל, לומדים כיצד לשפר את יכולתם בלימודים. ■ איך "להתניע" את הציון המירבי בכל מקצוע! ■ כיצד להתכונן ולהגיע למבחן רגוע ושקט! ■ ש.כ.ל – מערכת קלטות ואוגדן תרגילים מיוחד. ■ תנאים מיוחדים לקיבוצים, מושבים וועדי־עובדים.

בעולם פועלת השיטה בהצלחה כבר זמן רב. קלטות ללימוד עצמי, מלוות באוגדן תרגילים תואם ומיוחד, למאזינים מצפה חוויה מרתקת, בתוך זמן קצר יכול כל משתמש לשפר את יכולתו האישית ללא הכר: זיכרון, הבנה, כושר תומצות, קריאה נכונה ומהירה, גישה יעילה לכל מקצוע, דרכים לשיפור הבטחון העצמי, למניעת התרגשות ועוד. ועוד. השיטה תורגמה לעברית על־ידי חברת ש.כ.ל אינטרנשיונל וזכתה לתגובות חמות מצד מחנכים ואנשי־חינוך, התקינות של החורים והתלמידים – יוצאת מן הכלל. אז.. כתוב להגיע עירעור ולזכות בה איך לשלגע מוריכם! איך לכתוב בחינות! כיצד להצליח במקצועות ריאליים ובלימודי שפות – הכל אפשר ללמוד ביחד או לחוד, כדי שמתחושק. יש תוצאות! השידרה מוצגת בימים אלה בתנאים מיוחדים בספריות: בקיבוצים, מושבים, ובמקומות־עבודה – באמצעות ועדי העובדים. לפרטים נוספים:
ש.כ.ל אינטרנשיונל בע"מ.
רח' בר־יוחאי 13, בני־ברק, טל: 03־5743981/2/3

נחום תקום

המלה החוזרת ונשנית בכל הנסיונות לאפיין את נחום פסה היא: „בולדוזר". בעל אנרגיה עצומה, יכולת אינטלקטואלית, חריף שכל, ביצועיסט מעולה ובמקביל — איש קשה, שאינו מהסס לדרוס כל מה ומי שעומד בדרכו, חסר רגישות לזולתו, מקיאווליסט. „באתי מארץ שבה ראיתי מה פירוש רפואה לעשירים ורפואה לעניים, ואסור לתת לדברים בארץ להתדרדר לכיוון הזה".

נחום פסה — תעודת זהות

מאת גבי בשן צילם בועז לניר

סאן פאולו, 1946. מול כיתת תלמידי תיכון מעורבת, יהודים ונוצרים, קובע מורה את הקביעה הבאה: „יש בעולם שמונה־עשר מיליון יהודים". לפתע קופץ מן השורה האחורית ג'ינג'י שמן וגדול וצועק: „אדוני המורה, אני מוחה. שישה מיליון יהודים הושמדו בשואה, ונותרנו רק שנים־עשר מיליון." אומר — ויוצא מן הכיתה.

בכיתה השתררה תדהמה. בברזיל של שנות הארבעים שלט כבית הספר משטר נוקשה, בסגנון אירופה של המאה התשע־עשרה. אף תלמיד לא היה מעז לדבר בכיתה בלי אישורו של המורה, שלא לדבר על הרעיון לקרוא תיגר על דבריו. המורה, מבולבל קמעא, העמיד את הנושא להצבעה: „מה דעתכם, מי צודק?" אחד התלמידים שנכח באותו מעמד סיפר לי השבוע: „זו היתה הפעם הראשונה שהייתי חייב לבחור אם להזדהות כיהודי או להמשיך ולטמון ראשי כחול". אט־אט התרוממו ידי התומכים — כל התלמידים היהודים בכיתה הביעו תמיכה בנער המורד.

השבוע שוב הוכיח הנער שבגר את בפירתו במוסכמות. לאחר שחלפו חודשים מאז הודיע פרופ' חיים דורון על פרישתו מראשות הנהלת קופת חולים, ולאחר שרבים וטובים נרתעו מלקחת על עצמם את התפקיד, הסכים נחום פסה להירתם למשימה.

המשך בעמוד הבא

הלו... חותם

בשיבה טובה

קראתי את כתבתו המעניינת של גוגה קוגן ב„חותם" (מס' 27.5.22). כתבה זו הזכירה את אבי, רפאל גרבלי, שעבר שנים רבות בשירות הביטחון. אבי נפטר ב־8.4.84, ולא כפי שציינת בכתבה, לאחר מחלה קשה וממושכת.

אהוד גרבלי
חיפה

תגובה נזעמת

לקרוא חלק מכתבות התועבה האנטי־ישראליות־ציוניות ולראות את הקריקטורות שהעיניים כואבות לראותן של יובל דניאלי על „עקרת ישמעאל" בלוויי הטקסט הצורם בחוסר רגישותו ובפשטנותו המזהמת והמסלפת את עיקר המורכבות שבבעיה הישראלית־פלסטינית — מעורר שאט נפש ממש, עד כדי דחיה מן העיתון כולו!

מתעוררות גם מחשבות על מהות מפ"ם כמפלגה ציונית־סוציאליסטית ואפילו אחוות העמים. נראית כאן כשנאת עצמנו ואהבה מזויפת וחסרת בסיס של ממש לעם הפלסטיני, כל כמה שהוא נתון במצוקה. לא כל תוקפת סקריקטוריסט בוטח מקיא על הנייר ראויה לפרסום של עיתון בעל אופי ורמה מוסרית אנושית. על מערכת „על המשמר" לעמוד על משמר המבוקר הראוי להצגת עמדותיה, לכל הוא חלק מגאמני דרכה של מפ"ם. צר לי לשמוע מפי חברי ובני, ולחוש בעצמי רתיעה מקריאת העיתון שעד כה התמתי עליו פרצון, בשל פרסומים קיצוניים שאינם הולמים את רוחו האמיתית ואת טעמו הטוב.

תמר בר
רחובות

אורחים, לא ידידים

ב„חותם" (מס' 21, 20.5) מעניק גיורא מנור ציון לשבח למנושקין ולבזאר על הפמפלט שלהם. הוא מייחס רק לצעירי חירות זעם על אותו גילוי דעת. אך רבים במפ"ם ושאינם רוצים לשלוט בעם אחר, שרצת ילדים מזעזע אותם, המרימים קול כאשר בני עמנו פוגעים באורחים לא חמושים) זועמים על אותו הפרסום, ומטילים ספק בסמכותם המוסרית של השניים לקטרג עלינו. מנושקין ובזאר היו יכולים לרכוש זכות להטיף לנו מוסר, אילו טרחו לשלוח מכתב דומה לאלה ששלחו את „לוחמי החופש", כמו קוזו אוקמוטו ושאר פסיכופטים וטיפוסים פליליים, לזרוע מוות ללא אבחנה בשדות תעופה, בכבישים, בים, לחטוף בני ערובה ולרצוח אותם. לא שמענו את חבורת מנושקין כאשר קיצצו את רגליה של חנה מרון, או כאשר אותו נבל ניסה לפוצץ את אהובתו עם פרי בטנה (כדי לרצוח כמה מאות „כופרים"), כאשר רצחו את הילדים במעלות, את [illegible]
[illegible]

SIC TRANSIT...

שמואל בונים

שחקן התיאטרון זלמן לביוש הלך לעולמו בניכר, בודד ונשכח. הוא היה שחקן נפלא. הייתה בו נשמה יתירה, ממנה שאב בבואו לגלם את תפקידיו על הבמה. היה עשיר ידע. שחקן נבון שידע לחדור לעומקו של הטקסט – אל מה שלמעלה מן הטקסט ואל מה שמתחתיו.

הבמאי גרשון פלוטקין, שעבד הרבה עם לביוש, אמר עליו: „זלמן יש לו טקסטאפיל". תלמיד חכם, בקיא במקורות ובספרות העולם. איש שיחה מלבב ושופע חומור. בדבריו היו תמיד שזורים סיפורים מהווי הבמה והפולקלור היהודי. פעם ישבנו בבית־קפה, משטעם מן העוגה שהוגשה לו, קם פתאום. שאלתי: „מה קרה?" אמר: „כתוב – מפני שיבה תקום".

זלמן לביוש נולד בליטא. בהיותו סטודנט בקובנה הצטרף „לסטודיה התיאטרלית העברית". חיה מבאי ביתנו. אמי היתה פטרונית של הסטודיה, וכדי לעזור ללביוש בענייני פרנסה (הסטודנטים כולם היו עניים מרודים), שכרה אותו לתת לי שיעורי עזר

בליטאית. הרבה ליטאית לא למדתי ממנו, כי רוב השעות עברו בסיפורים מפי „המורה" על העיירה שלו ויהודיה. סיפורים כפי שרק שחקן כמוהו ידע לספר. אני נזכר באחד הסיפורים: יום אחד, היה זה ערב פסח, מצאו בעיירה ילד שחוט. קמה בהלה גדולה. יהודי העיירה הסתגרו בבית־הכנסת, אמרו תהילים ובקשו רחמים מהקדוש־ברוך־הוא שיציל אותם מיד הגויים מבקשי נפשם. פתאום נפתחה דלת בית־הכנסת ברעש גדול, בפתח עמד יהודי ובפנים זוהרות קרא: „מזל־טוב, יהודים! הילד יהודי!". בדיחה יהודית עצובה.

ב־1935 עלה לביוש לארץ ולאחר תקופה שהיה גפיר בקיבוץ מסילות הצטרף לתיאטרון „המטאטא". משם עבר ל„אוהל" ומ־1951 היה לשחקן בתיאטרון הקאמרי. כאן שוב נפגשו דרכינו. „המורה" היה שחקן ואני התלמיד – במאי. תפקידו הראשון של לביוש על במת הקאמרי היה ב„טרטיוף", תפקידו האחרון – במחזה „רב־סרן ברברה" של ברנרד שאו. בין שני הקצוות – שורה ארוכה של תפקידים זכורים לטוב. פרק חיים רב־פעלים, עשיר וצבעוני, אך בשנותיו האחרונות, לאחר שתקפה אותו המחלה, רחוק מקרובים וידידים – חיים אפורים ושכחה.

בקוים מקבילים

יובל דניאלי

תבוחות

תבוחות האהבה של האדמה
המלמים בחנוכת הפתיחה
לעוף קרה על מחלל
ההתמסרות של המשה

הגבעות המכונות לאהבה
עם פטמות קברי השיח
חקשות בחי השחי
עדות הנאדיות מסבב העלוה

אלף לילה ולילה, יום ויום
את מתלבשת ומתפשטת
נזרעת ונקצרת
ולא תדעי שבעה

ושוב – שכרון המלמים
בחנוכת הפתיחה
מפאר הגחם וכאו
[illegible]
[illegible]

עלי אלרן

המשך מעמוד קודם

שוטה, או דון־קישוט? איש מן האנשים שפנינו אליהם על מנת לתהות על קנקנו של האיש לא יגדיר את נחום פסה בן ה־58 במונחים כאלה. האיש גדול־הממדים, אב לחמישה ילדים (משתי נשים) וסב לשישה, בעל תארים בכלכלה ומדעי־המדינה ותואר שני במינהל עסקים, המתחיל חדשות לבקרים דיאטות שונות ומשונות להורדת משקלו העודף, משאיר מאחריו בכל מקום בו הוא עובר שובל של מעריצים או שונאים — תלוי במיקומם היחסי אליו במערכת. איש לא נשאר אדיש אליו. גם יריביו המושבעים ביותר לא מטילים ספק בכשרונותיו ובחריפות מוחו. המלה החוזרת ונשנית בכל ניסיון לאפיין את פסה היא „בולדוזר". גם המילים הבומבסטיות „איש חזון" חוזרות ונשנות אצל מעריציו. אך כמו שאמר אדם המכיר אותו זה למעלה מארבעים שנה, הבולדוזר, בדרכו לבנייה, לא יהסס לדרוס כל מה שיעמוד בדרכו, גם אם יהיו אלה חבריו הטובים ביותר.

פסה, יליד פולין שהגיע לברזיל בגיל תשע, גדל במשפחת מהגרים אופיינית בסאן פאולו. מספר חבר מאותה תקופה: „הזיכרון העיקרי שלי מביתו של נחום הוא תקתוק מכונות התפירה בסלון. כדי להגיע לקיטון ששימש כחדרו צריך היה לעבור מסלול מכשולים של מכונות תפירה, בדים ובגדים בשלב זה או אחר של גימור." בנעוריו הצטרף לתנועת הנוער „דרור", וחיש מהר התבלט בהתנהגותו ובדיעותיו החריגות. עד היום מאופיינת מערכת יחסיו עם מי שהיה אז מזכיר התנועה בסאן פאולו וחברו לקיבוץ ברור־חיל במשך שלושים וארבע שנה, דב צמיר, במתח ובריבות בלתי פוסקים. גם כששירתו שניהם באותה עת במזכירות האיחוד לא החמיצו שום הזדמנות לעקוץ ולהכשיל איש את רעהו. רק טבעי הוא שבתקופת המחנות במפלגת העבודה, כאשר דב צמיר היה בין ראשי מחנה רבין, התייצב פסה אוטומטית לצידו של פרס.

הוריו ציפו, כדרכם של הורים יהודים, שבנם יגדל ויהיה לרופא. הוא החל את לימודי הרפואה, וכשהחליט לאחר מספר חודשים לנטוש אותם על־פי צו התנועה, כחלק מתהליך של פרולטריזציה, בוודאי לא חשב שכעבור ארבעים שנה ינהל מערכת המפעילה אלפי רופאים. הוא החל בלימודי מסגרות ובעבודות בניין שחורות, אך העסקנות התנועתית משכה אותו אליה כבחבלי קסם.

בשנת 1953 עלה לארץ והצטרף, כאמור, לקיבוץ ברור־חיל. במשך שנותיו במשק הוא הטביע את חותמו על הקיבוץ, לטוב ולרע, ובתקופת כהונתו כמרכז משק הצעיד את הקיבוץ לפיתוח כלכלי. בשבע שנותיו כמנכ"ל „דקו", מפעל לייבוש ירקות (שאת ניהולו קיבל על עצמו תוך כדי לימודיו באוניברסיטה כאשר המפעל במצב של פשיטת רגל,) גרם למהפיכה טכנולוגית והביא את המפעל לרווחיות סבירה. ברור־חיל, קיבוץ של יוצאי ברזיל, שהתגאה כל השנים בפתיחותו החברתית ובהצלחתו בקליטת עלייה, שקוע כיום בבוץ כלכלי עמוק. גם ברשימה המפורסמת של קיבוצי התק"ם השקועים בחובות בולט הקיבוץ בסכומים האדירים אותם הוא חב לבנקים. אמנם בתפקידים רשמיים בקיבוץ כיהן פסה לפני זמן רב, אך מעורבותו בחיי המשק ובוועדותיו הקובעות — ועדה כלכלית וועדת משק, היתה דומיננטית. למרות שזה קרוב לעשרים שנה הוא משמש בתפקידים מחוץ לקיבוץ, אם בתפקידים כלכליים כמנהל „ייצור ופיתוח", (חברה חקלאית־תעשייתית בבעלות התנועה הקיבוצית, הסוכנות היהודית וחברת העובדים) ואם כשליח התנועה בהסתדרות, הרי שמעולם לא הוריד את ידו מן הדופק של חיי הקיבוץ. חלק מן המינויים המרכזיים בקיבוץ ובמפעל היו של אנשים שהוא המליץ עליהם ודחף אותם לתפקיד. לא תמיד הוכיחו מינויים אלה את עצמם. מסביר אחד משותפיו לעבודה הכלכלית לאורך שנים: „כאשר נחום נכנס לעומקו של עניין כלשהו — אין לו מתחרים. ראה לדוגמה את הצלחתו ב,ייצור ופיתוח'. הבעיה היא שבענייני ברור־חיל ו,דקו' הוא פעל כיועץ מן הצד במשך תקופה ארוכה, וככזה — הצלחתו מפוקפקת." פסה עצמו דוחה בחריפות כל ניסיון „להדביק" אליו את הקשיים הכלכליים של ברור־חיל. „אי־אפשר לנהל קיבוץ מהוועד הפועל של ההסתדרות. אני שותף, נכון, בדיוק כמו שלוש־מאות שותפים אחרים. לגבי התקופות שאני ניהלתי — יש קבלות ויש מאזנים."

לא סובל יס־מנים

הדרך בה הוא בוחר את אנשיו שנויה במחלוקת. בדרך כלל הוא בוחר אנשים טובים — אך לא עצמאיים מדי. הוא עצמו אמר לא פעם שהוא מעדיף לבלום סוסים פראיים מאשר לרדות בפרדות עצלות, אך הוא קצר רוח, חסר סבלנות לאנשים שאינם עומדים בקצב שהוא מכתיב ואינו נלהב מביקורת הנמתחת עליו. למרות זאת יחפה על אנשיו וייתן להם גיבוי לאורך כל הדרך, גם אם יפעלו בניגוד לדעתו. „הוא נותן לאנשים גיבוי מוחלט ואינו מותנה בכל תנאי שהוא" — אומרים עליו אנשים שעבדו במחיצתו בשנים האחרונות. גם אם בתוך המערכת הוא „ישטוף" אותם ללא גבולות ומעצורים, ולעתים אף בגסות — הרי שכלפי חוץ הוא יעמוד לצידם ויילחם כארי לטובתם. לעומת זאת לא יהסס לנזוף ולדרוס חברים, גם מן המקורבים אליו ביותר, אם ינסו לעמוד בדרכו. בברור־חיל תפגוש על כל צעד ושעל חברים החושקים שפתיים נזעמות כאשר עולה שמו. הוא אינו בורר במילים בעת ויכוח ופוגע ללא־רחמים בלשונו העוקצנית. אומרת עליו מכרה מזה שנים ארוכות: „אין כל יחס בין רגישותו לעצמו וחוסר רגישותו לסביבתו."

את הטענה שהוא בוחר „יס־מנים" לעבודה, דוחה פסה בזלזול ושאט נפש. „המריבות התמידיות שיש לי עם עובדי הן הוכחה להיפך הגמור מזה. „יס־מנים" לא יחזיקו מעמד במחיצתי. אני לא סובל אותם — והם, בדרך כלל, לא סובלים אותי. מישהו יכול להגיד על יעקב אגמון, שעבדתי אתו בשנים האחרונות, שהוא ,יס־מן'? בכלל, במחלקה לתרבות הצטבר במשך השנים אוסף של אנשים מעולים, אך פרימדונות אחד־אחד. הדבר האחרון שהייתי מעלה על דעתי הוא להגדירם כ,יס־מנים'."

פסה, הדוניסט אמיתי, ידע ליהנות משנות פעילותו הרבות מחוץ לקיבוץ. אמנם התופעה של קנאה באורח החיים של שליחי הקיבוץ הפכה כבר לחלק מן הפולקלור הקיבוצי, אך במקרה של פסה נראה שהיתה חריגה גדולה גם מן הנורמה המקובלת. תמיד ידע „לרפד" את דרכו במכוניות מפוארות ובחשבון הוצאות נרחב שעמד לרשותו, ושעורר לא פעם את חמתם של חבריו עליו. מסביר ידיד קרוב, בניסיון רחוק להצדיקו: „צריך להבין את האיש. האנרגיה העצומה הדוחפת אותו זקוקה למקורות לצורך הזנתה. הוא לוגם מן החיים בכף גדולה. אם בעבודה הוא עוסק במערכות גדולות ודואג לדחוף ולהפעיל אלפי אנשים — כך במכונית הוא נוהג כמטורף, כך בתי המלון בהם הוא גר חייבים להיות המפוארים ביותר, ארוחותיו צריכות להיות הגדולות ביותר והסטייקים שלו צריכים להיות העסיסיים ביותר. האיש לוקח את החיים בגדול בכל מה שהוא נוגע בו."

בעניינים אלה כנראה שיש לפסה בעיה. רוב מכריו אומרים שכאשר הדברים נוגעים לו אישית, הרי שהאמוציות החזקות הדוחפות אותו פוגעות בכושר הניתוח שלו, ובדרך כלל ימצא את הדרך להעדיף את מאווייו האישיים על טובת העניין. אמר עליו איש עסקים אנגלי, שניהל איתו מספר עיסקאות: „אני מעריץ אותו על האינטליגנציה, החריפות וכושר הביצוע שלו, אך כאשר קיבתו מקרקרת — הרי שזה עומד אצלו מעבר לכל דבר אחר."

„אינטליגנט, חריף ובעל כושר ניתוח — אך מקיאווליסט" — קובע בפסקנות חבר אחר. „הוא ידע תמיד לזקוף לזכותו את ההצלחות ולמצוא את האשמים בכשלון." כושר הניתוח שלו מדהים. הוא ניחן ביכולת מעוררת קנאה להבדיל בין עיקר לתפל ובכשרון לנתח מערכות באיזמל חד. לשונו מהירה — ולא פעם גם פוגעת.

ביצוע מושלם גם במחיר פגיעה בעובד

בעשר השנים האחרונות מילא, כאמור, תפקידים שונים בהסתדרות, וכיום ראש המחלקה לצעירים, נוער וספורט, ראש היחידה לתכנון כלכלי־חברתי וראשות המחלקה לחינוך ותרבות. הוא הזרים דם חדש למערכת ההסברה המגוונת של ההסתדרות, ויזם — בשיתוף עם יעקב אגמון — את בית ליסין, ובעקבות הצלחתו הקים את רשת מועדוני „מופ"ת", הפועלים במתכונת בית ליסין בערי השדה, כמו כן הקים את רשת „בלנית" העוסקת בחינוך מבוגרים.

מספר יריב פוליטי שעבד אתו באופן הדוק ביותר בשבע השנים האחרונות: „הוא היה דמות חריגה במחלקה. זו הפעם הראשונה שהגיע למחלקה אדם שהתמחותו היא כלכלה וניהול. נוסף לכך הוא אינו צבר, יליד תרבות זרה, אך למרות זאת תפס במהירות וביסודיות מדהימה את העניין, למרות שאנו נוגעים בעבודתנו כאן בשורשי התרבות הישראלית. יכולת הנעת האנשים שלו היא יוצאת דופן, וכן כשרונו להפעיל עוצמה כנגד הגורמים המאשרים תקציבים, דבר שאולי יסייע לו בתפקידו החדש. הוא איש קשה מאוד, ,יורד' על אנשים ללא־רחם — אך בעל יושר והגינות נדירים. יש לו אינטלקטואל ויכולת לבחון כל פעולה בהקשר רחב. לעומת זאת יש מידה רבה של ריכוזיות בהחלטות. אם הוא נעול על קונצפציה מסוימת — לא יהסס לסלק כל מכשול העומד בפניו. הוא לא יוותר על ביצוע מושלם, גם במחיר של פגיעה בעובד, גם אם ישתדל לפעמים לרכך את הפגיעה. הוא השאיר חותם אדיר במערכת ההסברה והתרבות של ההסתדרות."

„איש חזון מחד — אך פרגמטיסט מובהק מאידך," קובע בפסקנות חבר אחר. „הוא מצליח לראות בכל עת, גם בעת העיסוק בפרטים, את התמונה הכוללת — אך לא יהסס לכופף את עקרונותיו נוכח אילוצים פרגמטיים."

אחד הצדדים הפחות ידועים של נחום פסה הוא כשרון הכתיבה שלו. הוא כותב סיפורים קצרים, שחלקם אף פורסמו ב„עיתון 77".

השבוע אמר שהוא מניח שבתקופה הקרובה יתקשה מאוד למצוא את הזמן לכתיבת סיפורים, למרות שראשו מלא בהם כל העת.

כל מכריו של פסה תמימי דעים ששאיפתו המרכזית היא להגיע לכנסת. לא ברור בדיוק מה מחפש מצבור האנרגיה העצום הזה בהיכל הדיבור הלאומי, אך כנראה שהשאיפה לכבוד מטשטשת גם אצל אנשים מוכשרים את הראייה המפוכחת. משום כך הופתעו כולם כאשר, לפני מספר חדשים, הודיע על עזיבת הקיבוץ. לא היתה זו הפעם הראשונה שאיים לעזוב אם דעתו לא תתקבל — אך הפעם נתקל במחנה גדול שהתגבש נגדו. הדיעות בקיבוץ על הגורמים המדויקים לעזיבתו חלוקות. חלק טוענים שהלחץ הכבד לחזור ולתרום שנה למשק עשה את שלו, ולאחר שהוברר לו שכל המניפולציות נגמרו והוא ייאלץ להחליט — הוא החליט להעדיף את הקריירה האישית על האידיאל של חיי קיבוץ. אחרים רומזים רמיזות עבות אודות ירושה שנפלה בחלקו, אך הרוב מודים שאינם מצליחים לעמוד על הסיבה האמיתית לעזיבה. פסה עצמו טוען שעזב עקב משבר חברתי שהקיבוץ נקלע אליו, משבר שהוא ורעייתו החליטו שאינם מוכנים להמשיך ולהתמודד עימו.

לאחר עזיבתו החליט להתפטר מהוועדה המרכזת, כי — לדבריו — חשב שמבחינה אתית אינו יכול להמשיך בתפקיד, לאחר שהגיע לשם כנציג התק"ם. עם עזיבתו היו רבים שהמתינו בפינה וציפו לנפילתו, מתוך הערכה שברגע שייאלץ להתמודד בכוחות עצמו, ללא גיבוי התק"ם, ימצא עצמו מרוט נוצות. ואכן, הסימנים הראשונים העידו על כך שזו תהיה הדרך: הוא נאלץ להתפטר מתפקידיו בהסתדרות. הוא קיבל תפקיד כלכלי מכובד, יו"ר יכין חקל, אך בראיון שנערך עימו לפני זמן מה ב„מעריב" לא הסתיר את אכזבתו מן התפקיד, שלהערכתו אינו תואם את כישוריו. „אני לא רואה את עצמי עוזב את הפוליטיקה לחלוטין, אלא חוזר לזמן מה לאהבה הראשונה שלי, לכלכלה."

אך כנראה שאהבתו לפוליטיקה גברה, ובשבוע שעבר התהפכה הקערה: לאחר שאריה שחר, מנכ"ל מפעלי ים המלח, דחה את ההצעה לשמש כיו"ר קופ"ח, הפנה אליו ישראל קיסר את ההצעה הקוסמת. פסה לא היסס. הוא עט על המציאה ולקח על עצמו את אחד האתגרים הגדולים ביותר של החברה הישראלית כיום — שיקום קופת חולים של ההסתדרות. זו הפעם הראשונה שבראש קופת חולים עומד כלכלן מובהק, בעל תפישת עולם חברתית־סוציאליסטית מגובשת. האם יצליח לנער את הגוף האנכרוניסטי והמסורבל הזה, שבו כולנו תלויים ברגעינו הקשים ביותר? האם יסתפק האיש האמביציוזי הזה באתגר הנוכחי, או ימשיך לחפש אחר הכבוד הפוליטי המפוקפק שבחברות בכנסת? ■

שירות וסימפטיה

נשאלת בוודאי עשרות פעמים בשבוע האחרון: למה לך להכניס ראש בריא למיטה חולה?

„נכון, הרבה אנשים שאלו אותי את השאלה, ואני אמרתי להם שאין לי תשובות טובות, רק תשובות מצחיקות. קיבלתי על עצמי את התפקיד מכיוון שאני רואה בזה שליחות, מכיוון שכל החיים ראיתי את עצמי כמשרת, משרת את האמונה שלי, את הרעיונות שלי, משרת את ארץ־ישראל או את הציונות והסוציאליזם שאני מזדהה איתם. לא חשבתי שעכשיו אני צריך להתכחש לדרך החיים שלי. לא ידעתי איך לסרב ואני לא מצטער שלא סירבתי, מכיוון שאני חושב שזו שליחות, גם לאומית, גם תנועתית־הסתדרותית ממדרגה ראשונה. אני יודע שזו תשובה מצחיקה ולא מקובלת, אבל אין לי תשובה יותר טובה."

אריה שחר, מנכ"ל מפעלי ים המלח, בדק את הנושא במשך כחודשיים והגיע למסקנה שבתנאים שנוצרו הוא לא יכול להרים את הנושא. אתה קיבלת לעומת זאת את התפקיד בצורה די חפוזה. למה אתה חושב שתוכל לבצע את השינויים ששחר חשב שהוא לא יוכל לבצע?

„אומרים על אריה שחר שהוא בצמרת המנהלים במדינת ישראל. בא הטוב של המנהלים במדינת ישראל, ואומר: אין מה לעשות. עכשיו באים אלי. אז מה אני צריך להגיד? אני צריך להגיד לסגור? לפרק? אני מאמין ברפואה הציבורית השוויונית. באתי מארץ שבה ראיתי מה זה רפואה לעשירים ורפואה לעניים ואני חושב שאסור לתת לדברים בארץ להתדרדר לכיוון הזה. אני גם חושב שקופת חולים זו אבן פינה של ההסתדרות ושל תנועת העבודה, וזה מסוכן שיהיה בה זעזוע יותר מדי גדול. אני לא רגיל להעביר אחריות. אני גם לא חייב להסכים עם מה שאריה שחר אמר. אבל אני לא אריה שחר. אני לא יכול לברוח אם זה דבר יקר לי, אם זה משהו שאני מזדהה אתו.

„אני לא בדקתי מה הם הסיכויים ומה הן הבעיות. קראתי שאריה שחר אמר שלפני שהוא נכנס לשדה מוקשים הוא לומד אותו. כשהחלטתי לעלות לישראל — לא שלחתי מרגלים לבדוק את העניין, אם כדאי או לא ואם זה אפשרי או בלתי אפשרי. וכאשר, במשך עשרות שנים, התמסרתי לבניית קיבוץ — אז לא הלכתי לבדוק אם זה אפשרי, אם זה כדאי. ישנן מטרות שהן ערכים, שהן חלק מתפישת החיים שלך, ואתה חותר ליישם ולהגשים אותן. זה שייך לדברים המצחיקים שאני אומר. אבל מה לעשות? אני טיפוס מצחיק, אני מאמין בזה. אריה שחר לא אמר שהמצב מצוין ולכן הוא לא בא. הוא אמר: Mission Impposible, והלך הביתה. אז גם אני צריך להגיד Mission Imppusible! למי אני אגיד? למי אני אמסור את המפתחות? יש הרבה דברים בארץ הזאת שאפשר להגיד עליהם Mission Impposible ואפשר להתחיל למסור את המפתחות. אני לא בנוי לזה."

בקריירה המקצועית שלך לא ניהלת עד היום מערכות בסדר גודל כזה. בברור־חיל וב„דקו", שאת התקופות שניהלת אותם אתה מציג כסיפור הצלחה — המצב היום אינו מזהיר...

„ראשית — אין מערכות בסדר גודל של קופת חולים במדינה. בברור־חיל היו כמה בעיות מבניות. ברור־חיל היה קיבוץ שראה את הנושא של תנועת עלייה כצו עליון תנועתי. במשך שנים היה בברור־חיל פער בין קצב גידול האוכלוסיה לבין קצב גידול אמצעי הייצור. ברור־חיל היה גורם מרכזי בקליטת עלייה מברזיל. מבחינה ציונית הוא מילא תפקיד גדול מאוד, ותמיד שם את נושא השירות התנועתי מעל לשיקולים המשקיים, וזה התנקם בו לבסוף. ברור־חיל נתן את האנשים הראשונים והמרכזיים בשער הנגב, בתנועת הנוער, בשליחות לברזיל ובתנועה הקיבוצית בכלל. לגבי הדברים שהתפתחו בברור־חיל — אני לא יכול להתכחש להם, אבל אני לא ניהלתי את הקיבוץ, לגבי התקופה שכן ניהלתי את ברור־חיל, הייתי מרכז משק ומנהל המפעל — יש קבלות. יש מאזנים. אפשר לבדוק. זה שהייתי חבר פעיל ומעורב, בא לאסיפות כלליות, מביע דיעות וכדומה — זה נכון, אבל אני שותף לאחריות עם יתר החברים. כל השנים התמודדתי על דיעותי, הרבה פעמים הצלחתי לשכנע, לא פעם הייתי במיעוט — והמשכתי לחיות. קיבוץ, ברגע שהוא מתנהל בצורה דמוקרטית כמו שמקובל, וכשאתה לא בעל תפקיד — אז אתה גורם בקביעת החלטות, אבל אתה לא מנהל אותו. גם כשאתה מנהל יש איזו השפעה לקולקטיב, אבל כמובן שכאשר אתה מנהל בפועל — המעורבות שלך והיכולת שלך לעשות, וגם האחריות שלך — יותר גדולים.

„אבל שלא תהיה אי־הבנה — אני גאה על העבר שלי בברור־חיל. אני רואה את הבעיות הכלכליות של ברור־חיל על הרקע שהסברתי, אבל בסך הכל אני גאה ביישוב שבנינו, יישוב לתפארת. ברור־חיל זה לא ביזנס. ברור־חיל זה יישוב. מי שמנסה לראות את זה כביזנס לא מבין את העניין. בכל המפעלים שניהלתי יש קבלות, אני חושב שבדרך כלל זה היה לא רע, לרבות המפעלים התרבותיים והכלכליים שפיתחתי בהסתדרות בעשר השנים האחרונות. אני חושב שהדברים שעשיתי כתובים על מפת הארץ. אבל שום דבר אינו נצחי."

האם אתה בודק עריכת שינויים מבניים בקופת חולים? כיצד אתה רואה — אם בכלל — את השינוי הבסיסי והמבני הדרוש לקופת חולים?

„אומרים עלי שאני מתבטא בצורה בוטה, ושאני אומר בגלוי מה שאני חושב. אין אצלי כפל לשון. ישעיהו אברך כתב לי פעם שאני חשוד בעיניו במגרעה חמורה מאוד אצל פוליטיקאי: שאני דובר אמת. אז אני אעסוק בקוסמטיקה? זה לא יחזיק מעמד בקוסמטיקה.

„אני בהחלט חושב שצריך לעשות פה הרבה מאוד דברים לעומק. אני לומד ואני מגבש תכנית פעולה. זה מוקדם מדי לדבר על זה, למרות שאני מוכרח להגיד שברמה האסטרטגית של המטרות שאני חותר אליהן בקופת חולים הדברים מתבהרים ומתגבשים מיום ליום. אבל מוקדם מדי לדבר, כי אני צריך לגבש לעצמי את הדברים. כמובן שאני עוסק עכשיו, בנוסף ללימוד המערכת ובנוסף להתעסקות שאין מנוס ממנה, במשבר הרופאים ובבעיות הכספיות של המוסד — גם בהכנת תכנית לרה־ארגון. אני צריך לבנות צוות, כי אף אחד לא יכול להתמודד לבד. אני מאמין במדיניות מינהלית ביזורית, עם הגברת הפיקוח המרכזי, אני חושב שתוך זמן לא רב אני אביא למועצת המנהלים של קופת חולים את עניין הביזור. יש גם עוד כמה תחומים של רה־ארגון ושל התייעלות וחיסכון שאנחנו חייבים לעשות. יש בעיות של המשקל הנכון לרפואה הקהילתית. יש לנו צרכים של פיתוח מיתקנים בכל הארץ, לרבות המיגזר הערבי. אני חושב שיש מקום גם לבחון את הפעולה הכלכלית של קופ"ח כדי ליצור גם פה איזו מערכת של הכנסה. אני לומד את המלצות ועדת טריינין לגבי שירות רפואי נוסף, ויש צוות שכבר עובד על העניין הזה. אנחנו נחפש דרכים איך לשפר את השירות לחבר.

„אני חושב שאחת מן המשימות החשובות היא להעלות פה את מוראל היחידה. אני רוצה להגיד שקופת חולים הרבה יותר טובה ממה שאומרים עליה. אבל אין שום ספק שהבעיות מבפנים נראות עוד יותר גדולות ממה שנראה מבחוץ. יש פה בעיות קשות מאוד שהצטברו במשך זמן ובמציאות קשה של ממשלה שכבר שנים מתרחקת ומתרחקת מהאחריות שלה לבריאות של אזרחי המדינה. מצאתי מערכת, שעם כל העוצמה שלה, גם מבחינת המיתקנים, הכלים — החלק הפיזי — וגם מבחינת העוצמה האנושית שיש בה, יש בה הון אנושי מרשים. אבל יש בעיות כספיות, ארגוניות, בעיות של תפקוד המערכת, ואני חושב ומקווה שבחודשים הבאים יהיה לי זמן לנשום.

„אני צללתי למים האלה, מנסה ללמוד את העניין, מנסה לבנות פה צוות שביחד גם ניצור איזה מפנה במערכת הזאת, מפנה שהוא נחוץ וחיוני. מצאתי הזדהות גדולה מאוד של העובדים מכל המגזרים עם המוסד, אבל כל כך הרבה מתקיפים את קופ"ח — לפעמים בצדק, והרבה מאוד פעמים לא בצדק — שאני חושב שצריך לטפח גם את המוראל וגאוות היחידה של העובדים. הנוסחה שהייתי רוצה שתיקלט בקופת חולים היא — שירות וסימפטיה. אני בא מברזיל, ואני רוצה להביא קצת סימפטיה ברזילאית. זה חשוב מאוד, כי ההתנהגות במרפאה היא שתקבע את תחושת החבר."

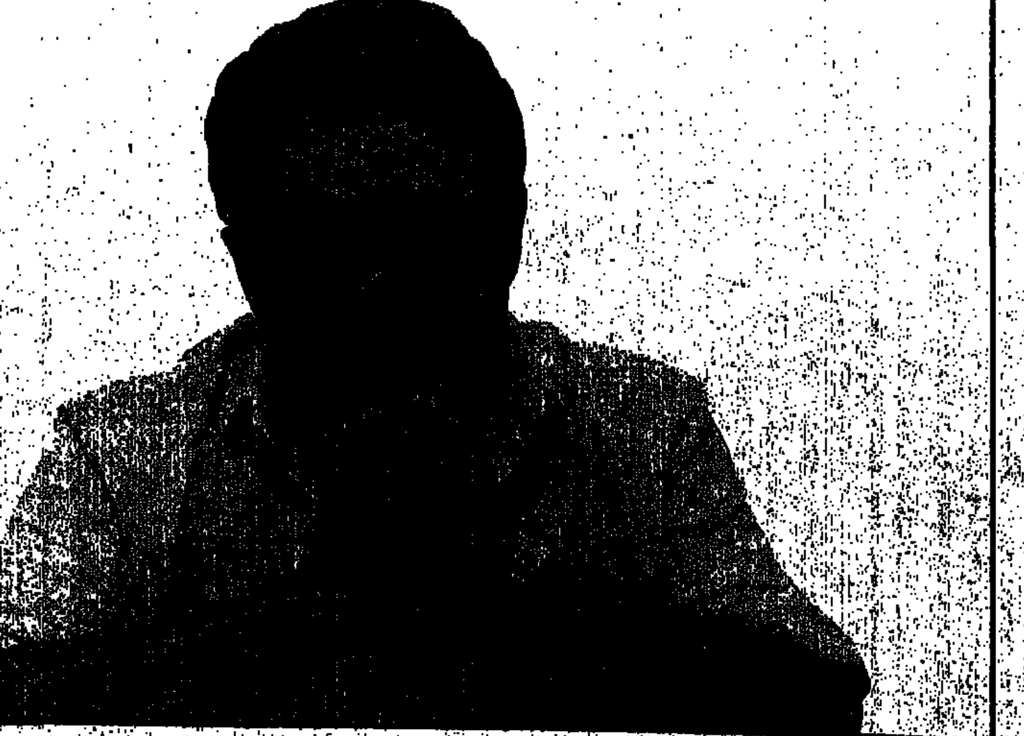

טורים גבוהים

שלוש שנים הפגינו העובדים ממפעל מנועי בית־שמש באופן תרבותי ומסודר, עד שבשל כוח סבלם והזעם פרץ החוצה. עובדים עליהם כמו על האינתיפאדה — בשיטת הריסוק. הם לא מאמינים בשמיר, לא בפרס גם לא בקיסר או הברפלד, אבל האיש הרע עבורם הוא שר האוצר ניסים. כן מאמינים שניסים רוצה לסגור את המפעל ויהי מה

מאת יעקב לזר צילם בועז לניר

שלבי הסיפור של מפעל מנועי בית־שמש מתועדים על הקירות בחדרה של מזכירת ועד העובדים, חדר המשקיף על אולם הייצור הראשי של המפעל, בו עובדים עכשיו עשרות פועלים שעקב המצב „איבדו את החשק לעבוד". בחדר סמוך מכונסים אנשי הוועד, הם ונציגי ההסתדרות שבאו לחזק את ידם, ונציגי מועצת פועלי בית־שמש. דנים בהמשך המאבק כשצילה האלים של ההפגנה שערכו בתוככי משרד האוצר מרחף על הישיבה. הידיעה שהתפרסמה באחד מעיתוני הבוקר לפיה לא תשולם לעובדים משכורת מאי, מוסיפה שמן על המדורה, הרותחת בלאו הכי. „אם היו שואלים אותי לפני ההפגנה, הייתי מדבר נגד אלימות" אומר חיים הרוש מזכיר מועצת פועלי בית־שמש, „אבל טוב שזה קרה, טוב שזה קרה".

על הקירות בחדר המזכירה מתומצתת ההיסטוריה. „וזאת לתעודה" אומר מסמך ממוסגר חתום על־ידי השר חיים בר לב, אז שר המסחר והתעשייה, כי „מפעל מנועי בית שמש זכה בתואר יצואן מצטיין לשנת 1971. עובדי המפעל תרמו מכשרונם מרצם וכוחם להגברת ייצוא מוצרי המפעל וסחורותיו בשנת 1971". רק השבוע ערך השר בר־לב הפעם כשר המשטרה פגישה נוספת עם מרצם, כשרונם וכוחם של עובדי המפעל, והפעיל נגדם את כוחם כשרונם ומרצם של אנשיו שלו. „אפילו באינתיפאדה לא דפקו כל כך הרבה גז מדמיע כמו שדפקו לנו" אומרים במפעל. תעודה נוספת כנ"ל, חתומה הפעם על־ידי יגאל הורוביץ, מעניקה למנועי בית־שמש תואר יצואן מצטיין לשנת 1977. על הקיר ממול תמונה ישנה בשחור־לבן של להק מטוסי קרב של חיל האוויר הישראלי, מטוסי היעד של המפעל. סוף סיפור ההצלחה והתקוות הגדולות. ליד המטוסים, פוסטר דהוי של AIR FRANCE. ארמון צרפתי קלסי ברקע, מדשאה ירוקה, פרחים ופסל של אשה יושבת ומליטה את ראשה בין זרועותיה. מחמת הבושה? מאחורי שולחנה של המזכירה תמונה צבעונית גדולה של הבאבא סאלי. אולי הוא, אולי רק הוא, יוכל להושיע את מנועי בית־שמש. עובדי המפעל אינם מאמינים גם באפשרות הזו.

בשער הכניסה, בשעת ההמתנה לבוא המארחים, אומר קצין ביטחון, סא"ל (מיל.) בחיל אוויר: „אני מתבייש. למדתי, שירתתי בצבא שלושים שנה, כשהשתחררתי בחרתי במתכוון לעבוד במפעל ביטחוני. כל חיי הלכתי במסלול שהאמנתי שהוא משרת את המדינה. לאן הגענו? הבנים שלי שהולכים בדרכי, מה יהיה איתם? מה יש להם לחפש פה? גם הם ייצאו להפגין כשיסגרו את המפעל שיעבדו בו?

„אני מתבייש כי כשערכנו הפגנה שקטה, מתורבתת, ליד משרד האוצר, אף אחד לא ירד אלינו, אף אחד לא התייחס. רק כשהביאו חביות ופחים ועשו רעש גדול פתאום כולם באו לדבר, פתאום גילו עניין. עמדנו, שלושה סגני אלופים, והפגנו נגד המדינה שלנו. אתה מתאר לעצמך מה זה?"

„הבוקר" הוא משתף אותי בלבטיו „התפרסמה ידיעה בעיתון, שבעקבות ההפגנה האלימה החליט שר האוצר לסגור את המפעל, למרות שקודם החליטו ההיפך. יכול להיות שהכנסנו גול עצמי? שרק הזיקה לנו ההפגנה הזו?"

לתלות את שר האוצר

משה לוי, ראש הוועד ויוסי כהן, מזכיר האיגוד המקצועי — כן. מאז ההפגנה בה פרצו למשרד האוצר, חיבלו והרסו, הם מצאו עצמם בעמדת התגוננות כלפי התקשורת. מנסים להסביר, לתרץ. העובדים, מצידם, מוכנים להחריף את המאבק. להשתמש באמצעים לא־שגרתיים. חלסנה עם ההפגנות השקטות שלא מזיזות לאף אחד.

מסביב לשולחן בחדר של ועד העובדים יושבים, צפוף למדי, 18 גברים. נציגי ציבור. המזגן מרעיש ומקשה על הדיבור. בלעדיו חם. אתו צריך להרים את הקול. מרגישים נטושים ומותשים עובדי מנועי בית־שמש. הממשלה נטשה אותם, הנהלת המפעל נטשה אותם, אפילו ההסתדרות. „נעמוד לימינכם" מבטיח נאמנה יעקב סעדון איש האיגוד המקצועי בהסתדרות. בהמשך ישמע דברים קשים על שולחיו, קיסר והברפלד, שלא טרחו להופיע בפני העובדים ולהזדהות אישית עם מאבקם.

למדינת ישראל יש החלטות 242 ו־338, להם יש את 347. החלטת הממשלה הקובעת כי מפעל מנועי בית־שמש לא ייסגר. עכשיו חזרה בה הממשלה. הם לא מאמינים לא במדינה, לא בעומד בראש ממשלתה, לא בשר החוץ שלה ובעיקר לא בשר האוצר. האשם העיקרי במצבם, האיש שיעשה הכל על מנת לסגור את המפעל, מקור פרנסתם. „אם יש מישהו שצריך לתלות פה במדינה — זה הוא", אומר אחד מהם.

גם מועד הבחירות ההולך וקרב רובץ על הדוברים. הם יודעים שעד לבחירות יש עוד סיכוי לחוץ משהו, מחישובים אלקטורליים של הפוליטיקאים כמובן. אחרי הבחירות, כשחלוקת המנדטים תושלם וההסכמים ייחתמו, גם אלוהים לא יעזור להם.

יוסי כהן: „צריך להבין על האלימות של שר האוצר. מי שאלים במאבק הזה זה לא אנחנו, זה הוא. הוא נחש. מתעלל במשק, מתעלל בבריאות, מתעלל בנו, מתעלל בכל העולם. רוצה לשחק את המשחק הישן של הורוביץ — אין לי, יש לך חיוך אלים ויש לך שקט אלים. הוא אומר? אני פוגע בערי פיתוח, אני פוגע בבריאות, אני פוגע במפעלים וכל העם מוחא לי כפיים. זה הוא שגורם לציבור מאוד חכם, מאוד אחראי, מאוד נבון כמונו, לאבד את הצפון. הוא האיש היחיד שהצליח לגרור אותנו לאלימות".

אחר כך מכריעים אותם החום הרעש והעשן והם עוברים לבניין הסמוך בו מרכיבים את המנועים. בחדר הישיבות המרווח שבקומה השלישית, ניבטת מהקיר תמונתו של המייסד, יוסף שידלובסקי, צופה אל אולם הרכבה ענק בו מונחים להם כאבן שאין לה הופכין שלושה מנועים מוכנים למטוס הלביא. „אולי יעשו להם הסבה". מרכיבים גם מנועים קטנים יותר. שני עובדים פה. שניים שם.

יוסי כהן: „עשינו משמרת מחאה ליד ביתו של ניסים. היה עובר על ידנו כמו רוח. לא רוצה לדבר. כשהוא כן מדבר הוא מנסה את שיטת הפרד ומשול: איזה עורך דין יש לכם, איזה ועד יש לכם. צריך להפעיל עליו לחץ, צריך לשבור את הפופולריות שלו. אבל צריך גם לזכור שהצעדים הם לא על דעת האוצר בלבד. המנכ"ל (ויוד עמיחי) הוא שסיבך את כל המצב. עומד בחזית אחת נגדנו. לא ייתכן שהמנכ"ל יגיד אני עם העובדים ויבצע את החלטת הממשלה על הפיטורים. לא ייתכן שפקיד באוצר יקבע את מי לפטר. את זה תקבע הנהגת העובדים עם הנהלת המפעל".

תורג'מן: „מאבק הגיוני, טולידי, פארווה — במדינה שלנו זה לצערי לא עובד. ראינו את פיני גרוב ב„אתא'. בשלב מסוים לא יהיה מנוס ממאבק אלים".

רון: הברפלד היה פה? קיסר היה פה? כשהוא רצה שנתרום שלושה ימי עבודה לקרן הצמיחה ראינו אותו. איפה הוא עכשיו? לא הגיע הזמן שהברפלד ירים את הישבן ויגיע הנה? הייתי בחתונת בן־אחותי בקיבוץ שמיר. אמרו לי — הופתענו שזה רק פעם ראשונה, (על ההפגנה האלימה) כי שפה אחרת לא מבינים פה. ואני נגד אלימות אבל כאשר הלכנו להידברות מרחו אותנו. אנחנו במלחמה. אין זמן!" (רופק על השולחן).

הרוש: „הייתי מייעץ לקיבוצים לפתור את הבעיות שלהם בדרך אחרת."

טבקמן: „להחריף את המאבק. לקיים שתי הפגנות ביום. אחת מול שמיר ואחת מול פרס. אפשר להעביר את האנשים."

ציון: „יש ציר מרכזי אחר, פושע אחד — שר האוצר. לא שמיר, לא פרס, לא יעקובי. רק ניסים."

רון: „לחומייני יש הרבה דברים רעים אבל גם כמה דברים טובים. הוא אמר — בשביל להצליח במשימה שלי, אפילו עם השטן! ואני אומר — אפילו עם השטן!"

הרוש: „לא נלך עם השטן. תמיד במסגרת החוק. שש שנים ניהלנו מאבק בתבונה. בואו לא נקלקל עכשיו."

מה לעשות, איך, איפה

לא הולכים עם השטן. אבל הולכים נגד ניסים, שמיר, פרס קיסר, הברפלד, עמיחי. מדברים על המשכורת שאולי לא תגיע ומה זה יעשה לאנשים. על המנכ"ל שבגד, על התקשורת שלא מספיק קשובה למאבקם ומה אפשר לעשות על מנת להפנות אליהם את תשומת לב הציבור, על עובדים שלא כולם ששים לצאת להפגנות וצריך להקפיד על הרשימות, על כך שהמפעל התייעל, שהם בעצמם הציעו פיטורי פועלים, שעכשיו הוא הגיע כמעט לאיזון תפעולי ואם היו מוחקים את חובותיו הוא היה עולה על דרך המלך. על כך שאסור בשום אופן שהמאבק יתפרש באיזשהו אופן כמאבק פוליטי, ובעיקר על המשכו. מה לעשות, איך, איפה.

ההצעות מגוונות כל כך ועתירות דמיון, ומעידות יותר מכל על המבוכה הרבה בה שרויים העובדים ועל החשש מפני הבאות. להרכיב סיירת שתעקוב אחרי ניסים לכל מקום ותוציא לו את הנשמה. להציב משמרות מחאה ליד הבתים של ראשי המדינה („מה אני אגיד לך סערון, לא מאמין בישיבת מחאה ליד בית. מדינת ישראל נעשתה כל כך אדישה וגרועה שכבר לא מאמינים בישיבות מחאה"). ללכת להפגין לילה לילה בכל מקום. ניסים, פרס, שמיר. ללא פשרות. („להפסיק לתופף על פחים. לסגור כבישים לסגור לא יודע מה. אלף ואחת אפשרויות".) להפגין 24 שעות סביב שר האוצר, לא לתת לו מנוח. לקיים מסיבת עיתונאים. לפרסם מודעות בתשלום, להגיש בג"ץ. הפגנה למחר, הפגנה ליום חמישי („לא טוב, אין פקידי ממשלה") תפילה של כל המפעל ליד הכותל („נעשה לו מי שבירך. נעשה ישיבת אבל"), לעשות הלוויה בירושלים. לקחת את כל המכוניות של המפעל, לתלות שלטים, להדליק אורות ולנסוע לאט, 20 קמ"ש. לחסום את הדרך. להקיף את משרדי הממשלה ולחזור. לתקוע בשופר.

בסוף מסכמים. נציגי ההסתדרות מספקים הגנה מקיפה לקיסר. „הוא מדווח באופן תמידי" (קריאות: „זה לא מספיק! לא מספיק") „אם הוא יצטרך להופיע הוא גם יופיע". חוזרים לניסים ומצטטים את הברפלד: „שר האוצר המסוכן ביותר למדינת ישראל".

חיים הרוש: „האוצר בכוונה לא נותן משכורות, כדי לשבור את המאבק, לכן צריך להמשיך בו. אם בגלל שאין משכורות רוצים להפסיק — אפשר לסגור את המפעל מעכשיו. מרמים אתכם פוליטית!"

יוסי כהן: „האחריות במדינת ישראל נגמרה מזמן. אין יותר אחריות. הם דורשים מאתנו אחריות כאשר הם עצמם חסרי אחריות. מדברים אתנו כי יש אימת קלפי. כי בית־שמש מהווה מידגם מייצג. אחרי נובמבר נוכל לעשות אינתיפאדה, זה לא יעניין אף אחד. אחרי הבחירות כל אחד נדבק לכיסא שלו עם דבק מגע וזה לא יעניין אף אחד. נוכל לשרוף צמיגים כמה שנרצה.

„הם רוצים שכאשר לא תהיה משכורת נקבל פיק ברכיים. אבל להיפך. האוצר יכה פה את עצמו. לאיש לא תהיה טענה כלפינו כאשר לא יתנו לנו משכורות. אחרי ההפגנה עם המכות הפכנו למתגוננים. לא עסקו בתביעות שלנו אלא באלימות שלנו. מספנות ישראל ניהלו מאבק יותר אלים, אז מה? או מישל אלמליח בחוץ ולמספנות ישראל יש כונס נכסים.

„אני לא רוצה לשחק לידיים של שר האוצר. רוצה לשחק על האמינות שלו. החלטתם למחוק חובות ולא מחקתם. החלטתם למכור את המפעל ולא מכרתם. צריך לגרום לשר האוצר לאבד את הפופולריות שלו. לרתום לצורך זה את כל ערי הפיתוח. לקרוא לברוך אלמקייס ועמיר פרץ."

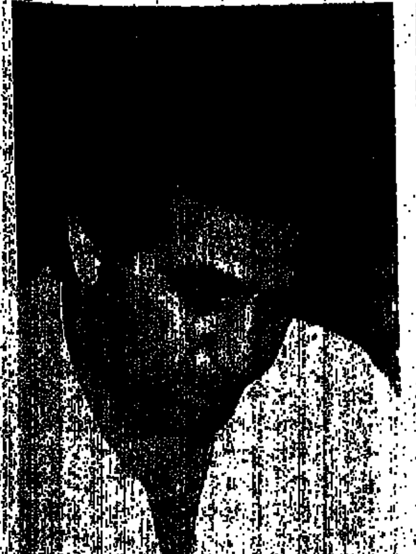
יוסי כהן, מזכיר האיגוד המקצועי: „מי שאלים במאבק הזה זה שר האוצר. לא אנחנו"

משה לוי, יו"ר ועד העובדים: „להגביר את המאבק ולא להתייאש גם אם לא תהיה משכורת"

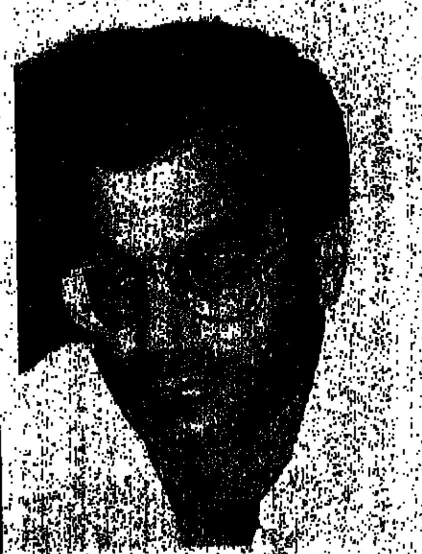
חיים הרוש, מזכיר מועצת פועלי בית־שמש: „לא נלך עם השטן. ניאבק רק במסגרת החוק"

אחרון מדבר יו"ר הוועד, שלמה לוי. שקט־שקט, קול רך, טונים נמוכים. במהלך כל השיחה לא התערב, לא השיב למתפרצים. עכשיו הוא אומר: „צריך לעזור לעצמנו ולהפסיק לחפש מי שיעזור לנו. האוצר הקשיח את עמדתו. לא מוכן להיכנס למשא ומתן. שר האוצר אמר שלא ייכנע ללחצים והוא מנסה להציג אותנו כסחטנים, כאילו אנחנו דורשים 400 אחוז פיצויים. (קריאות: שקרן! שקרן!) האוצר איננו מוכן למחוק חובות. כל הזמן טענתי שמטרתו לסגור את מנועי בית־שמש. צריך להגביר את המאבק ולא להתייאש גם אם לא תהיה משכורת. אבל אם אין משכורת אין למנכ"ל מה לעשות יותר במפעל הזה!"

אחר כך מפרט לוי את אופי הפעולות המתוכננות לשבוע הקרוב עד שמישהו מפנה את תשומת ליבו לעיתונאי שיושב בין הנוכחים ועד כמה אין זה מן התבונה לפרוס את כל הקלפים בפני התקשורת. הישיבה ננעלת.

מה בדיוק אתם רוצים? אני שואל ומקבל הסבר תמציתי: הסיכוי היחיד של המפעל הוא שיושג הסכם חתום עם הממשלה שהיא לא תוכל להתכחש לו (לא תוכל?) שיבטיח מחיקת חובות המפעל כפי שהוחלט שיבטיח הזרמת כספי משרד הביטחון לעבודות שיבוצעו במפעל ושיפרט במדויק את תנאי הפיצויים לעוד 230 מפוטרים עליהם יש הסכמה מצד ועד העובדים ושעם פיטוריהם גם יגיע המפעל לאיזון תפעולי. „אני אופטימי" אומר יוסי כהן.

על כל עובד ארבעה פקידים

עובדי המפעל רחוקים מהרגשת אופטימיות. תחושה של תסכול עמוק, הולכת שולל וזעם, מתאימה יותר לתיאור מצבם. באולם הייצור, מתחת לשלט בו נאמר: „כל דיסק 10 עולה 3414 $. במחיר 5 דיסקים אפשר לקנות רנו 5", מתגודדים בעלי משכורות של 800 שקל לחודש להשמיע את דברם. לא רק תושבי בית־שמש. בעיקר לא תושבי בית־שמש. ירושלים, ת"א, קרית גת, אשקלון, מושבי הסביבה. „מבית־שמש יש אולי 100 פועלים. רק 30 בייצור". היו במפעל 1300 איש. לאחר גל הפיטורין לפני שלוש שנים נותרו 700. מתוכם, אומרים העובדים, רק 200 מועסקים בייצור. „על כל עובד אחד יש כמעט ארבעה פקידים".

נכנסים אחד לדברי השני. פורקים לחצים. „ידיעות אחרונות" או „הארץ" היו מתקבלים בברכה, אבל גם „על המשמר" טוב. יש מה להגיד. מונולוג קולקטיבי: „הממשלה צוחקת עלינו. מבטיחה הבטחות ולא מקיימת שום דבר. לעובדים נמאס לעבוד, באים בלי חשק. אין קידום, אין עלייה במשכורת, לא יודעים מה יקרה מחר.

„לפני שלוש שנים היו פיטורים. נתנו פיצויים. שכנעו אותנו שהמפעל יהיה טוב. האמנו במפעל, בממשלה ובהנהלה, והמשכנו לעבוד. היום רוצים לפטר עוד 270. עוד חודש ירצו לפטר עוד 200. בטח שאנחנו ממורמרים. הכל ירד לטמיון. אנשים מצטערים שלא התפטרו אז. הציעו אז אופציה להישאר חצי שנה ואחרי זה אפשר להתפטר עם רווחים. אנשים שלקחו את האופציה ולא התפטרו עכשיו הם אוכלים את עצמם. היום כבר לא יציעו את זה כי אף אחד לא יישאר להם.

„נמאס. אם רוצים לסגור שיסגרו. אם רוצים להמשיך שימחקו את החובות או שימכרו. עשו צחוק מסטף (ורטהיימר). שנה וחצי משכו אותו באף. בסוף גם לו נמאס. זרק להם את הכל.

„המטרה של הממשלה לסגור את המפעל ולשגע את העצבים של העובדים. איפה תלך היום בלי כסף? אף אחד לא מאמין יותר. אם יציעו פיצויים טובים, 90% ילכו מפה. הבעיה תהיה לא מי יסכים להיות ברשימת המפוטרים אלא בדיוק להיפך, מי יסכים להישאר. תהיה מלחמה בשביל להיכנס לרשימה. בושה לממשלה, אין להם את הפנים בשביל לבוא לפה. פועל שמרוויח 700 שקל בו פוגעים וזה שיושב למעלה, כרקן, לא נוגעים בו. יש הבדל בין פועל לבין מנהל. הנה אני, אב לשמונה ילדים מרוויח 800 שקל. יש פה כאלה מקבלים 4 אלף. בהם לא נוגעים.

„הממשלה דוחפת אותנו לאלימות. אין הסכם עבודה, לא דרגות לא כלום. המנכ"ל לא יודע לנהל מפעל, יודע רק להגיד שאין משכורות. לא מביא עבודות חדשות. רק עומד בבוקר כמו ש.ג. לבדוק מי לא בא לעבוד.

„באנו לשם (להפגנה) התחלנו להשתולל. נמאס לנו. שלוש שנים אנחנו מפגינים בשקט. כמה אפשר לשמוע הבטחות? באנו מתורבתים ואף אחד לא היה איכפת לו. כל האלימות נוצרה בגלל הסחבת שהממשלה מנהלת נגד העובדים. אנשים נעשים אלימים ואדישים לעבודה. שלושה פועלים צעירים, בני פחות מארבעים, נפטרו תוך חודשיים מהתקף לב. הכל בגלל המתח. אנשים תמיד בלחץ. מה יהיה? מה יהיה? בא הביתה מוציא את העצבים על האשה והילדים. אני בהפגנה הייתי הכי מפורסם. אי אפשר היה לעצור אותי. מנועי בית שמש צריכים לעשות אינתיפאדה שנייה ושלא ידברו על זכויות האזרח בבריה"מ, שידברו על זכויות האזרח פה. שיעשו קודם שלום בתוך המדינה כי ברגע שאנשים יהיו מובטלים ולא יהיה להם מה לאכול, תהיה מלחמת אחים. אין עתיד למדינה. הכל נסגר, הכל בגלל הפוליטיקה.

„שלוש שנים המשכורת לא זזה. ויתרנו על כל התוספות. היינו עובדים משבע בבוקר עד שבע בלילה בשביל להגדיל את הייצור, קיבלנו על זה 1300 שקל. היינו עומדים מול משרד האוצר ושרים יושבים בשקט. אבל היום צריך לעשות יותר גרוע ממספנות ישראל. איפה קיסר? למה הוא לא בא לפה? הבטיח שלא יהיו יותר פיטורים. קיסר הוא כמו בובה. לא מתפקד. שר האוצר עושה ממנו צחוק. שר האוצר מנהל את המדינה. בשביל מה צריך ממשלה? די נמאס. אם הממשלה לא יכולה לבלוע את הצפרדע הזו שתגמור איתה. ואם הם רוצים מלחמה, תהיה מלחמה!"

בחוץ, בחזיתו המטופחת של המפעל, מצביע פיני על חלקת הוורדים ואומר: „כל שנה בעונה הזו היו השושנים פורחות, שיגעון. השנה אפילו הן לא פורחות. לא מתחשק להן לפרוח".

תהליך של הידרדרות

מפעל מנועי בית־שמש הוקם ב־1968 בעקבות הסכם בין יוסף שידלובסקי, איש עסקים יהודי־צרפתי, וממשלת ישראל, בבעלות משותפת ישראלית צרפתית. כל עוד היה המפעל קשור כקבלן משנה לתעשייה האווירית הצרפתית וביצע עבודות לחיל האוויר הישראלי, הוא התנהל על „מי מנוחות". השינוי בא כאשר חיל האוויר הישראלי שינה אוריינטציה והחל לבנות את עצמו על מטוסים אמריקאיים או מטוסים ישראליים שהותקנו בהם מנועים מתוצרת אמריקאית כמו „הכפיר".

גם מפעל מנועי בית־שמש שינה כיוון ובסופו של דבר, בשנת 1981, רכשה ממשלת ישראל את חלקה של החברה הצרפתית במפעל ובמקומה של זו הצטרפה כשותפה חדשה חברת „פראט אנד ויטני", אמריקאית כמובן, שמנוע ה„לביא" אמור להיות מתוצרתה.

כשלון הייצוא של מטוסי ה„כפיר", צמצום עבודות מקומיות והפסקת הקשר הצרפתי הכניסו את המפעל לקשיים והממשלה נאלצה להזרים עשרות מיליוני דולרים להמשך הפעולות. גם הפסקת פרויקט ה„לביא" מאוחר יותר, תרמה להחרפת המצב. מתחילת שנות השמונים התחיל המפעל לצבור הפסדים, בשנת 87 מדברים על 100 מיליון דולר חוב ועל קרוב ל־150 מיליון היום.

הממשלה התלבטה בין סגירת המפעל לבין מכירתו לגופים פרטיים. קונצרנים גדולים כמו „כלל" ו„כור" בדקו את מצבו וניתקו מגע. התעשיין סטף ורטהיימר הכריז על נכונות לרכוש את מנועי בית־שמש בתנאים מסוימים אבל נסוג לאחר סחבת ממושכת.

ועדת השרים לענייני כלכלה המליצה למנות כונס נכסים למפעל. הוגש ערעור, הממשלה דחתה את ההמלצה ובעקבות זאת הוקמה ועדת שרים מיוחדת שהחליטה בסופו של דבר, בהתנגדות שר האוצר ניסים, שלא לסגור את המפעל ולפעול להבראתו.

חיים הרוש, מזכיר מועצת פועלי בית־שמש, טוען כי 700 העובדים המועסקים במפעל היום, שומרים על רמת ייצור כמו זו שהיתה בשעה שעבדו בו 1300 איש (עד לגל הפיטורים ב־1985), כי הגרעון התפעולי הצטמצם עד כדי 5 מיליון דולר ועל מנת שיותקן כליל יזמו ועד העובדים ומועצת הפועלים פיטורי 270 עובדים נוספים.

הוויכוח הנוכחי הוא באלו תנאים יפוטרו העובדים הנוספים, כשדרישת אנשי מנועי בית־שמש היא שלהסכם הפיטורים (פיצויי „לביא" למפוטרים) יש לצרף כנספח את החלטות הממשלה למחיקת החובות והבטחות הספקת עבודה למפעל. לגובה הפיצויים ולצירוף הנספח מתנגד האוצר בתקיפות. גם הצעת העובדים ללכת לבוררות נדחתה על ידו. מנכ"ל האוצר, ויקטור מדינה, מעריך, שמחיקת החובות, תשלום פיצויים למפוטרים והפעלת המפעל תעלה למדינה רבע מיליארד דולר, בעוד שעלות סגירתו היא כמחצית הסכום הזה בלבד.

„שלושה עובדים צעירים, מתחת לארבעים, נפטרו תוך חודשיים מהתקף לב. הכל בגלל המתח"

יום יום אל הים

מי שיחפש בחוף תל־ברוך בקיץ הבא, את מה שבדרך כלל מחפשים שם, יתאכזב. צ'יץ' מתקין במקום חוף רחצה מסודר. בינתיים יש חוף הילטון, חוף שרתון, חוף גורדון. מדריך שימושי למתרחץ המצוי בחופי תל־אביב

מאת אלישבע אילון צילם בועז לניר

כשאורי זוהר ירד לים לשחק אותה ב„מציצים" ובמשחקים אסורים אחרים, הוא ידע שאת סצנת החטא מצלמים בירקון, רחוב של 50 שקל בחצר. לא רק הוא ידע, כולם ידעו שאפשר שם לסחוט את המיץ, לשמוע קצת אופרה מהבית הגדול שבסוף אלנבי, לשלם, ערוך בדולרים, בלי לפחוד מאיידס. אז עוד לא היה איידס.

לאט־לאט תפס צ'יץ' את תל־אביב בסטייל, ניקה את מאורות הזימה מתאוות הבשרים. עכשיו הוא מגרש את הזונות מתל־ברוך, הורס שמורות טבע, מאפשר לשמעון פרס לראות ממרפסת דירתו שבנווה אביבים שקיעה תמה, נקייה מחטא. היום חוץ מעכוז או שניים בלתי לגאליים שמפלרטטים עם הרוח בקרן רחוב אלנבי, תמצא בירקון ותחילת אלנבי רק עסקים חוקיים. בארים, פאבים, נערים ונערות יד ביד. גברים ונשים שמשלמים לבייבי־סיטר ויוצאים לגוון את ברית הנצח שכרתו ביניהם, וסתם המון שיורד אל חופי תל־אביב.

הזונות עברו לתל ברוך, עברו שינויי מין, עברו לקונדומים, עברו לעבוד במשמרת שנייה ושלישית, עברו חזרה לתעריף השקלי. לא סביר שזה מה שהפריע לצ'יץ'. סביר יותר להניח שהוא פשוט רוצה להמשיך ולפתח גם את תתיכת העיר הזו שלו. היא, אחרי הכל, מביאה לו כסף טוב ויוקרה.

אז עכשיו, שתי דקות לפני שאזור הזונות הופך לאזור של המנגל המורחב, אפשר עוד לראות איך קיץ 88 בתל־ברוך מכין את קיץ 89. איך הוא מסדר לו חוף חדש, מוסדר קומפלט, עם כל הציוד והסילת וסוכה למצילים (שיהיה), ופאסט־פוד וסלעים שיישברו על גלים וגלגלים שושברו את המרד.

המגרש בו קבלו העובדות את לקוחותיהם יהיה מגרש חניה. המון חניה. מה זה המון? אפילו עוד יותר. כל טריטוריה מסומנת של זונה משנת 88, תוכל ב־89 להכיל לפחות 50 מכוניות חונות זו ליד זו, נפגשות בנשיקת טמבון. כל זה יהיה מוכן כבר בשנה הבאה, רק בלי מצילים. לא היו מצילים לפני שנתיים, לא משנה שעבודה לא בשנה הנוכחית, או למה שיהיו בשנה הבאה בינתיים. כל חצי שעה, משמיעים הרמקולים את האיסור. [illegible] מצילים בחוף הרחצה מתבקשים המתרחצים שלא להתרחץ [illegible] סוערים" וכו'. באנגלית זה מצלצל [illegible] באנגלית מדברים המשלמים פעם בשעתיים בלבד.

בשביל לשמוע אנגלית של מצילים (בלי לראות אותם) צריך קודם כל למצוא חניה. לא פשוט. למשל בחוף שרתון הישן, [illegible]

כשאורי זוהר גמר עם סיבת החטאים וירד שוב להציץ בחרכים שבמקלחות הוא עשה את זה בחינם. לא משלמים דמי חניה בשביל אופניים. היום, אם רק ינסה לחנות בחוף שרתון הישן יגידו לו: „4 שקל לשעה, או 5 שקל לזמן בלתי מוגבל", סביר יותר שיגידו לו „החניון מלא". הניסיון מלמד, שעדיף לחנות ברחובות סמוכים ולהגיע רגלי, כמובן לא לשכוח, החניה מותרת רק לצד פסים כחול לבן ובתעריף תוצרת חוץ. כל שעת חניה מצריכה תו חניה אחד במחיר שקל ועשרים בערך, לשם הדיוק, חבילת תווי חניה בת חמש חתיכות עולה 5.70 שקל וכבר ראיתי מתרחצים שסגרו יום אחרי יום חבילה אחת תמימה בלי להתלונן. העיקר שמצאו חניה.

עם עיתון יומי ביד אחת, ווקמן ביד שנייה, כשהחול ככה ברגליים והרגליים בחול, נזכר הפה שהוא התייבש מהירידה לים, מהחניה, מהחום. בקיוסק „מציצים", על שם הסרט, זה שיהיה אחרי מותה של מונה זילברשטיין בדיוק כמו שהיה לפני מותה, ישלם כל אחד עבור בקבוק קטן של מים מינרליים, אני חוזרת, קטן — 2.5 ש"ח. מקל הקרח הממותק יעלה 2.5 ש"ח, וכיסא נוח — 2.5 ש"ח. ואחרי כל זה עוד יסריח לו באף. פחי האשפה לא שובתים גם הערבים שמרוקנים אותם לא שובתים, אבל זה לא עוזר, כי ריח הביוב בא מן המים של הים, דג בורי נפט שוחה כמים. גם בני־אדם שוחים במים. האנשים בורחים מהריח. לבורי אין ברירה, הוא נשאר.

לשתות הרבה מים, זה מה שאומרים לנו. ומה יוצא מזה? מה עושה תייר חוף מצוי כשהוא צריך להשליך את מימיו? נכנס חזרה למים, ומצרף, מי־דגליים למיים או מחפש כיסא בבית שימוש. בחוף שרתון הישן יש אחד כזה. מקו המים ועד אליו, ברגל, בלי קיצורים, לוקח מינימום 10 דקות. 10 הלוך, 10 חזור ושוב צמאים ושותים וחוזר חלילה. אם הבטן מקרקרת מתסכול של ריקנות ואתה רוצה להפסיק את הקרקור, תגרד מהכסף הקטן עוד שלושה שקלים ותקבל פיתה עם חביתה בטעם של בסדר. אחרי הפיתה שוב צריך משהו לשתות, אבל לא משתלם בגללו. אולי רק לרחוץ.

מסדרים את הכספים

לחרדים יש חוף משלהם כבר שנים, שתי אצבעות משרתון הישן, אצבע מחוף הילטון. יש להם שירותים ומקלחות צמודים. בימים א', ג', ה', מתרחצות הנשים. בימים ב', ד', ו' מתרחצים הגברים. וכשהם עולים מן הים ואחרי זה מהמקלחות, בעלייה התלולה לגן העצמאות, ומציצים משם על חוף „מציצים", הם לא מתביישים. לפעמים גם בלי כוונה הם מוצאים את עצמם מתחככים ממש בשולי החוף החילוני, מפתחים את הגוף במתקני העץ המלוחים. „באדי בילדינג" לעניים. אין ספק שבבחירות הקרובות יקבל צ'יץ' את הנקודות שלו מהם. הים של תל־אביב מפרגן להתיים, מפרגן להם באופן יוצא דופן ונותן תמורה לאגרה. החומה המבדילה שקופצה והורחבה השנה מבטיחה לשמור את צנעת הדת. מעבר לחומה, דרומה, לאורך פיסת חוף קצרה מודיע שלט עירוני, „חוף לא מוסדר, הרחצה אסורה בהחלט". במים יש סלעים, בחוף אין מצילים, אין שירותים או קיוסק, אפילו לא ארטיק לרפואה. רק מים תוצרת הים התיכון, צדפים וזפת בשביל לקחת משהו הביתה.

בשנה שעברה, 87', עוד רץ בעיר השם „חוף הכלבים". כל הכרבי־דוגים ובעליהם אימצו את פיסת החוף הנטושה לעצמם. כלב אוהב מים? לפעמים אפילו מאוד, אבל נערי החופים של צ'יץ שמו בקיץ 88 סוף לאידיליה. הם רושמים, 150 ש"ח, רפורט־כלב. כלבים אי־אפשר לסנדל. לפעמים כך לשבריר של שנייה יורדת פתאום ניידת דייג, מרשתת, כלומר תופסת ברשת את הכלבים שבחוף, ומובילה אותם היישר אל בית המעצר לכלבים. ככר היו מכות מעולם בין פקח לגברת עם כלבלב על החול הרטוב מדמעות.

אז עכשיו החוף הזה כמעט יתום. הכלבים בבית מתגרדים, מבררים בינם לבין עצמם למי היו נותנים את קולם בבחירות הקרובות, אם היו שואלים אותם.

ממשיכים הלאה. מגיעים לכיכר אתרים. משהו תמיד היה רפוק במקום הזה. ישראלים אף פעם לא באו אליו, תיירים בד"כ בורחים ממנו ורק ריח שתן חריף תפס לו שם מקום של קבע. למטה אפשר לראות סרט בקולנוע „שחף", הקולנוע הראשון בתל־אביב שפרץ את מחסום הנוחיות לרווחת הקהל ואיפשר ישיבה רכה על כסאות מרופדים. היום רץ שם הסרט „זרוק אותה מהרכבת". פרודיה. כאילו היצ'קוקית, כאילו מצחיקה, אבל בחמש אחה"צ, עבור שבעה שקלים ביחד עם 12 אנשים באולם הענק הזה, אפשר לנקות איתן את הראש, לקבל טיפול־מזגן יסודי. אחרי זה, בחוץ, יתקוף ריח השתן מתקפת מחץ ויניס עוברים ושבים מעל פניו.

סיכום ביניים

● אם צ'יץ לא רוצה את הזונות בתל־ברוך, הוא ימצא אותן שוב בתוך העיר, אלא אם כן ימצא עבורן מקום מוסדר, עם חניה, פיקוח רפואי ומס הכנסה.

● אם כבר לרדת לים, אז עדיף לבריכת גורדון. בתשעה שקלים אתה מקבל מיים צלולים וישר מקירותי התהום, שירותים ומקלחות למופת, חנייה צמודה ומהפסת ממנה אפשר להשקיף על חוף הרחצה האסורה, ועשרה מתרחצים האסורים שבמים. בבריכת גורדון־בחוף יש גם מצילים.

● אם בכל זאת ים, אל תשכחו: 4 שקל עבור כל שעת חניה, 2.5 שקל בשביל בקבוק מים מינרליים, 3 שקל פיתה, 7 שקל [illegible] נפט בשביל חופה, אם יש בבית שימוש [illegible] — הרווחתם את היום. ואם יש לכם מזל, עוד 160 שקל לקנס אפשרי.

WELCOME TO THE SEA. ■

מפיקי ספר

למולי ויהודה מלצר, בניו של המשורר שמשון מלצר, חבר דני טריץ' וביחד הם קבוצת מו"לות הקרויה: „ספרי תל־אביב". כשיש למי מהם רעיון, הם מחפשים כותב פוטנציאלי, עוזרים לו בכתיבה, מחליטים על עריכה גרפית ועל עיצוב הספר ומגישים אותו WELL DONE להוצאת ספרים גדולה, מוכן ומזומן להוצאה לאור. יש גם „יש גבול" ברקע, אבל למה לערבב בין שני תחומים שמוצאים דרך להתערבב ממילא?

מאת טלי ברזילי זוננפלד

צילם בועז לניר

ערב תל־אביבי קייצי יורד על הבניין הישן ברחוב שינקין. אנחנו יושבים בדירת שני החדרים, „מה שנקרא „מועדון הספר, ספרי תל־אביב", במשרדו של דני טריץ', שליש מהחבורה הנושאת את „ספרי תל־אביב", שני שליש נוספים הם האחים מולי ויהודה מלצר. יהודה, שהוא פרופ' יהודה מלצר מהחוג לפילוסופיה באוניברסיטת תל־אביב בחופשה קצרה, כן, למרות שבוע הספר. בפגישה משתתפים רק דני ומולי. הזמן מוגבל, שכן בחדרו של דני תיערך בשעה שבע פגישת אנשי תיאטרון. עם מולי אוכל להמשיך את השיחה, בחדר השני, נדבר פוליטיקה.

האחים יהודה ומולי ותיקים בשטח המו"לות. מי שאוהב ספרים איכותיים זוכר את הוצאת „ארם" שלהם. מאז עברו הרבה גלגולים, „ועכשיו", אומר מולי, „אחרי הפגישה עם דני, ושנתיים של עבודה משותפת עמו, אנחנו מרגישים שיש פוטנציאל גדול להמשיך".

המשורר שמשון מלצר, אביהם של אביב יהודה ומולי, יחגוג השנה את יום הולדתו השמונים, ועתה הוא עוסק בכתיבת יומניו.

„אנחנו, כנראה, ספגנו בבית את העניין של הספרים, כי כולנו בדרך זו או אחרת מתעסקים בזה", מספר מולי. „אחינו הגדול, אביב, שאינו שותף בהוצאה, הוא איש אוניברסיטת באר־שבע ועוסק כל השנים בתרגומים ועריכה. אני למדתי לימודים קלאסיים, לשון עברית, ויש לי רקע בספרות צרפתית. יהודה למד תלמוד, ערבית וספרות עברית, אך עיקר התמחותו בפילוסופיה, במיוחד אתיקה".

מולי עסק בעריכה והגהות בכתב העת הספרותי של אוניברסיטת תל־אביב „הספרות", כבר מגיל עשרים, והיה זמן־מה עורכה הראשי של האוניברסיטה הפתוחה. יהודה צבר ניסיון בכתיבת ספריו. באופן שיטתי הם עוסקים במו"לות משנת 1977, כשהחליטו להקים את הוצאת „ארם". לאחר זמן־מה התחילו לעבוד בשיתוף עם הוצאת „רביר", שיתוף שנמשך כשנה, ולא החזיק מעמד בשל שטחי התעניינות שונים. הוצאת „רביר" הוותיקה, עם מסורת עתיקת יומין, לא קיבלה את „שיגעונותיו" של הבן הצעיר והסורר „ארם". הוצאת „רביר" נמכרה להוצאת „זמורה ביתן", ואילו „ארם" מצאה חברת השקעות שאיפשרה לה לעבוד. בשנת 1980 התחילה תקופה קשה, נפילת מניות הבנקים וכניסה לפרויקטים גדולים מדי. „ארם" וחברת ההשקעות החליטו למכור את עצמם למרבה במחיר, הפעם היתה זו הוצאת „מודן". שני האחים עבדו ב„ארם", במסגרת „מודן", כשכל הצדדים יודעים שהשידוך שוב אינו מוצלח. גישת „מודן" למו"לות מסחרית וכלכלית מאוד, עם מעט התחשבות בצדדים של תרבות ותוכן, וגישת האחים מלצר גורסת הליכה על חבל דק, של ספרות מסחרית כמו ספרי ילדים למשל, אך גם המשך העבודה על ספרי ספרות, שירה, פילוסופיה ומחזות, מה שנקרא „ספרי איכות". החבילה התפרקה ו„מודן" נשארה עם ההוצאה ושמה, אך בלי הלב. האחים חיפשו דרך חדשה ופרשו.

Packaging – עיסקת חבילה

סיפורה של הוצאת „ארם", אופייני למדי להוצאות ספרים קטנות, ובמיוחד לאיכותיות שבהן, המפלסות דרכן בין הענקים הגדולים, המאיימים להשתלט עליהן חדשות לבקרים, ומשתדלות להמשיך להתקיים ולא לוותר על ייחודן. האחים פגשו את דני והקימו יחד את „ספרי תל־אביב". הגלגולים השונים שעברו עליהם לימדו את האחים פרק בשוק האכזרי של המו"לות בארץ, והיום הם יודעים שלא כל מי שמוכשר להפיק ספר, הוא גם זה שמתאים לשיווקו. „לקטנים קשה להתקיים בשוק", מסביר מולי, „ואפילו אם יוציאו לאור ספרים מצוינים. מערכת ההפצה היא תורה בפני עצמה. לעתים מערכת הפצה אגרסיבית מוכרת ספרים באיכות ירודה וזה חבל".

שיטת העבודה של „ספרי תל־אביב", הקרויה „PACKAGING", מקובלת בארצות אירופה ובארצות־הברית. בהן יש הפרדה מוחלטת בין ה־EDITOR, שהוא העורך, לבין ה־PUBLISHER, שהוא המפיץ.

כל מי שבא אי־פעם במגע עם הוצאת ספרים, מכיר את התהליך המייגע והמתיש, שנמשך לעיתים שנים ארוכות, למן הרעיון ועד שהספר מגיע אל מדפי החנויות. הוצאות הספרים הגדולות מתעסקות בו־זמנית, בפרויקטים רבים. הן אחראיות הן על הפקת הספר, והן על שיווקו, ואין באפשרותן לתת למחברו את ההדרכה והיחס האישי להם הוא זקוק. ב„ספרי תל־אביב" התהליך מהיר, והעבודה עם יוצר הספר אישית ומשפחתית. כשדני ומולי מדברים על תהליך מהיר, הם מתכוונים לשלושה עד ארבעה חודשים עד שהספר יוצא לאור, מה שנקרא בארצנו „קצב מו"לות מטאורי".

השלישייה אחראית על „עסקי־הרוח", את „עסקי־החומר" הם משאירים לאחרים. הם מעוניינים להיות שותפים ביוזמה וביצירת הספר, לכן לא תמצאו ב„ספרי תל־אביב", רומנים למשל. „לסופר אין לנו מה להציע, כי הוא עצמו אחראי על הטקסט, ובוודאי שהיוזמה והרעיון הם שלו, לכן אנו מיותרים ולא נעסוק בהפקת ספר שכל הוצאת ספרים יכולה להוציא", הם מסבירים. לעומת זאת, כשיש למי מהם רעיון, הם מחפשים כותב פוטנציאלי, עוזרים לו בכתיבה, אם יש צורך, מדריכים אותו באשר לסגנון, לחלוקה לפרקים, עריכה גרפית, עיצוב הספר ועימודו. חשובה להם המעורבות האישית בכל שלב ושלב של יצירת הספר.

לדעתם, חלוקת עבודה כזו טובה גם להוצאות הספרים הגדולות, אלה הרוכשות מהם את הספרים המוגמרים, כדי לשווקם. הללו מקבלות, תוך זמן קצר ספר נוסף הנושא את שמן וכל זאת מבלי להתעסק כלל בהפקה. אך אליה וקוץ בה — הוצאת „ספרי תל־אביב", לא מפיקה ספר קודם שהוצאת ספרים מסוימת מתחייבת לשווק לפחות את המהדורה הראשונה שלו. כמו"ל הספר יופיע שמה של ההוצאה המפיצה יחד עם „ספרי תל אביב", כך שאפשר היום למצוא אותם צמודים לקיבוץ המאוחד, כתר או אחרים.

הצלע השלישית

מולי ויהודה פגשו בדני לפני כשנתיים, כאשר קם, פתאום באמצע החיים, בגיל ארבעים, והחליט שהוא רוצה לעסוק בספרים ובמו"לות כמו אחיו המבוגר, באנגליה. עזב את התיאטרון ועבר לספרים. הוא מביא עמו ידע בניהול וארגון, בעיקר מהפקות שעשה למחזותיו הראשונים של חנוך לוין, כמו „את אני והמלחמה הבאה", „קטשופ". הפיק כתיאטרון חיפה, הפיק סרטים, „מסע אלונקות", „פנטזיה על נושא רומנטי" ועד להקמת תיאטרון נוה צדק עם עודד קוטלר ונולה צ'לטון. החברות הקרובה של דני עם חנוך לוין הביאה אותם לא מכבר, להוציא את ספרו, והקירבה לתיאטרון עוזרת כשהם מארגנים ערבים לקידום הפצת הספרים, באכסדרת התיאטרון. הם עובדים בשיתוף מלא, אך לכל אחד תפקיד המוגדר. האחים מלצר למדו לדעת עד כמה חשוב איש נהול וארגון, מפיק טכני, שיפקח על „עבודת הרוח", ויכניס אותם ללוח זמנים מסודר, כזה הוא דני. יהודה הוא איש הרעיונות והיוזמות, זה המשוחח עם מחברים פוטנציאליים, שמדפדף בקטלוגים לועזיים. מולי אחראי על העבודה המעשית במערכת, התרגומים, העריכות וההגהות.

ברבע לשבע מתחילים להגיע למשרד אנשים, מוכרים יותר, מוכרים פחות, ביניהם כמה שחקנים ואני לוחצת לדעת מה בצנרת של „ספרי תל־אביב", דני מספר משהו, ומולי, בעדינות אופיינית, מבקש שלא אכתוב. שוק המו"לות לימד אותו שיש לשמור תוכניות בסוד, יש העתקות. דני, שבא מכיוון התיאטרון אומר „מעניין, דווקא בתיאטרון, כשסיפרת על תוכניותיך, זוהי הצהרת כוונות, ובבחינת קביעה שהרעיון שלך, ולא יקחו אותו ממך".

שניהם מגיעים להסכמה שאפשר לספר על הפקת סדרה לילדים, „משפחת הרובוטים", שתכתוב גלילה רון־פדר, לילדים מגיל שלוש, ותעוצב על־ידי רוני אורן בפלסטלינה. במקביל, נמצאת בשלביה הראשונים הכנת אנציקלופדיה להיסטוריה עולמית, שתתורגם מצרפתית לעברית. „המו"לים פנו אלינו, כי הם מרגישים שכזה כוחנו, זה סוג השירות שאנחנו מסוגלים לתת אולי טוב יותר מאחרים: תרגומים, ביצוע ותרגום המפות ועריכה מדעית".

„Small is Beautiful", אומר דני במבטא פולני כבד, כשהוא מסכם את שיטת עבודתם, וכאלה הם רוצים להישאר, הוצאה קטנה וייחודית. ולרגע אני תוהה אם התכוון ל־„Small" או ל„שמאל", שכן האחים מלצר הם פעילים ותיקים בתנועת „יש־גבול". כשמולי אומר „שנינו פעילים בתנועה ומזוהים פוליטית", מזדעק דני להסביר, „כשמולי אומר שנינו, זה לא הוא ואני, אלא הוא ויהודה" דני רק הלך להופעה של ג'ון באאו, שמולי היה אחד מיוזמיה, ולא שכח להביא לו כרטיס.

הקרביות נגמרה בלבנון

את משרדו של דני כובשים חבריו מהתיאטרון ואנחנו עוברים לחדרו של מולי. שולחן לבן, רחב־ידיים, עמוס כתבי־יד שונים והמון כלי־כתיבה, ספרים, מילונים בשפות שונות ומנורת שולחן. פה אפשר לדבר על פוליטיקה ומולי מספר על הפעילות האינטנסיבית בתנועת „יש־גבול", שדורשת הרבה שעות עבודה, אך „בכל זאת לא הייתי רוצה לערבב בין שני התחומים". הפעילות ב„יש־גבול" היא זו שסיימה את שנות הקרביות הצבאית שלו, בעקבות מלחמת לבנון.

לא, הוא אינו נאיבי, ואינו משלה את עצמו שספרים יכולים להשפיע על עמדות פוליטיות, והוא גם יודע עד כמה אין לתרבות השפעה על פוליטיקה. „אבל", הוא אומר, „זה אינו פוטר אותנו מלעשות את העבודה כפי שאנחנו מאמינים שהיא צריכה להיעשות". באופן טבעי, הוא מניח, שכותב בעל עמדות מנוגדות לשלהם, לא יבוא בהצעה להפיק עמם ספר במשותף. הקו שלהם ברור למדי, ועוד בהיותם הוצאת „ארם", הוציאו לאור את ספרה של המנודה טאוויל „מעצר בית", ואת ספרו של רג'א שחאדה „הדרך השלישית", „ספר שאנחנו מאוד גאים בו", הוא אומר. בעקבות מלחמת לבנון יצא בהוצאתם ספרו של עוזי בנזימן על אריק שרון, „לא עוצר באדום", שהמסר הפוליטי שלו ברור ביותר.

היה לילה כשנפרדתי ממולי, חזרתי הביתה על מנת להתחיל לקרוא את שני כרכי הספר „שתים עשרה משפחות בישראל", שיצא זה לא כבר לאור ב„מועדון ספרי תל־אביב" ובהפצת „הקיבוץ המאוחד" שקניתים, אך טרם הספקתי לעיין בהם. ■

מימין: מולי ודני, „לקטנים קשה להתקיים בשוק"

„ציפור מן האגדה מתעופפת סביב הבית הלבן ומבחינה בנשיא רייגן בוכה.
על מה בוכה הנשיא? שואלת הציפור.
אזרחי ארה"ב רוצים יותר ויותר כסף ולא יישאר לי לתכניות הצבאיות, עונה רייגן.

מה הבעיה? קח מהם יותר ותשלים את התכניות, מציעה הציפור.
הציפור מן האגדה ממשיכה במעופה. מעל הקרמלין היא מבחינה בגורבצ'וב, הבוכה גם הוא.
על מה בוכה המזכיר? שואלת הציפור.
אזרחי ארצי מתלוננים על רמת חיים נמוכה והרי אני צריך את הכסף להגנת ברה"מ.
מה הבעיה? צמצם את ההוצאות הצבאיות ויהיה יותר כסף להעלאת רמת החיים, מעודדת אותו הציפור.
הציפור מן האגדה פונה אל כיכר הפרלמנט בבודפשט ורואה שם את מזכיר המפלגה יאנוש קדר, מכונס בעצמו ומתייפח. הציפור חגה מעליו שני סיבובים, פורצת בבכי ומסתלקת".
סיפור־משל זה שמעתי לפני כחודש בבימה הסטירית של בודפשט „מיקרוסקופ". הוא משקף בדיוק רב את הרגשתם של אזרחי הונגריה. הרגשת חוסר מוצא. בכי ללא פתרון. קיטור בלתי פוסק. מחוברים לאינפוזיה של ייאוש ומרה שחורה.

דיבורים אמיצים יותר

מאנים להתנחם אפילו בכך, שיכולים לדבר בחופש מפתיע. הבימה הסטירית הזאת, היא רק אחת ההוכחות. אבל הציניקנים טוענים שגם היא רק שסתום הפועל על פי הרשאה מגבוה. המהדרין בייאוש מוסיפים שכל בדיחה תוקפנית, כל הצלפה, ויש בהצגה רבות כאלה — חייבת לקבל אור ירוק מן המוסד הממונה על כך. מישהו עובר על הטקסט. אבל בהצגה עצמה מלעיגים גם את הטענה הזאת. בשולי הבמה פועל מכשיר טלפון אדום אשר מגיב ו„מצנזר" בו במקום כל „חריגה".
אין מכשירי מדידה מדויקים לשינויים בחופש הביטוי אבל בהשוואה לביקור מלפני חמש שנים חשים בבירור, שהאנשים מתבטאים בגלוי ובאומץ גם בנושאים הנחשבים עדינים ביותר. לא בלחש, לא אחרי בדיקה האם יש גורמים מיותרים מסביב. מדברים גם נגד ההנהגה, גם נגד הרוסים. לא מעטים אפילו מעירים, שגורבצ'וב כבר מקדים את ההונגרים.

„השיטה נכשלה"

כארבעים שנה נמשך הניסיון. היו עליות וירידות, גם מרידה אחת. עכשיו גם בין האוהדים ביותר — לאו דווקא בין חברי הממסד אבל בין חברי מפלגה ותיקים כצעירים — רווחת הדעה, שהשיטה היא אשר נכשלה. ניסוחם של הרחמנים יותר היא שהשיטה הסטלינית של הסוציאליזם נכשלה. אבל גם הם לא יכולים להצביע על שום „סוציאליזם מתגשם" אחר בארץ כלשהי. פתאום נזכרים, שמארכס בעצמו ייעד את הסוציאליזם לארץ קפיטליסטית מפותחת, אבל הגורל הבלתי מארכסיסטי בחר ברוסיה הצארית המפגרת כזירת ההגשמה. פועלי המערב שנועדו לביצוע המהפכה, ראו מה שקרה ואמרו משהו מעין: תודה, אם זו הסחורה, אנחנו מוותרים.

גם ברגר עצוב מאוד

קומוניסט ותיק, שתי אחיות בישראל, עוד אחת בארה"ב. את שמו, ברגר, הסב מזמן לשם הונגרי שורשי. לפני פחות מעשר שנים, בביקורו בישראל, הגן בלהט ובנוקשות על כל תג בשולחן הערוך הקומוניסטי. הפעם בא אל דירתנו השכורה (ראה פרק: „המציאות התיירית") ולולא תכניותינו האחרות היה מוכן לשבת אתנו שעות. הוא גימלאי ועתותיו בידיו וגם השתוקק מאוד להסיר מועקות בחברת אנשים קרובים. עולמו חרב עליו „אמי־אמי, לא לסוס הזה ייחלתי". קשה לו. הקומוניסטים, שלא בושו ליטול לעצמם זכויות־יתר קלקלו לו את הקומוניזם. בהם האשם, להערכתו. בעוד כמה ימים הוא נוסע אל אחותו לארה"ב. „ביקור תנחומים".

אפשר לנסוע

בניגוד לעבר, עכשיו אפשר לנסוע לחו"ל. אמנם בלי מטבע חוץ לא כדאי, או לא קל, ומטבע חוץ מוקצב במשורה, אבל גם לחופש כזה יש קסם ויש גם פטנטים להשיג דולרים.
על כל צעד ושעל שמענו בהונגריה וקראנו על „דרכון עולמי" (VILÁGÚTLEVÉL). לא בדיוק הבנו מה הכוונה. איזה פספורט־פלא סוציאליסטי המגיש את העולם לנוסע? או אולי פרוספקטים מצורפים לדרכונים? עד שהתברר, שהכוונה לדרכון כפשוטו. מה שיש לך ולי ולכולם בעולם החופשי. את המצרך האישי, הזה, הזכות המובנת מאליה, הגיע גם אליהם סוף סוף. נעים להם לגלגל את השם המפגין המשמעות החדשה. דרכון לכל נתיבי העולם. במקום מטבע חוץ, לפחות מטבע לשון.

עוד הישגים סוציאליסטיים

● מותר כבר לפשוט רגל. כן, גם זה הישג. כשלון כלכלי אבל הישג מוסרי. מותר לחשוף אמת גם אם היא כואבת. ואכן יש מפעלים פושטי רגל. (מישהו הזכיר לי, שכמה כאלה היו דווקא באזור (בורשוד מג'ה) שבראשו עמד בעבר ראש הממשלה ומזכיר המפלגה של היום גרוס קרול'. יש חיוב בהודעות־הודאות אלה אבל הצרה היא שמפעל נכשל מייצר גם מובטלים „שלא ייתכנו" במשטר סוציאליסטי. וכעת יש כאלה לאלפים. אבל המשטר לא מפקיר אותם. סיוע כספי מלא לשנה ותנאי הסבה מפליגים תומכים במובטל ומכשירים אותו לעבודה חדשה. אבל אבטלה ותחושת אי־וודאות הן תמיד אחיות תאומות.

בודפשט על גדות הדנובה

● חנויות אדידס ומק דונלד. בלב המרכז המסחרי הראוותני, הסואן של בודפשט נפתחו שני בתי העסק האלה. ההיתר לפתיחתם מלמד משהו. ההסתערות עליהם — יותר נכון ההשתרכות בתורים ארוכים לפניהם, במשך שעות — היא יותר מביטוי ליצר הרכישה. היא גם פורקן לכמיהה אל המערב. אל הפריט הנוצץ, אל הטוב המובחר. לגעת בחופש, לגעת באשליה.

● מותר לגדף את הרומנים. היריבות ההונגרית־רומנית היא בת מאות שנים. ארץ המריבה, טרנסילווניה, עברה מיד ליד. מאז סיום מלחמת העולם השנייה היא בידי הרומנים. עקרונית, צפוי היה, ששתי ארצות סוציאליסטיות ימצאו שפה משותפת, „להסדיר את ענייניהם המשותפים, לאורך הדנובה" כדברי המשורר ההונגרי הדגול. כשני מיליון הונגרים מצויים בטרנסילווניה של היום, אבל הנשיא צ'אושסקו לא אוהב אותם במיוחד. במקום ליצור תנאים לפריחה תרבותית עצמאית, הוא כופה עליהם טמיעה ותנאי אפליה קשים. הסקלי'ים (SZÉKELYEK) כפי שנקראים ההונגרים שבטרנסילווניה, לא היו מקבלים זאת גם אם רומניה היתה גן־עדן. שמועות עקשניות מבשרות על ההיפך והסקלי'ים בורחים — אל הונגריה. איש לא יודע כמה כבר הגיעו. מדברים על אלפים רבים רבים, וזו רק ההתחלה. לזכות ההונגרים ייאמר, שהם לא מתנערים מהם ומשותפות הגורל ההונגרי אתם. אבל כל „עולה" כזה מאיים לתפוש דירה, לה ממתינים שנים רבות (עד עשרים שנה לפעמים) אזרחי הונגריה עצמם. וגם במקומות עבודה אין עודף. בינתיים קולטים את האחים ההונגרים ומגדפים את הרומנים, את השכנים הסוציאליסטיים.

● שיא מצוקת הדיור. רבות דובר על המחסור בדירות בארצות הקומוניסטיות. הסיפור, המתאים אולי לספר גינס כשיא המצוקה, הוא על זוג הונגרי צעיר (עם שני ילדים), אשר לאחר שנים של התרחקות החליטו להתגרש, אבל נאלצו עוד שנים רבות (עד היום הזה) להישאר באותה דירה עצמה ולנסות להתחיל בה חיים חדשים — כל אחד עם בן־זוגו החדש. זה מקרה־אמת קיצוני, המצביע על עומק המצוקה במדינה בה חיסלו אמנם את שכונות העוני הזכורות לשימצה, אבל לא מסוגלים להדביק את צרכי הדיור הגוברים והולכים.

● הילד כעומס ומיטרד. לאוזן הישראלית הרגילה לקשר הבלתי מסויג בין ילד לשמחה קשה להשלים עם הצליל המתלווה לשיחות על ילד בהונגריה: העומס, הקרבן. אלף פעמים שוקלים את „כדאיות" הבאתו לעולם וכאשר כבר נולד, גדל ונהנה, כמו כל ילד בעולם, מאהבה על כל גילוייה — חינוכו הוא מחשבה טורדנית בלתי פוסקת. הילד בא תמיד במקום איזו הנאה אחרת. עושר, אבל גם ויתור מורגש ומורגש.
הסיבות הן כלכליות, אבל שמעתי גם, מנהג מונית, שילד בשבילו הוא חשש מחדירה של מוסר כפול. הוא יחונך אותו בדרך אחת ובית הספר, תנועת הנוער הקומוניסטית לדרך אחרת. לכן ויתור על ילד (נוסף, במקרה זה), הוא גם מניעת הכפילות המעצבנת הזאת.

„לא לסוס הזה ייחלנו" מודים היום בהונגריה. השיטה נכשלה. חוב חיצוני של 18 מיליארד דולר, ירידה תלולה ברמת החיים, אין דירות, חמש שנות המתנה למכונית מתוצרת מקומית, בירוקרטיה חוגגת, סחורות מטיב ירוד ועוד ועוד. מה נותר? אוכל בשפע, תחבורה זולה, תרבות עשירה וסאטירה. לתיירים, הונגריה היא גן־עדן

מאת אריה פלגי צילמה ורה ידידיה

מדוע?

כאשר אתה שואל כיצד קרה שהסתבכו כל כך? כיצד הגיעו לחובות של 18 מיליארד דולר, לירידה כה קשה ברמת החיים (עליית מחירים של כ־20 אחוז, מס ערך מוסף, מס על המשכורות) בהשוואה למה שהיה לפני כמה שנים בלבד? מדוע טיב הסחורות ירוד כל כך, מדוע אין כושר תחרות בייצוא, מדוע אין דירות, מדוע הבתים מתקלפים, מדוע כל טלפון ציבורי הוא כמו רולטה, שאף פעם אי אפשר לחזות את תוצאות השימוש בו, מדוע הכל בלוי, הבירוקרטיה חוגגת — מדוע? הקרובים יותר למציאות הישראלית מנסים להיעזר בדוגמת המשבר במפעלים ההסתדרותיים שלנו. מה שם קורה, הם שואלים שאלה מדריכה. אחר כך מפרטים את הסיבות: יותר מדי שותפות, חוסר עניין אישי, אבדן המוטיבציה, התפכחות מן המשטר הסטליניסטי. אכזבה גם מקדר וחבריו (ראה פרק: השינויים האחרונים) ובאו כל אלה בגודל, בהיקף כלל־ארצי, כלל־רעיוני. בין הסיבות גם המנגנון המפלגתי הנהנה מפריווילגיות וחושש מכל תזוזה, מגלומניה של עסקנים המעדיפים הרפתקאות כלכליות בחו"ל על יוזמה בבית ובעיקר, שוב ושוב: השיטה. התכנון מלמעלה, שיעבוד הכלכלה לדוגמות („אין מפעל כושל", „אין אבטלה" „השוק הוא קללה קפיטליסטית"). כל אלה יצרו פיגור, שקשה מאוד להדביק אותו. כדי להדביקו צריכים להדק את החגורה. כדי להסכים להידוק החגורה דרושה אמונה עזה, או משטר של כפייה. אמונה אין וכפייה כבר לא יכולה להיות, כי למדו שאין התקדמות „כפויה". מכאן מקור הייאוש, תחושת חוסר המוצא.

חזרה ל"1956?

על פי שורת ההיגיון, שאלתי את הצעיר המשכיל, כלכלן, בנו של איש כלכלה מרכזי: אם כן אתם הולכים שוב אל מרידה? „בשום פנים ואופן" השיב בתקיפות. „אבל תסכים אתי שחייתם שנים רבות על הדיווידנדים של 1956?" „ייתכן", הוא הסכים בהיסוס „אבל יש הבדל מהותי: היום להונגרים יש כבר מה להפסיד".
כלומר, במשך השנים — ובתוכן גם העשור אותו כולם זוכרים

תלבושות עממיות בתערוכה

בעיניים נוצצות כהתאוששות וכהתקדמות — האנשים צברו רכוש כלשהו: רבים פנו לעבודות פרטיות. המכוניות אמנם קטנות, גרועות וצריכים להמתין להן — לאחר הפקדת הכסף — 5־6 שנים, ולטובות יותר ממזרח־גרמניה גם 12 שנה — אבל הרחובות מלאים בהן. יש פער כלכלי אבל באורח מוזר, כהיעדר חזון, הוא לא רק מרגיז, הוא גם נוסך תקווה שאפשר לעשות משהו, לעבוד קשה מאוד ולהתקדם קצת. אוכל יש בשפע, התחבורה הציבורית (בבודפשט לפחות) מצוינת וזולה, התרבות עשירה וזולה אף היא (ספרים, הצגות, מוזיאונים, תערוכות). הביטחון הציבורי בהחלט מניח את הדעת. אפשר לטייל ברחובות ללא חשש גם בשעות הערב. גרנו בדירה בקומת קרקע עם חלונות ללא סורגים. (בשובי ארצה מצאתי שדירת מגורי בתל־אביב, בקומה השנייה, נפרצה — מבחוץ) ולמרות גילויי הייאוש והקיטור הרב, אנשים, בסתר ליבם, לא חדלים לקוות. מה גם שאיש כבר לא חושש שאנשי הבולשת יקישו על דלתו בלילה ואין חודש בלי חשיפה של פשע מפשעי העבר.

תיאטרון „טאליה", בודפשט

לפעמים התקשורת

העיתונים תרגוניים עד תרדמה, אבל במדורים הסטיריים יש הצלפה לא מעטה. אפילו שמעתי סיפור על מקרה שחיתות שכתבי הרדיו התגייסו להילחם בו חשפו ומנעו אותו: עסקן מפלגתי לטש עין על דירה של אדם גוסס, שאשתו ביקשה למכור אותה בטרם אסון כדי לזכות בכסף. העסקן זמם להכשיל את המכירה כדי, לאחר מכן, להשיג אותה לעצמו. (יש חוקים המאפשרים זאת. הפרטים לא כל כך חשובים). האשה פנתה לרדיו ויחד עם כתביו הפרו את המזימה. אולי מקרה נדיר, אבל גם זה קרה.
לעומת זאת, אותו מקור עצמו סיפר לי מדוע קלוש הסיכוי לשיפור רשת הטלפונים המרגיזה, הירודה מאוד: לחברי הממסד יש רשת נפרדת. הם מרימים שפופרת והכל פועל ותקין. והם המחליטים על ההשקעות.

השינויים הפוליטיים

עזבתי את הונגריה כמה ימים לפני התכנסות הוועידה של המפלגה הקומוניסטית, בה נתחוללו השינויים הפרסונליים המפליגים. היתה דריכות מסוימת לקראת הוועידה ההיא. סקרנות לבטח. „ממילא „הם' יחלקו ביניהם את התפקידים. מה זה כל כך חשוב מי המנהיג התורן?" ולזלו קטני האמונה. אבל גם הם הסכימו שיש הבדל בין המשכיות פרסונלית מוחלטת לבין שינויים אישיים, כלומר הסתלקות קדר וחבריו.
עכשיו כבר אפשר לסכם, שמעטים מאוד ציפו לשינויים כה מרחיקי לכת, שכללו לא רק את החלפת קדר אלא עוד חמישה מחבריו בפוליטביורו ועשרות שהתחלפו במרכז המפלגה. והחשוב מכל: כניסת פוז'גאי אימרה ללשכה המדינית. הוא האיש המסמל מזמן ויותר מכל, את מגמות השינוי בהנהגה. ימים יגידו האם גרוס קידם אותו כדי להיעזר ברעיונותיו או כדי „לשמור אותו בתלם", כדי לפרק מעליו את הנשק האופוזיציוני? אבל אילו נשאר בחוץ היו אומרים שוב: הנה גורבצ'וב שלנו עוד אסור למלוכה... גם שובו של נ'רש להגה הכלכלי (אגב, יהודי) מעודד. איש לא יודע לאן מועדות פני גרוס קרול', המזכיר החדש, מחליפו של קדר. הוא לא מקובל כהוגה דעות חדשן אלא כעסקן פרגמטי אפור למדי. אבל נוטים לשכוח, שלפני 32 שנה עלה קדר, על הבמה בחסדי הסובייטים כפעיל אפור גם קדר עלה. בכל זאת השיג עבור ההונגרים חופש רב יותר, גולש בכמויות בלתי מוגבלות ושם טוב ביותר, יחסי ככל שיהיה, בין ארצות הדמוקרטיה העממית. אפילו הלך בלי לעורר מהומות כאשר לחצוהו אל הקיר.
איש לא יכול לומר בהונגריה, שבוועידה ההיא לא קרה דבר. האם זו התחלה טובה או פתיחת שסתום שייסגר בבוא הזמן — קשה לנבא. מה גם שזרמים תת־קרקעיים החלו לזרום להם בשקט. המילה פלורליזם עולה יותר ויותר. כמשאת נפש, כגישוש. מאחדים כתשובה על כשלון המשטר החד־מפלגתי, מאחרים כפלורליזם, רק בתוך המפלגה האחת. קשה לטעות במגמה. — אלה אינן תכניות למחרתיים. אבל זריעת זרעים מחשבתיים יש כאן והקרקע מאוד תחוחה.

הדור היורד מן הבמה

בראיון מקיף וחושפני מאוד עם מיודענו אנדריש כוזאי (הסופר היהודי) אומר ראש ממשלת הונגריה לשעבר אנדרש הגדוש, שאינו עוד חבר במפלגה הקומוניסטית:
„אני אופטימי אבל לא בשל אמונתי בדור שלי. עצמי, הדור שלי נקלע אל התקופה הסטלינית בצורה האומללה ביותר. לא היינו בשלים ובוגרים דיינו, אבל השתתפנו בלהט ובתרדמה בעיצוב מבנה שלטוני מנוגש אשר נחשב כסוציאליזם אפשרי יחידי. נעשינו עסקני מפלגה סטליניסטיים בכל מאודנו. הדור שלי קיבל את הסטליניזם מהר מאוד אבל לא היה מסוגל להשיל אותו מעליו באותו קצב... אמנם גילינו כבר לתדהמתנו מה אנחנו סוחבים איתנו באמתחתנו. אנחנו גם יכולים להשליך אותו משם — ורבים עשו זאת — אבל הדור שלי, בתור דור, אין לו יכולת התחדשות... כמה מאתנו עוד נאחזים בשולחן הכלכלה, מצטערים על הגיחתם מן הרכב הציבורי וממשיכים להיות פעילים למען החדש, אבל אלה הן בעיות אישיות של יחידים. הדור הזה יורד מן הבמה ההיסטורית וככל שהתהליך יוחש, ייטב לכולנו...
„אבל הפעלת השינויים הגדולים מצפה לבני העשרים וחמש והשלושים שהם כעת בראשית דרכם, זוים, מעוררים תקווה... שהם לא יאמרו על הלבן — שחור ועל השחור — לבן. הם נזקקים לחשיבה עצמאית. הם בנויים לכך. הם צעירים. בהם לא פגע הסטליניזם. לא נטרפו עליו אף פעם. שום אכזבה ממנו לא הרסה את אמונתם. באוניברסיטאות שוררת אווירה של רפורמה. קשה לא להבחין, שהסטודנטים העוזבים את המכללות הם לא רק חותרים אל הרפורמות אלא נכונים לבצע שינוי חברתי רב היקף."
קשה להעריך מהי מידת הביטוי לדברים האלה, אבל יש משקל לפרסומם בכתב־עת פופולרי, „חיים וספרות" (ÉLET ÉS IRODALOM), המופיע ב־60,000 עותקים. במו עיני ראיתי הולכי רגל עוצרים את המראיין ברחוב כדי לאמץ את ידו ולהחליף אתו דברים על משמעות הפרטים השונים, והטלפונים לא פסקו בדירתו.

אחינו בני ישראל

בהונגריה קרוב למאה אלף יהודים. מצבם הכלכלי לא רע, כרגיל, והם חוששים, כרגיל. תקופת המעבר והקשיים הכלכליים מחדירים אי־וודאות בלב. אנטישמיות לא חסרה. אבל כביטוי מעשי מזכירים בעיקר את ההשמצות הספונטניות שעלו מלב אוהדי הכדורגל לפני 7־8 חודשים.
השעירים לעזאזל בתור הם הצוענים, הרומנים (קצת הרוסים) ואחריהם היהודים.
בכל מקום בו יש פעלתנות ציבורית, חברתית, רוחנית לא נפקד מקומם של אחינו. הרי הם לא יכולים אחרת. אבל בצמרת הפוליטית ממש, הם לא נבחרים. זהירות מחושבת או אינסטינקטיבית של שני הצדדים. הרגישים רואים בכך אנטישמיות. (במשרד האוצר, למשל סילקו אותם בכוונה תחילה, העיר מישהו די מוסמך). גם אצל ג'ורג', לשעבר יואל אפלבאום, לשעבר חבר השומר הצעיר, אינו עוד מספר שניים אחרי קדר. אבל אם קדר הלך, מי יראה בכך טיהור מיהודים? מאידך — וזו ידיעה בדוקה — בני משפחתו של העסקן הקומוניסטי הבכיר, בוודאי לא בלי ידיעתו, השתתפו בחגיגות בר־מצווה של קרוביו. דבר שלא עשו אף פעם בעבר.
נציג האינטרסים הישראליים, שלמה מרום, כבר השתכן במשרד יפה בשכונת הנציגויות הדיפלומטיות ברוז'ה דומב היפה. כל יהודי

הפרלמנט ההונגרי בעיר הבירה

יודע עליו ורואה בו נציג, ציר, שגריר של מדינת ישראל. הם לא זקוקים לדקויות ההגדרה. ואולי החשוב מכל: זה כמה חדשים אין בקיבוצי מחזור של אולפן בלי חניך מהונגריה. יותר מזה: מי שמאוד רוצה לצאת את הונגריה, לא צריך לברוח. יכול למצוא דרך חוקית לכך. לא רבים בוחרים בה עדיין. גם לא שני חניכים לשעבר מתנועת השומר הצעיר המפוארת, שפרחה ונעלמה בסוף שנות הארבעים בהונגריה. הם קיבלו אותנו בחום, העסיקו אותנו שעות על שעות בשאלות שלא נותנות להם מנוחה, הן בתחום הציוני ובעיקר בתחום הסוציאליסטי (קיבוץ), אחד הכריז שהוא רואה את עצמו עד היום כפועל־אורח בהונגריה. אבל מכאן עד עלייה מפרידות כבר ארבעים שנה. כל שנה, שנה אחת נוספת.

המציאות התיירית

מי שמסוגל להינתק מן הפרובלמטיקה המרתקת של המציאות ההונגרית ימצא עצמו ברקיע שישי של תיירות. קודם כל מן הבחינה הכספית. כל תייר — מלך. כל דולר — אוצר. דיור (לא בבתי מלון אלא בבתים פרטיים המוסדרים לכך) כ־10 דולר למשפחה. ארוחות דשנות, טעימות, במסעדות המפוארות ביותר — 5־7 דולר לאיש. מונית מקצה העיר עד קצה — דולר או שניים. הצגות יפות בפרוטות, ספרים, תקליטים, כנ"ל ובשפע. וכמובן הנוף של שתי גדות הדנובה, הרי בודה, האתרים ההיסטוריים, המוזיאונים, הפסלים, השדרות והנשים ההונגריות, שיופיין, חינן וקיסמן גוברים על כל המחסומים, על כל המשטרים ומכניעים את כל הגברים.
חידוש: גם בצאתנו, גם בשובנו פגשנו אורחים ישראלים אשר נסעו לבודפשט — כדי לטפל בשיניהם. לפי חישוביהם, גם בצירוף תשלום כרטיס הטיסה הלוך ושוב, מחיר הטיפול זול יותר מאשר בארץ וטוב לא פחות. עוד מהישגי האינתיפאדה, לאחר שכבר לא נעים לנסוע לקלקיליה ולטול כרם.
תשאלו, אם כן מדוע לא ברקיע השביעי? כי הפרובלמטיקה ההיא מסתננת איכשהו מבעד למסעדות הפאר, מבעד לחלונות הראווה של ואצי אוטצה ומבעד ההצגה המבוקשת ב„מיקרוסקופ". בוודאי בשביל אלה שנולדו בארץ המג'ארים וחיו בה את מיטב שנות נעוריהם. ■

מקורות (אנא שימו לב): 10 ימים בבודפשט בראשית מאי. עשרות שיחות עם קרובים, מכרים, עוברים ושבים, נהגי מוניות, זבנים, מלצרים וגם עם כמה מפעילי המשטר, לא מן הדרג הגבוה ביותר.

אליפות אירופה בכדורגל נפתחת הערב בדיסלדורף. רוד חוליט יהיה שם, בראיין רובסון, ייספר אולסן, אמיליו בוטרגניו ועוד רבים וטובים. האם תזכה אנגליה באליפות לראשונה בתולדותיה? לצופי הכדורגל הנלהבים צפויות שעות שידור ארוכות. למתעבי המשחק, - חזרה בקטן על סיוטי גביע העולם

מאת שבח בן גבריאל

הערב יורם המסך על הגדולה שבהצגות הכדורגל האירופי, כאשר נבחרות מערב־גרמניה ואיטליה, יעלו על משטח הדשא בדיסלדורף, לבעיטה הראשונה של אליפות אירופה השמינית. שמונה נבחרות (מערב גרמניה, איטליה, דנמרק, אנגליה, ספרד, אייר, בריה"מ, הולנד) יתמודדו על הכתר היוקרתי של היבשת העתיקה והכתר יונח על ראש המנצחת, במשחק הגמר שיהיה ב־25 ביוני, באיצטדיון האולימפי במינכן.

ארבע מבין אלה הנאבקות על התואר זכו בו בעבר, כשהגדילה לעשות הנבחרת המארחת, מערב־גרמניה, שזכתה בו פעמיים: ב־1972 בבריסל וב־1980 ברומא. יתר השלוש בריה"מ ספרד ואיטליה נטלו את הכתר האירופי פעם אחת בלבד.

בשני גביעי אירופה נוספים בשנים קודמות, זכו נבחרות שלא העפילו הפעם לשלבי הגמר, צ'כוסלובקיה וצרפת שהיא, במקור יוזמת המפעל.

לפני משחקי הערב, במשחקים שנערכו בבתים המוקדמים, בלטה לטובה נבחרתה של אנגליה. האנגלים ניצחו בכל משחקיהם, לבד מאחד, אותו סיימו בתיקו אפס עם תורכיה באיזמיר. לא רק זאת, אלא שהם ידעו אף להבקיע יותר שערים מכל נבחרת אחרת 19 במניין, מול שער בודד שספגו בשש משחקיהם בבית המוקדם, בו השתתפו גם יוגוסלביה, צפון־אירלנד ותורכיה. הישג מרשים זה מעניק לאנגלים סיכוי טוב לזכות בפעם הראשונה באליפות האומות, אם יצליחו להתגבר בין היתר על בעיית האוהדים הקנאים הגורמים לה צרות־צרורות בכל אשר יפנו.

עדיין לא הגלידו הפצעים מן האסון שפקד את הכדורגל האירופי בסוף חודש מאי 1985 בבריסל, כש־39 איש, רובם מאיטליה, קיפחו את חייהם בתקרית חמורה, בה היו מעורבים בעיקר אוהדי הכדורגל של קבוצת ליברפול, שנוצחה בגמר על־ידי יובנטוס טורינו 1:0. האסון גרם לזעזוע ובעקבותיו הוחלט להשהות את הקבוצות האנגליות לזמן בלתי מוגבל. מדי פעם עולה הנושא של החזרת הקבוצות האנגליות למפעל האירופי, אלא שמדי פעם מתעוררים גם האוהדים ומראים כי לא נס ליחם. הם ממשיכים להתפרע באצטדיונים ומחוצה להם ברחבי אנגליה, ובאחרונה היו מעורבים גם בטורניר נוער במאנהיים, שם הופיעו כדורגלנים אנגלים. אפילו שר הספורט הבריטי, מוייניהן, חושש מכך, ולכן סירב להפיץ כרטיסי כניסה למשחקי הנבחרת האנגלית במערב־גרמניה. לאור זאת, החליטה הוועדה המארגנת, שכרטיסים למשחקה של אנגליה לא יימכרו באותו יום בו ייערך המשחק, על־ידי כך יצומצם מספר אוהדי הכדורגל מאנגליה מה שיאפשר לאלפי הצופים ליהנות מתגנית כדורגל אמיתי.

מנהל הנבחרת האנגלית בוב רובסון מאמין כי יצליח להעפיל לגמר מן הבית הקשה בו שובצה הנבחרת האנגלית יחד עם הולנד, בריה"מ ואירלנד. החלק החזק של הנבחרת האנגלית הוא הקישור, בהדרכתו של בראיין רובסון הקפטן ממנצ'סטר־יונייטד והחוד עם גרי ליניקר, פיטר בירדסלי וג'ון בארנס מליברפול.

למען הצדק, לא רק האוהדים האנגלים ידועים לשימצה. גם להולנדים לא חסרים קנאים כאלה. הם גרמו בעבר בעיות למשטרות מערב־גרמניה והולנד, ובשבת האחרונה, באמסטרדם, גרמו הכהלה לכרטיסים והתורים הענקיים לקטטה המונית, שכתוצאה ממנה נפצעו מספר אוהדים ושוטרים ו־200 איש נעצרו.

החזיר את הולנד לתמונה – רוד חוליט

הקהל ההגון ביותר הוא זה של דנמרק. לפני ארבע שנים, בצרפת, זכו 25 אלף האוהדים מארצו של המלט, לפרס מיוחד מטעם הוועדה המארגנת של המשחקים — התנהגות הצופים הראויה לכבוד. נבחרת הכדורגל של דנמרק היא מן הוותיקות בכדורגל העולמי בכלל, אבל הישגיה במישור הבין־לאומי בעבר הרחוק מועטים. שלוש פעמים נוצחה בגמר הטורניר האולימפי (1908, 1912 ו־1960), ומאז לא ניגנה יותר בכינורות הראשונים, אלא הורנבה בדירוג האירופי, עד בואו של המאמן המערב־גרמני ספ פיונטק בן ה־48.

מאז ומתמיד היו לדנמרק כדורגלנים מוכשרים, אבל הם לא הלהיבו את בני עמם, משום שיצאו לרעות בשדות זרים. הם פזורים בכל היבשת האירופית ואף „פלשו" לאנגליה. על המאמן פיונטק הוטלה משימה לא קלה. לרכז את „לגיון הזרים" ולהפוך אותו לקבוצה מגובשת אחת. האיש, שהצעיד את וורדר ברמן לזכייתה הראשונה באליפות מערב־גרמניה ב־1965, עמד במשימה. הוא נטל את מלאכת האימון לפני תשע שנים והפך את הנבחרת הדנית ללהיט הכדורגל העולמי בחמש השנים האחרונות. לראשונה בתולדותיה הופיעה במשחקי גמר הגביע העולמי ב־1986 במכסיקו ופעם שנייה ברציפות בגמר אליפות אירופה לאומות.

הנבחרת הדנית מפגינה כדורגל מבריק ומתוחכם, המזכיר לרבים את הולנד הגדולה בשנות השבעים עם יוהאן קרויף ויורשיו. בקרב 20 שחקני הסגל, אפשר למצוא את ייספר אולסן, המככב בשורות מנצ'סטר־יונייטד וחברו הצעיר ממנו, יאן מולבי, המשחק בשורות ליברפול האלופה. משורותיה של אלופת אירופה, פיליפס איינדהובן, יגיעו הקשר סורן לרבי, המגן יאן היינדה והבלם איוון נילסן. שחקן נוסף, פרנק ארנסן, לא יופיע בתחרויות במערב־גרמניה, מכיוון שנפצע קשה ברגלו ואף נוטרל ממשחק גמר גביע אירופה. איטליה מיוצגת על־ידי החלוצים המצוינים, אלקייר לארסן מוורונה ומיכאל לאודרופ מיובנטוס וכן הקשר ברגרין מטורינו.

„הזקן" שבחבורה, מורטן אולסן בן ה־38, המככב בשורות קלן, מקווה לחגוג באליפות זו את הופעתו ה־100 בנבחרת האדומה־לבנה. הוא ציין בראשית השבוע את הופעתו ה־96 בהבקעת שער לרשת הבלגית (1:3), הראשון שלו מזה 17 שנים. מצרפת יבוא המגן ג'וני סיוונק, משווייץ ג'ון אריקסן, „מלך השערים" של קבוצת סרבט ג'נבה, ומאוסטריה, המגן הוותיק סורן בוסק. דנמרק תפסה מקום ראשון בבית המוקדם (6), כשהקדימה את וולס, צ'כוסלובקיה ופינלנד. פרט מעניין: הדנים הבקיעו רק ארבעה שערים בששת משחקיהם וספגו שני שערים.

מערב גרמניה

הכדורגל המערב־גרמני מושתת בעיקרו על כוח ומרץ, ודיוק רב, כשכל השחקנים משקיעים במשחק את כל הנשמה. לכן הצליחה הנבחרת הלאומית לזכות בשני גביעי העולם ב־1954 בברן, וב־1974 במינכן, וכן בשני כתרים אירופיים. קבוצות מערב־גרמניה זכו בכל שלושת הגביעים במפעל האירופי, כשהבולטת שבהן, באיירן מינכן (שלוש זכיות רצופות בגביע האליפות בשנות השבעים ופעם במחזיקות גביע), נותנת את הטון לא רק בארצה, אלא גם ביבשת כולה. היא היתה מאז ומתמיד, הספקית הראשית של הנבחרת והגדול שבכוכביה הוא פרנץ בקנבאואר, המשמש כיום כ„בוס" הנבחרת.

מאותה נבחרת שהתייצבה לפני שנתיים במכסיקו, והפסידה לארגנטינה (3:2) נותרו מעטים. ה„קייזר" ניפה את רוב הוותיקים ובראש את הקפטן קרל היינץ רומיניגה בן ה־33, המשחק כיום בשווייץ. כן נופה השוער המצטיין טוני שומאכר, שסיים אף הוא את הקריירה שלו במולדתו, לאחר שקבוצתו נשרה לליגה השנייה. שומאכר, שסולק מן הנבחרת ומקבוצתו קלן, בעקבות הספר שהפיץ, בו הוא משמיץ את חבריו וגם את פרנץ בקנבאואר, חתם חוזה לשנתיים עם הקבוצה התורכית פנרבחצ'ה.

הנבחרת הגרמנית תהיה מן הצעירות (הגיל הממוצע 26) מבין אלו שיטלו חלק באליפות. המבוגר בין שחקני החוד „מלך השערים" לשעבר בבונדסליגה, רודי פלר בן ה־31, המכבב בשורות רומא האיטלקית. הקיסר פרנץ תולה תקוות גם ב„מלך השערים" השנה בליגה, יורגן קלינסמאן בן ה־24 משטוטגרט ודיטר אקשטיין בן ה־24 מנירנברג, כשמאחור מסייעים להם הקפטן לותאר מאתאוס בן ה־27, פייר ליטבארסקי בן ה־28 ואולאף טון בן ה־22 שעבר משאלקה לבאיירן תמורת 2.5 מיליון דולר. את מקומו של שומאכר בשער תפס אייקה אימל בן ה־27 משטוטגרט. הטוב במערך העורפי הוא המבוגר שבחבורה, מתיאס הרגט בן ה־32 מלברקוזן, המתפקד כליברו, תפקיד בו הצטיין קודמו, פרנץ בקנבאואר.

הגרמנים לא שיכנעו במשחקיהם האחרונים. הם כשלו בטורניר המרובע במערב־ברלין באוקטובר, כשסיימו בתיקו (1:1) עם שבדיה וסיימו במקום השלישי אחרי ברית־המועצות. במבחנים ניצחה מערב־גרמניה את שווייץ 0:1 וסיימו בתיקו 1:1 עם יוגוסלביה, לאחר שמתאוס כבש את שער המשווה בברמן.

אנגלי שהעלה את אירלנד לגמר

את העובדה שנבחרת הכדורגל של אירלנד הרפובליקנית (אייר) עלתה לראשונה בתולדותיה לגמר יוקרתי כמו אליפות אירופה, אפשר לזקוף לזכותו של איש אחד, האנגלי ג'קי צ'רלטון, בלמה לשעבר של נבחרת אנגליה, שזכתה בגביע העולם ב־1966 בלונדון.

ג'קי, אחיו של בובי המפורסם, הצליח כמנהל יותר מאשר כשחקן, בעוד שבובי היה ההיפך ממנו. כמו דנמרק, כך גם אייר. מ[illegible] שחקניה רועים בשדות אנגליה ושלושה מהם גם אצל השכנה סקוטלנד. בראש הלהקה ניצב סגן „מלך השערים" בליגה האנגלית, ג'ון אולדרייג' מליברפול, שאת בעיטת ה־11 שלו בגמר הגביע האנגלי, הדף שוערה של וימבלדון, שזכתה בגביע.

הנבחרת האירית תחסר מאוד את האדריכל שלה, ליאם בריידי, בעל שיא (70) ההופעות בנבחרת בכל הזמנים. בריידי הושעה על־ידי האיגוד האירופי לשני משחקים עקב הרחקתו מן המשחק נגד בולגריה, אשתקד בדבלין. הוא יהיה עם הנבחרת, אך כיועץ של ג'קי צ'רלטון, המכיר את כשרונו של גדול כדורגלני אירלנד בכל הזמנים. כמחליפו בחוליית הקישור ישמש ג'ון שידאן בן ה־23 מלידס־יונייטד, כשיסייעו לו באותה חוליה, קווין שידי בן 28 מאברטון, האוטון ווילאן מליברפול. אייר עלתה למערב־גרמניה בזכות נצחונה של סקוטלנד על בולגריה בסופיה (0:1), משער שהובקע בדקה ה־87. תיקו היה מזניק את בולגריה לגמר נוכח הפרש שערים עדיף. במבחן האחרון לפני שבוע סיימו האירים בתיקו אפס עם נורבגיה באוסלו וכדאי לציין שהאירים ניצחו בשמונה משחקים רצופים ובתשיעי נפרדו בתיקו.

האנגלים גוברים על ההולנדים בקרב נגיחות.

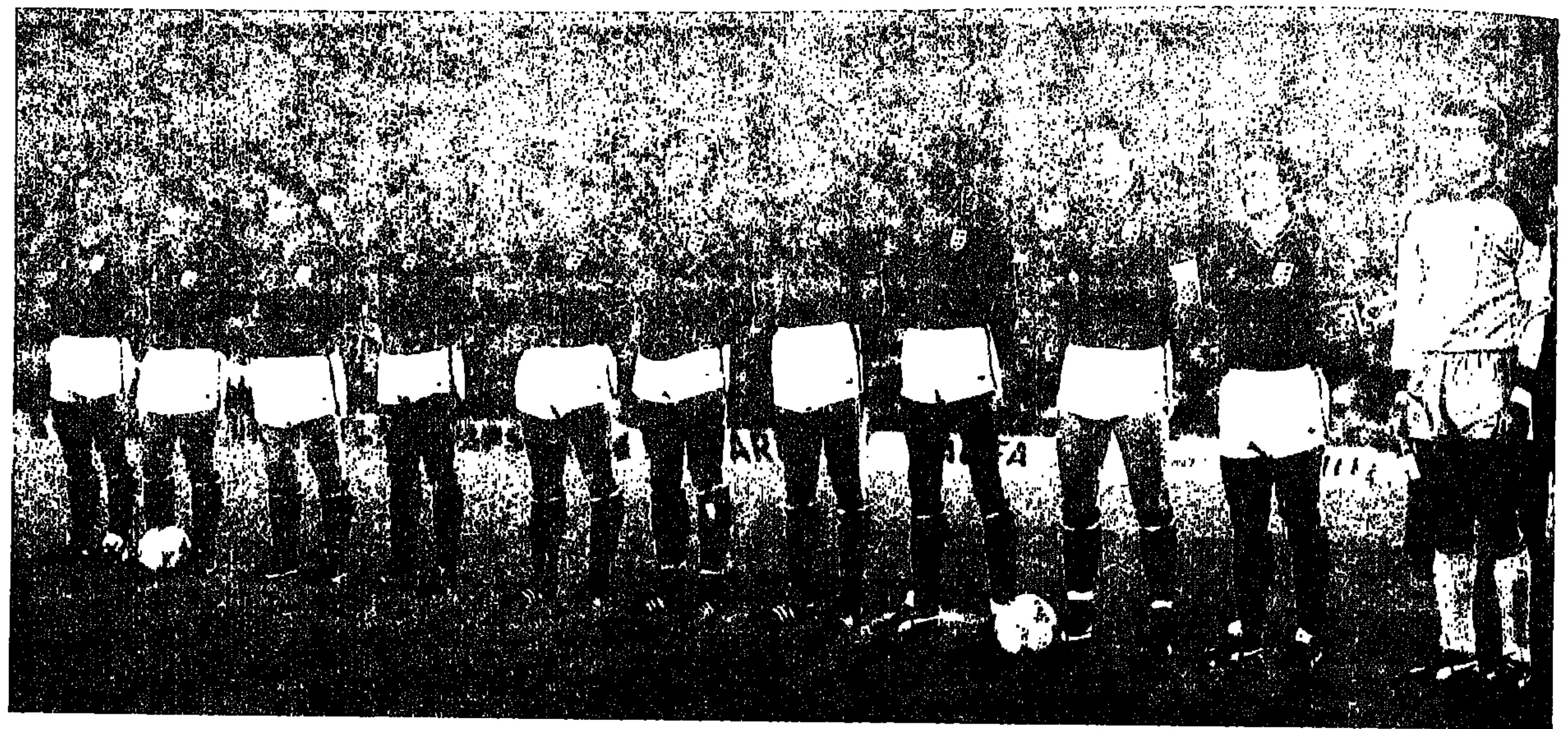

נבחרת אנגליה. משתוקקת לכתר אירופי ראשון בתולדותיה

ספרד — סגנית האלופה

צרפת לא תגן על התואר בו זכתה ב־1984 בפריס. אבל סגניתה, ספרד, שהפסידה אז בגמר (2:0) תתייצב למערכה, בבית אחד עם דנמרק, מערב־גרמניה ואיטליה.

לספרד יש שם טוב ביבשת. נבחרתה זכתה פעם אחת בתואר (1964) ופעם הופיעה בגמר (1984), בעוד שקבוצותיה זכו אף הן בכל הגביעים האפשריים.

שלד הנבחרת מורכב בעיקר משחקני האלופה ריאל מדריד (שמונה במספר) ומברצלונה (חמישה). הבולט בשחקני ספרד הוא, בלא ספק, אמיליו בוטרגניו, המכונה „העיט", הכוכב מספר 1 של הנבחרת, יחד עם חברו לקבוצת ריאל מדריד, מיצ'ל, ששמו המלא חוזה מיגל גונזאלס. מאמנה של הנבחרת, מנואל מוניוז בן ה־61, הוא זקן המאמנים של שמונה הנבחרות שישתתפו באליפות. ספרד עלתה מן הבית המוקדם (1) כשהקדימה את רומניה, אוסטריה ואלבניה.

קייב היא ברית־המועצות

לאוקראינה יש חלק נכבד בנבחרת הכדורגל של ברית־המועצות, בזכותה של האלופה דינאמו קייב. עשרה משחקניה נכללים בסגל ומאמן הקבוצה, ואלרי לובנובסקי, הוא גם מאמן הנבחרת. לובנובסקי סובל מבעיות בלבו ואושפז בבית החולים לתקופת־מה. הוא ניסה לברוח משם, אבל בסופו של דבר שיכנעו אותו הרופאים להיות במעקב רפואי. מנהל הנבחרת הוא חלוץ־העבר המצוין, ניקיטה סימוניאן, הפגיז לפני 32 שנה את שערו של יעקב חודורוב. הנבחרת הסובייטית באה למערב־גרמניה, עם תואר אירופי אחד (1960) ועם שני תארי סגנות. בשנות החמישים והשישים היתה הקבוצה מן המעולות ביבשת. היא עברה משבר בשנות השבעים ושבה לנגן באחד הכינורות הראשונים במשחקי גביע העולם ב־1986 במכסיקו, כשהביסה שם את הונגריה 0:6 ונחסמה במפתיע על־ידי בלגיה. פרשנים סבורים, שהפעם הם אף יותר טובים ומדרגים אותה כאחת המועמדות לזכייה, וזאת לאור משחקה המרשים נגד אלופת העולם ארגנטינה, אותה ניצחה בטורניר ברלין 2:4.

הכדורגל הסובייטי נחלץ מהר מחוסר המזל המשווע שפקד אותו במכסיקו, כשנציגותיו זכו במספר תארים. דינאמו קייב נטלה את גביע המחזיקות בפעם השנייה ב־1986, בעוד שהנבחרת הדיחה את צרפת, האלופה בבית המוקדם, כשהקדימה גם את מזרח־גרמניה איסלנד, ונורבגיה. גם הנבחרת האולימפית של בריה"מ עושה חייל. היא הבטיחה את השתתפותה בגמר הטורניר האולימפי בסיאול בחודש ספטמבר. במשחקי המבחן לא היו כדורגלניה יציבים. לאחר הניצחון המשכנע באתונה על יוון 0:4, הובסו שחקניה בבארי על־ידי איטליה 4:1, אחר־כך בא הניצחון על ארגנטינה בברלין, ובעקבותיו הפסד לשבדיה (שלא עלתה לגמר אליפות אירופה) — 2:0. לפני 10 ימים ניצחה הנבחרת הסובייטית במבחן האחרון שלה את פולין 1:2.

המצטיינים בשורותיה, השוער רינאט דאסייב בן ה־30 מספארטאק מוסקבה, הנחשב כאחד הטובים בתפקידו בעולם, והחלוצים איגור בלאנוב בן ה־27 מדינאמו קייב, שהוכתר כ„כדורגלן שנת 1986 באירופה" וחברו לקבוצה אולג פרוטאסוב בן ה־24, שהגיע השנה מדנייפר. הם תפסו את מקומו של אולג בלוחין שיצא לאוסטריה.

הולנד חוזרת לעצמה

נבחרת האוראנג' של הולנד חוזרת למשחקי אליפות אירופה בגדול. היא הצליחה במשחקי המבחן שלה להרשים בלונדון, כשסיימה באיצטדיון וומבלי בתיקו 2:2 עם אנגליה וניצחה לפני עשרה ימים באמסטרדם את רומניה (0:2).

המאמן הוותיק רינוס מיכלס, בן ה־60, שהצעיד את הולנד לגמר גביע העולם ב־1974 במינכן, שב אליה לאחר כשלונה במוקדמות גביע העולם ב־1986. הוא הצליח להחזיר עטרה ליושנה ולהדהים במשחקי הבית המוקדם, בניצחונות על יוון, הונגריה פולין וקפריסין. להולנד זוהי הופעה רביעית בגמר אליפות אירופה. השחקן הבולט בשורותיה והמדובר ביותר באירופה כיום הוא „כדורגלן שנת 1987" באירופה, רוד חוליט בן ה־25, שעבורו שילמה מילאן לפיליפס איינדהובן, סכום עתק של שמונה מיליון דולר. חוליט סייע למעשה למילאן לזכות בתואר אליפות איטליה כבר בעונתו הראשונה. לצידו בקבוצה ובנבחרת, מרקו ואן־באסטן בן ה־23, שנרכש מאייאקס אמסטרדם יחד עם חוליט. לפני שנתיים הוכתר ואן־באסטן כ„מלך השערים" באירופה עם 37 שערים, והוא חזר לפעילות לפני כחודשיים לאחר שסבל תקופה ארוכה מפציעה בקרסולי שתי רגליו.

חלוץ מצוין נוסף, וים קיפט, בן 25, משורות אלופת אירופה פיליפס איינדהובן. העונה היה „מלך השערים" בליגה ההולנדית וב־1982 באירופה. להולנד, המצטיינת במשחק ההתקפי שלה, יש עוד חלוץ מרשים, ג'ון בוסמאן בן ה־23 מאייאקס אמסטרדם, אשר בעונה הבאה יככב בשורות מכלן הבלגית, שם משחק, כידוע, אלי אוחנה. הבולטים בעורף הקבוצה הם השוער הנס ואן ברוקלן בן ה־31 והליברו רונאלד קומאן בן ה־25, שניהם מפיליפס איינדהובן. קומאן הבקיע השנה 21 שערים מעמדת בלם.

ארבעה משחקני הולנד וביניהם רוד חוליט הם מולאטים והגיעו מסורינאם שבאיי הודו המערבית.

איטליה עם כוחות רעננים

דווקא במבחן האחרון שלה, כשלה נבחרת איטליה, לעיני אוהדיה בעיר ברשצ'יה כשהפסידה 1:0 לנבחרת וולס. את שער הניצחון לזכות וולס כבש איאן ראש, שלא הצליח להבקיע שערים רבים במדי קבוצתו האיטלקית יובנטוס.

מאמן איטליה, אזליו ויצ'יני, ערך שידוד מערכות בסגל האיטלקי שכשל במשחקי גביע העולם ב־1986 במכסיקו וקודם לכן במוקדמות אליפות אירופה ב־1984. הוא הותיר בנבחרת רק שלושה שחקנים שהופיעו ב־1982 בספרד ובראשם „הזקן" שבחבורה, החלוץ המהיר של אינטר מילאנו, אלסנדרו אלטובלי בן ה־32 וכן חבריו לקבוצה ג'וזפה ברגומי, בסגל, כמובן, הכוכב מספר 1 של ה„סקודרה אזורה" עתה, חלוצה של סמפדוריה, ג'יאנלוקה ויאלי בן ה־24 שהבקיע שני שערים לרשת הסובייטית (1:4) בבארי ועד כה הבקיע תשעה שערים למענה. הייצוג הנכבד בנבחרת בא מקבוצות מילאנו, אינטר מילאן ונאפולי, וכל אחת מהן מיוצגת ע"י ארבעה כדורגלנים, לעומת שניים מיובנטוס.

לאיטליה מאזן עשיר במישור הבין־לאומי. שלוש זכיות בגביע העולם ב־1934, 1938 ו־1982 וזכייה אחת באליפות אירופה 1968. היא עלתה לגמר מבית מוקדם מספר 2, כשהקדימה את שבדיה, שווייץ, פורטוגל ומאלטה.

הליגה האיטלקית נחשבת כיום לעשירה והמשגשגת ביותר בעולם, אפילו יותר מאשר הליגה האנגלית.

לאוהבי הכדורגל, החל מהערב, צפוי מפגש מרתק עם כוכבי הכדורגל הגדולים של אירופה. בהנאה!

בנימין נַפתל ובנימין

יש בצילומי החלוצים משנות העשרים והשלושים משהו מיוחד. קורנת מפניהם רוח־נעורים, כוח אידיאי, נכונות ללכת קדימה אל מול השמש וכנגד כל הקשיים שבעולם. לא, אין זו פוזה. רוח זו נשקפת מן הצילומים של הימים ההם, ואני אוהבת להתבונן בהם. מי יודע: אולי אני מחפש בצילומים אלה את נעורי שלי האבודים?

יום אחד, בבקרי אצל הסופר בנימין טנא, משכה את תשומת לבי תמונת פורטרט של בנימין שצוירה לפני שנים רבות כאשר היה עוד צעיר מאוד. היה זה דיוקן בעל עצמה בלתי רגילה של צעיר רומנטי בעל מבע של חלוץ מאותם הימים. היתה בו אותה הרוח, רוח של אדם מאמין מ„שוחקי שחקי על חלומות”.

„זאת תמונה עם סיפור” אמר בנימין ולא פירש.

שאלתי לשמו של צייר התמונה. „בנימין רוזנבאום”. השם לא אמר לי כלום. „קיבוצניק, חבר בית־אלפא. נפטר לפני ארבעים שנה.” הוסיף בנימין.

„למה לא שמעתי עליו? למה לא כותבים עליו? הרי זה צייר מצוין!” התלהבתי.

„למה לא כותבים? אדרבה, תכתוב”.

במלאות שנה למותו הפתאומי של הפסל נתן רפפורט, פגשתי איש בית־אלפא, אשר הזכיר בנשימה אחת את רפפורט ואת חברו הצייר בנימין רוזנבאום — שני אמנים ידידים־בנפש, שניהם למדו באותה אקדמיה בווארשה, שניהם חברים בקן השומר הצעיר שם, בגדוד תל־חי המפורסם. שוב צץ ועלה שמו של רוזנבאום הבלתי מוכר לי. החלטתי להתחקות על עקבותיו.

מסיק הזיתים, סעודה בכרם

משפחת רוזנבאום היתה אמנם בפולין, אך בנימין נולד באודסה בשנת 1911. אחרי מהפכת אוקטובר חזרו הוריו לוורשה, שם גדל ולמד. אביו, תעשיין־טכסטיל מצליח בראשית דרכו, התרושש במשך הזמן והיה לסוכן־נוסע. מילדותו השתייך בנימין לגדוד תל־חי בקן השומר הצעיר, גדוד שעוצב על ידי מרדכי שנהבי, ורבים מחניכיו קנו להם שם בתנועה ובעולם. עם גמר בית־ספר תיכון נרשם בנימין לאקדמיה לאמנויות ועמד בבחינות בהצטיינות. בראשית שנות השלושים סיים את לימודיו ובשנת 1936 עלה לארץ. תחילה שהה ברמת יוחנן, אך לאחר זמן קצר התפתחה אצלו מחלת־שחפת, שהביא עמו כנראה עוד מפולין. בנימין עבר למשמר העמק, שם הועסק במוסד חינוכי בהוראה — ציור ואמנות. בשנת 1939 הורע מצבו והומלץ על הבראה בשווייץ. אולם לא ניתן לו לשהות שם זמן רב: עם פרוץ מלחמת העולם השנייה חזר לארץ. בינתיים עבר הקיבוץ שלו לבית־אלפא — ובנימין כבר נשוי ואב לילד.

„אמן בקיבוץ? זה לא כמו היום...” פזמון חוזר כשמדברים על אמנות בקיבוץ. בית־אלפא הוא קיבוץ גדול, העבודה מפרכת והשמש לוהטת, קשה בתנאים אלה לחשוב על אמנות, אבל בנימין מוצא לו משהו קרוב ללב: הוא מנסה לעבוד בנוי.

הרופאים פסקו שנקיץ עליו לשהות בצפת או בירושלים ובנימין ניצל זאת כדי להשתלם ב„בצלאל”. מתקופה זו נשארו כמה ציורים מקסימים. בירושלים ובקיבוץ המשיך בנימין לצייר. הוא עובר לשמן, מצייר את נוף הקיבוץ. את מסיק הזיתים, סעודה בכרם. פורטרטים של חברים. בשנת 1946 החמיר מצבו. השחפת התפשטה בכל גופו והוא נפטר בבית חולים בעפולה בקיץ אותה שנה.

הקן בוורשה

הסיפור המיוחד של צמד הבנימינים, רוזנבאום וטנא התחיל ברחוב דלוגה בווארשה.

מי כבנימין טנא זוכר את הקן? דלוגה 50: הוא הרי הקדיש לו „בתים” רבים וחמים בפואימה האוטוביוגרפית „תמולים על הסף” המגוללת פרשיות רבות מחיי הקן.

אֵיךְ הָיָה כָּל הַ„קֵּן עַל תָּאָיו וְחוּגָיו,
הָעֵדוֹת, הַשְּׁכָבוֹת, הַשְּׁבָטִים, הַגְּדוּדִים,
צְלִיל אֶחָד מְנֻגָּן כִּצְלִילוֹ שֶׁל עוּגָב,
מְרוּרָה, שֶׁחַיִּים בָּהּ שְׁלֵמִים עֲקוּדִים.

מִזְמוֹר לִכְמִיהָה שְׁחוֹמוֹת תְּקַרְקֵר
וְשַׁלְהֶבֶת־כִּסּוּף, מְכַלָּה כָּל סוֹגֵר,
וּמַשְׂאַת־לֵב גְּדוֹלָה שֶׁתִּסָּפֵף וְתֵקַר,
וְלַפִּיד־נְעוּרִים שֶׁבְּמֶרֶד יִבְעַר!

כַּוֶּרֶת הוֹמָה וּמְהֻמָּה וּטְרוּדָה,
וְחֵבֶר עָמֵל בְּכָתְלֶיהָ שָׁקוּד.
וְכָל נֶפֶשׁ כּוֹנֵס הוּא פְּרוּדָה לִפְרוּדָה
אָחוּז מִין טֵרוּף שֶׁל כִּנּוּס וְלִכּוּד.

גם פסלו של נתן רפפורט „השומר” (ה„סקאוט”) שעמד בכניסה לקן זכור לו היטב. והוא לא ישכח לעולם איך יום אחד פרץ אביו הזועם של נתן רפפורט לקן ובמקלו ניפץ לרסיסים את הפסל העשוי חומר. נתן (ששמו היה למעשה נפתלי והכל קראו לו נפתל) אסף בשפתיים חשוקות את השברים. סערת רוחו התחוללה בתוכו ולא פרצה החוצה.

„כן, הם היו ידידים טובים, השניים האלה, בנימין ונפתל. שניהם מבוגרים ממני בשתי ‚שכבות’. אבל על אף הבדלי הגיל הצטרפתי אל השניים, דבקתי בהם והם דבקו בי. איך התיידדתי עם בנימין? היה זה הוא שמצא ואימץ אותי. זה התחיל מהתעניינותי בעבודתו של נתן־נפתל. יום אחד נזדמנתי אתו במקרה וביקרתי בשבחו של פסלו „השומר”. להפתעתי הזמינני רפפורט לפינת־העבודה שלו, הושיבני על כיסא ואמר: הבט בני ותראה איך עובד פסל. (החברים קראו לי בני). ישבתי בשקט ועקבתי אחרי תנועותיו וראיתיו „מקלף” סמרטוטים רטובים מ„ראש” מפוסל בחומר. שעבודתו עליו טרם הסתיימה. בריכוז רב, בשפתיים הדוקות, עיצב את ה„ראש”, עובד בעיקר כפרק אצבעו הכפופה, משקיע שקעים בחומר ונוגס ממנו בתנועות עזות, החלטיות. ולפתע נעצרה נשימתי: החומר האדים תחת ידיו: דם! אצבעו של נפתל נפצעה כנראה בזיז של החומר הנוקשה וזבה דם. נפתל הבחין בתדהמתי ואמר: ‚רק ככה יוצרים יצירה של אמת. כשאתה מזרים מדמך אל תוך היצירה.’ וחייך: ספק אלי, ספק אל עצמו.

המיקרה זעזע אותי ועוד באותו ערב כתבתי שיר, „הפסל” — אחד משירי הראשונים שנדפס בשעתו בירחון „עתידות” בעריכתו של נחום בנארי, איש עין־חרוד, ששהה אז בוורשה כשליח מטעם החלוץ.

„פרסום השיר היה בשבילי גורלי. בנימין רוזנבאום, הצייר המחונן, קרא אותו והתרשם — והזמין אותי לביתו.

מודליסט רעב לפת לחם

„הם היו ידידים בנפש, נפתל ובנימין, אם כי לאמיתו של דבר היו שני עולמות מנוגדים בתכלית: נפתל היה חזק כמו ברזל — חזק בידיו וחזק בנפשו. למראית עין שליו ורגוע, אך מתחת למעטה השלווה נם הסער, ובכל עת תמיד ידע לזקור קרניים מוכנות לקרב. בנימין היה ניגוד קוטבי שלו. מעולם לא שמעתיו מרים קול. תפארת של אדם. עדין־נפש היה וכשהתרגש — אז עד דמעות. תמיד נקי היה, ללא רבב, דואג להופעתו החיצונית. היית צריך לראותו בל״ג בעומר את מגבעת ‚באדן־פאול’ שלו ואת המכנסיים הקצרים שהיו תמיד מגוהצים למשעי. כשנכנסתי לראשונה לביתו בשוונטוירסקה, נבוכותי. ראיתי שיש לו כל מה שהגורל מנע ממני...”

אל מה שהיה חסר לו לבני, מתייחס ספר זכרונותיו הנהדר „החצר השלישית”. משפחה יהודית מרחוב נלבקי, שבאה עד פת־לחם והתייסרה בעוני משווע, שרק מי שהיה רעב אי־פעם יבין זאת. בימים ההם היה בנימין טנא רעב ללחם. פשוטו כמשמעו. בנימין רוזנבאום „תפש את העניין” וחיפש דרכים כיצד לעזור לידידו הצעיר מבלי לבייש אותו. וכך הזמין אליו לפעמים את בני לארוחת־ביניים דשנה מן הרגיל או הגניב לו סנדוויץ’. בני, שהבחין בתמרונים של ידידו, הפסיק לבקר אצלו. רוזנבאום לא ויתר. יום אחד נפגשו ברחוב. אמר רוזנבאום: „יש לך, בני, פנים מעניינות. אני רוצה לצייר אותך, אנא, בוא לביתי ותשמש לי מודל”. בני לא היה מסוגל להשיב ריקם הזמנה כזאת. ואכן, בנימין החל לצייר את דיוקנו — וזה נמשך ונמשך — חודשים רבים נמשך ציור הפורטרט הזה: ותוך כדי „ישיבה” נתכבד המודל בארוחה. „היתה זו לעתים ארוחתי היחידה ביום” — מתוודה בנימין טנא.

„בינתיים העמיקה הידידות בינינו וכאשר נפטרה אמי וביתנו ‚התפרק’, לקח אותי בנימין תחת חסותו. הוא עודדני בניסיונותי הספרותיים הראשונים וקנה לי מילון פולני־עברי עבה של ברנפלר, שהיום נראה בעיני משונה ביותר, ממש קוריוז. ואף־על־פי־כן הועיל לי, שכן בימים ההם תרגמתי לפולנית את „המתמיד” ואת „בעיר ההריגה” של ביאליק. לימים איפשר לי לקנות ‚קורטקה’ — מעיל־עור קצר, חלום כל נער — שעמו הגעתי לארץ.”

במרתף, בין הגרוטאות

„כשגמר סוף־סוף בנימין את הפורטרט שלי, הוא נתן לי אותו במתנה. לימים, כאשר עמד אבי לעזוב את ורשה בדרכו לפריס (הוא היגר לצרפת) ואני עמדתי לעלות לארץ ביקשני אבי: ‚מי יודע מתי אשוב ואראך, בני. תן לי לפחות את הפורטרט הזה ואוכל בו להזין עיני.’ ודמעות זלגו מעיניו. נתתי לו את התמונה. אני עליתי לארץ־ישראל; הוא נסע לפריס. ביולי 1942 אסרוהו הנאצים במסגרת המצוד הגדול על יהודי צרפת, כלאוהו בדרנסי ומשם הובל לאושוויץ — אל מותו.

„בתחילת 1945 התכוננתי לצאת לפולין בשליחות, והנה פנה אלי בנימין רוזנבאום במפתיע וביקש אותי שאשאיל לו את הפורטרט מכיוון שהוא עומד לערוך תערוכה מיצירותיו. הייתי נבוך. ‚צר לי’, אמרתי לבנימין, ‚התמונה אינה בידי. נתתי אותה לאבי. אך בדרכי לוורשה אשהה שבועיים בפריס, אולי אמצא את התמונה.’

„הגעתי לפריס, ידעתי כי את אבי לא אמצא עוד, אך החלטתי לבקר בדירה שבה התגורר — בבית מס' 213 ברו דה־קורסל. שמא אמצא איזו מזכרת מאבא? הדיירים הצרפתיים קיבלוני בפנים חמוצות: ‚לא, לא נשאר שום דבר. אבל אם אתה רוצה, רד חפש במרתף, אולי בכל זאת יש שם משהו.’

„ירדתי למרתף לפשפש בין הגרוטאות, לשמחתי מצאתי את התמונה שנעקרה ממסגרתה והיא מקומטת ומאובקת. מה יקרה היתה לי התמונה הזאת! ראיתי בה פיקדון שאני חייב להחזיר לבנימין. גילגלתי אותה, עטפתי בקרטון והכנסתי למזוודה. בשוב עליתי לרכבת פריס־וארשה ובאחד הקרונות נתקלתי ברחל שורין, חברת קיבוץ שריד. ‚מה נשמע בארץ?’ — שאלתי. הבשורה הראשונה שבישרה לי היתה: בנימין רוזנבאום נפטר.

„לפני שנה הלך לעולמו גם נתן (נפתל) רפפורט, מן הידידות של שלושתנו נשאר לי זיכרון „השומר” — הפסל המנופץ, והתמונה שניצלה בנס — מזכרת של ימים יפים ואנשים יפים”.

סיפורה של תמונת פורטרט של המשורר בנימין טנא, שצוירה על־ידי בנימין רוזנבאום חברו של הפסל נתן רפפורט, הלו הוא נפתל. איך דיגמן בנימין המשורר בפני בנימין הצייר ובזכות זאת לא רעב ללחם, ואיך הלכה התמונה לאיבוד ונמצאה בין הגרוטאות במרתף של בית פריסאי

מאת נתן גרוס

בנימין רוזנבאום — פורטרט של בנימין טנא (1936)

חיה יוסף

הנהג מעמק הירדן

יום שישי, השעה שלוש אחרי הצהריים. אוטובוס מלא עד אפס מקום יוצא מתל־אביב לטבריה. רוב הנוסעים חיילים, פוע־לים צעירים וכמה בני־נוער שבילו יום של כיף בעיר הגדולה. הנהג, בבן שלושים, עוצר בתחנות הביניים ואוסף נוסעים נוספים הנדחקים פנימה. כולם ממהרים הביתה.

אחרי חדרה נכנסת אישה צעירה ותינוק בזרועותיה. היא נדחקת פנימה, האוטובוס מלא. הנהג יקרב את ראשו למיקרופון התלוי לצידו ובקול אדיב אמר: „אני מאוד מבקש שמישהו יקום וייתן לאישה עם התינוק בזרועותיה מקום לשבת... הוא הכיט במראה שמעל ראשו ואחרי כמה דקות חייך ואמר: „תודה”. מישהו קם ממקומו.

ועוד דבר קטן קרה: לפנינו נסעה מכונית גולף, מס' 401385. הנהג אכל משהו וזרק דרך חלונו חבילה עטופה בנייר צהוב. הנהג צפצף בכעס כמה פעמים. אינני חושבת שנהג הגולף התרגש, אבל לי זה עשה טוב בנשמה. למישהו איכפת שיהיה לנו נוח ונקי. שם הנהג שלנו (היה על התיק שלו) אליהו הרוש. תודה.

צריך לדבר על זה, על מחלת האיידס!

ושוב מתקרבים לחופש הגדול ומאות צעירים יוצאים לדרך, „לגלות את העולם”. טיול לחוץ לארץ כבר אינו זכותם הבלעדית של המבוגרים והמבוססים יותר. גם הצעירים יוצאים לדרך, עם תרמיל על גבם, מעט כסף בכיסם והם פתוחים לכל מיני הרפתקאות. ביניהם גם הרפתקת האהבה, או סתם כייף של מגע מיני ללא התחייבות. כבר לא פוחדים מהריון לא רצוי, יש אמצעי מניעה. אך כדאי לחשוב על הסכנה של הידבקות באיידס. לפי הנתונים הרשמיים, כך מפרסם משרד הבריאות העולמי, מגיע מספר חולי האיידס, באירופה ל־10,181 לעומת 4,649 בשנה הקודמת. כלומר, גידול של כ־124 אחוז לעומת השנה הקודמת.

מחלת האיידס, נכון להיום, אינה ניתנת לריפוי ולא מצאו עדיין תרופה למחלה או חיסון מפניה. יש רק דרך אחת להיאבק בזיהום והיא — מניעה של העברת הנגיף. חשוב לדעת שמחלת איידס היא מחלה מדבקת. אין לקיים מגע מיני עם מי שלא מכירים היטב בלי שימוש בקונדום. לכל מקרה כדאי להשתמש אחרי כל מגע מיני בתכשיר פולידין, נוזל חום על בסיס יוד. הנוזל מסייע כבר שנים רבות למניעת זיהומים. אפשר לרכוש את הפולידין בכל בית מרקחת ללא מרשם, בצורות שונות כגון: תמיסה אלכוהולית, תמיסה לשטיפה וגינאלית, פתילות, משחה, סבון נוזלי וסבון מוצק.

על התכשיר שמעתי בפעם הראשונה במסיבת עיתונאים לכבוד סידרה חדשה של תכשירי שיווק שמייצר ד"ר אליעזר פישר. סיפר לי ד"ר פישר: „את הפולידין, פיתחתי בשנת 1973. בעיצומה של מלחמת יום כיפור השתמשו בו בבתי־חולים צבאיים לטיפול בכוויות ולמניעת זיהומים. אחרי ניסיונות רבים הגעתי למסקנה שהשמדת הווירוס על העור ועל קרומים ריריים חשובה מאוד במכלול הפעולות במאבק באיידס. במיהול של 1:40 יכולים להשתמש בתכשיר פולידין גם לחיטוי מזרקים, מחטים וציוד שבא במגע עם דם של חולי איידס.

קיבלתי מידע מן האוניברסיטה של קנטאקי (ארצות הברית) הפקולטה לרוקחות והמחלקה של בית הספר לרפואה, ג'ונוגו, יפן. בשני המקומות עשו ניסיונות בתכשיר הפו־לידין המורכב מ־POVIDONE IODINE. משני מקומות המחקר נמצאים בידי סיכומי הניסיונות אשר מעידים ומאשרים את חשיבות השימוש בפולידין לחיטוי זיהומים ומניעה של העברת נגיף האיידס.

המסקנות עדיין לא סופיות ומשרד הבריאות הישראלי עוד לא נתן את אישורו לשימוש בפולידין כתכשיר לחיטוי של וירוס האיידס. וכמובן שאין לסמוך על החיטוי בלבד.

בתו, בנו

מה לא?!

התחילו חריצות למקום טוב לכנסת. זה ממש בידור לשמוע ולראות את המועמדים מציעים את עצמם, סיפור שחוזר לפני כל בחירות בין אם הן לכנסת, למוסדות ואפילו לוועדי עובדים.

אבל... אחרי הבחירות מתגלים דברים מוזרים ואפילו מביישים. האכזבה, של אלה שלא נכנסו למקום ריאלי, חושפת את אופיו האמיתי של המתמודד לתפקיד. זה או אחר, שיעל דיין, פנים לא חדשות בתקשורת, אך חדשה בהתמודדות ברשימת מפלגת העבודה לכנסת, לא שואלת: כמה אני שגיתי ואינה עושה את החשבון הנפש למה הוציאו אותה מן הרשימה הבטוחה. יעל דיין מצאה דרך קלה יותר: אבא שלה, משה דיין. הקשר שלי עם משה דיין, היא אומרת, הוא אחת הסיבות להתנגדות חברי המפלגה לבחור בי. אבל, למרבה הפלא לאברהם בורג, לא הפריע להיות בנו של בורג. הוא עבר קשה וטוב כדי להגיע למקום ריאלי. אברהם בורג לא הזכיר אפילו פעם אחת את הייחוס המשפחתי שלו.

הקשר שלה אל דיין

פינת צל

צילם: אורנה ברזמן
ביום קיץ יום חום, בוא אלי רע עייף

רח' חשמונאים מגשר בין תל אביב הישנה לכביש פתח תקווה הסואן והרועש. באזור יש הרבה משרדים, חנויות ובתי מלאכה ובתוך כל ההמולה הרעש והאבק, בין שד' רוטשילד ליהודה הלוי, יש גינה שנמצאת שם כבר שנים רבות, אך הייתה מוזנחת ועזובה. פתאום שיפצו אותה ועכשיו יש בה ספסלים יפים ונוחים, ואפילו שולחנות שהפועלים העובדים בסביבה יוכלו לנוח ולאכול עליהם בנוחיות. לקשישים יש ספסלים לשבת בצל, ולילדים מתקני שעשועים טובים ויפים. גינה יפה והרבה יופי וטוב בה.

איך להצליח בלימודים בלי מורה פרטי?

מאחורי הקלעים

גיל פרץ, האיש שילמד תלמידים ללמוד

גיל פרץ יליד תל אביב, בן 27, ג'ינג'י, חייכני, פרצוף של צעיר שהכל בא לו בקלות. הבחור התחיל את מסלול לימודיו בעודנו משרת בצבא. בגיל 21 חתם על שירות קבע בצה"ל, כשכבר היה בעל תואר ראשון בחינוך, מדעי מחשבים וכלכלה. את לימודיו האקדמיים גמר באוניברסיטת בר־אילן, בשירות הקבע ניהל בצה"ל את בית הספר למחשבים ובזמנו החופשי עוד למד מינהל עסקים.

לגיל, הלימודים הלכו בקלות ואף פעם לא היה זקוק לעזרת מורים פרטיים, אך חברים רבים שלו נעזרו בהם והוציאו כסף רב. גם הוא נתן שיעורים פרטיים, ואז גילה: שהבעיה, לרוב, אינה בהבנת החומר, אלא בכך שהילד לא למד איך ללמוד. איך להתכונן לבחינות, איך לארגן את חומר הלימודים, איך לקרוא, ואיך לרשום.

אחרי מחקר אישי קטן התברר לו שתעשיית השיעורים הפרטיים מתבססת על כמעט 103 מיליון ש"ח בשנה. 100,000 תלמידי כיתות ז'־י"ב נעזרים במורים פרטיים. מחיר שיעור פרטי ממוצע: 23 ש"ח, יש שכונות שהמחיר נמוך במקצת, אך בשכונות יוקרתיות הוא הרבה יותר גבוה. ועוד מגלה גיל: אוצר המדינה מפסיד 40 מיליון ש"ח בשנה בגלל אי דיווח על הכנסות המורים הפרטיים. לפני בחינות הבגרות יכול מורה פרטי בעל שם טוב להרוויח כמעט אותו סכום כמו משכורת של חודש בו עובדים 46 שעות בשבוע. יש תלמידים, שמתקדמים יפה בלימודיהם, אך ברגע שהם מתיישבים לפני הבוחן, הם נאלמים דום, נכשלים, או מוציאים ציונים נמוכים. אומר גיל: „הם לא יודעים איך להתגבר על בעיות לימוד. שילד מכשל יותר, הוא פחות משקיע בלימודים. וכשהוא צריך להתמודד עם חומר קשה במיוחד, או לעמוד לפני בוחנים בעלי דרישות מיוחדות הוא, התלמיד המצטיין, נכשל, כי הוא לא למד איך... ללמוד.”

אחרי גמר שירותו בצה"ל נסע גיל פרץ לארצות הברית, קצת לנוח קצת לבלות והרבה ללמוד. ממש במקרה נתקל בשיטת לימוד מיוחדת במינה: Effective Studying. גיל חזר לישראל והתחיל ללמוד את הבעיות של תלמידים הנכשלים למרות רמת המשכל הגבוהה שלהם, חזר לארצות הברית ורכש את זכויות ההפצה של התכנית בישראל. הוא התאים את החומר לתנאי הארץ, הוא מנכ"ל של החברה המשווקת בלעדית את השיטה של שיפור כישורי למידה, בקיצור: חברת ש.כ.ל. אינטרנשיונל בע"מ. המערכת כוללת אוגדן של 12 קלטות לטייפ ולווקמן ואוגדן תרגילים. יש בה 48 שיעורים החל משיפור הזיכרון (שיטה מצוינת לכל אחד) עד להתמודדות עם מורים ויחסי אנוש בבית הספר. השיטה מתאימה לתלמידים מכיתה ה' ומעלה, אפילו לאוניברסיטה.

[illegible]
של ניגודים אצל זהרה רון
ב„מודה אני", ומורדות הכרמל
בחיפה המנדטורית בסרטה של
רותי פרס „אחותו של הנריק".
שלושה סרטים ישראליים
קצרים שחוברו להם יחדיו,
קולנוע מקומי במיטבו

מאת יעל ישראל

אחותו המורדת של הנרי (אביטל דיקר בן־פורת) „יוצאת עם אנגלי" בסרטה של רות פרס

בוהק חמסיני צורב

משהו טוב קורה בקולנוע הישראלי. והבשורה מגיעה דווקא מתחום הסרט הקצר. והנה כבר אפשר לומר שמתחיל להיווצר כאן קולנוע מקומי שמשקף את המציאות ומבטא את הייחודיות של החיים בארץ הזו.

נקרא לו הקולנוע של אור התכלת העזה. כי הוא נולד מן הנוף ומחייה את הניגודים ואת הצבעים המקוריים, את צבעי הסלעים והסמטאות הצרות, גם את צבעי השוליים. דני וקסמן בסרטו „פרה אדומה" לוקח אותנו לנוף גלילי קשה ולסמטאות מרוצפות האבן של צפת. רותי פרס בוחרת את מורדות הכרמל בחיפה המנדטורית בסרטה „אחותו של הנריק". וזהרה רון ב„מודה אני" הנציחה במצלמתה ירושלים של ניגודים, שכונות חרדיות דלות לצד מנזרים וכנסיות קתוליות נוראות הוד.

משלושת הסרטים שופע אור בוהק, חמסיני, צורב, אור של קיץ ישראלי צחיח החורך את כל מה שירוק, וצובעו בחום. לשפה בסרטים אלו יש ניחוח ונוכחות מקומית. בסרטה של רון שומעים עברית בניגון אשכנזי, כדרך החרדים של מאה שערים. הילדים אצל פרס ממתיקים סודות בעברית ארכאית, מנדטורית. אצל וקסמן בעיקר שותקים. אבל גם השתיקה שלו מקומית מאוד. אי־אפשר להחליף את הגליל שלו, נאמר, באיזה כפר יווני צרוב־שמש. סוף־סוף רואים בסרטים הללו את הארץ על פניה הרבות, המשתנות. לא רק את תל־אביב הדקדנטית, אליה התעקשו להיצמד בעבר רוב הסטודנטים לקולנוע, יוצרי הסרטים הקצרים. שלושת הסרטים שיוקרנו במרוכז — מקוריים, חיוניים — הם כבר לא אותם סרטים קצרים יומרניים של שתיקות ומבטים והרבה גיבורים עירוניים מיוסרים. אלו סרטים מהתוכן הקיומי הישראלי על כל גווניו והתנסויותיו.

הלך לחפש פרה ומצא בת־זוג

דני וקסמן הוא הוותיק והמנוסה מבין השלושה. הוא כבר עבר את טבילת האש של סרט ארוך. מאחוריו „סרנזיט" ו„חמסין". ובכל זאת הוא שב אל תחומיו המצומצמים של הסרט הקצר. סרטו „פרה אדומה" הוא כמו שיר או אגדה. סרט של אווירה וצבעים, בלי מילים. שמביא מניחוחות החיים של אנשים נידחים, חושף פן שעדיין לא נראה בקולנוע הישראלי. וקסמן לוקח אותנו לצפת, אל ימי הפולחן של איזה קדוש, מין בבה סאלי מקומי שהתושבים הפתאים באים אליו כדי לקבל מרפא וברכה. אל קברי הצדיקים אליהם עולים האנשים הפשוטים לרגל, להדליק נר לעילוי נשמת קרוביהם, להסתופף בצל הקדוש ולקבל מנחת אורז בבשר, שעבירה את תפילתו המקודשת, לה הם מייחסים סגולות טוהרה. תמונותיו של הקדוש ממלאות את סמטאות העיר הגלילית. משום־מה נדמה שהפנים הם פניו של הבמאי, כנראה מין בדיחה פרטית, שמשקפת את מה שהוא מרגיש כלפי פולחן הקדושים האלילי.

בין העולים לרגל לקבל את ברכת הקדוש נמצא גם גיבורו של וקסמן (אותו מגלם ששון גבאי). זהו גיבור יהודי, תלוש קלאסי, שבני־דמותו נמצאים בספרות העברית של ראשית המאה. אילם, סתוי, קשה, חי בשולי החברה, לא תואר לו ולא מראה. מוזנח ומלוכלך. מכוער ושבור־אף. גר בגפו עם פרתו האדומה, ומפיק מחלבה, בשיטות פרימיטיביות, אותן גבינות טעימות. כמו אבות־אבותיו לפניו. גם את שמו אין יודעים. לא חשוב לדעת. הרי על אנשים כמוהו לא עושים סרטים והם לא הגיבורים של אף אחד. כל קיומו בבדידות, ופרתו האהובה היא חברתו היחידה. רגיל בהאזנה לרינוני פעמוני הצאן, ולא בלהג אנושי. את מקומו הוא עוזב רק כאשר גונבים לו את הפרה, מקור פרנסתו היחיד. אז הוא עולה לעיר, והימים ימי תפילה, תענית וקורבן. רבים הבאים אצל הקדוש. גם הוא ביניהם. לא יודע מה לעשות עם עצמו ועם ידיו הגסות בין הבריות. ביניהם גם אשה דתית (חמדה לוי, גיבורת „חמסין"), שביסה מורידה ועיניה היפות נושאות אליו. כמו אצל כל הגיבורים האילמים, הבזויים, של הזז או ביאליק, גם גיבורו של וקסמן יזכה לחסד ולרחמים ויגאל מבדידותו המזעזעת. כשאול שהלך לחפש אתונות ומצא מלוכה, כך הוא הלך לחפש פרה ומצא בת־זוג לחיים.

האחות היפה הולכת עם אנגלי

סרטה של רות פרס „אחותו של הנריק" הוא הארוך מבין השלושה וגם הטוב שבהם. נדמה שבסיסו העלילתי — הנובלה „סודו של הנריק" מאת יהושע קנז — היה מאפשר לפרס אורך נשימה גם לסרט ארוך. מיומנות הבימוי בסרטה הקצר מעידה על כך שפרס כבר מוכנה להתמודדות הגדולה שלה עם סרט באורך מלא. פרס (32), בוגרת החוג לקולנוע באוניברסיטת תל־אביב עשתה כבר שלושה סרטים קצרים: „טירונות", „משחק הבובות" ו„הצצות". היא גם הפיקה את סרטיו של אחיה, עוזי פרס, שחי ועובד בפריז.

פרס מעבירה אותנו לימי המנדט, אבל אינה מסתפקת במחוות נוסטלגיה, למרות שאלה אינן חסרות בסרטה העשיר בצבעי וניחוחות של פעם. היא מיטיבה להתמודד עם סיפור ילדות מקורי על מכנסי ההתעמלות הכחולות, החולצה הלבנה והבלונד הצבעוניות. היא מספרת על תקופה נאיבית מבלי להיות נאיבית, צובעת את סרטה בצבעי התקופה. הגרמופון שמשמיע את הטנגו הרומנטי של טינו רוסי המחכה לאהובתו ביום וגם בלילה, סיפור האהבה האסורים בין הנערות היהודיות לחיילים הבריטיים המצרכים הקצובים במכולת, בליל השפות הבלתי־אפשרי הזה של פולנית רכה, עברית קשה ואנגלית רשמית ומהוקצעת. כל זה קורה על מורדות הכרמל; הים הכחול והנמל מציצים מבין הסמטאות, והילדים הולכים לחפש רסיסים של פצצות דמיוניות מבין הסלעים. מוצאים שאריות של פחים חלודים ומדמים לעצמם שאלו הוכחות לקיומו של מרגל גרמני בסביבה. פרס ביימה סרט על הפשוט והבנאלי של ימי המנדט. המלחמה הרחוקה באירופה והקשיים המקומיים לא חודרים ממש לחיים הנמשכים. אולי הכל קיים רק בדמיונותיהם של הילדים. המבוגרים ממתיקים סודות על פלישה נאצית, בבית הקפה יש ליצן שמחקה את הפיהרר, ויש מי שיצחק מזה.

פרס מפגישה שתי משפחות. זו הצברית המיתולוגית, וזו של העולים החדשים מפולין. יואל (אייל רונן) בנם בן העשר של הצברים השורשיים, הוא הצבר המחוספס והשחצן. שמנמן מלאיך המגלה באישיותו נטיות קונפורמיות בסירובו לשחק עם בן העולים החדשים (אייל זוסמן), אחד „סבון" כחוש, עם מכנסי זלמן מגוחכים, כתפיות סבא ומבט נרדף אך נחוש. אצולת היישוב הנפגשת עם הפליטים מקרוב באו, מתוארת במלוא הסתייגותה המתנשאת, הבטוחה במקומה על פני האדמה הזו. הפליטים, לכנבנים ומבוהלים, מתבדלים בשפתם ובמראה הגלותי, עדיין לא די בטוחים בעצמם ולא ממש מרגישים שייכות למקום. רק בנם הנריק, בן גילו של יואל, חולם להשתייך לחבורת הצברים הקטנים, והם חוזרים ומסלקים אותו מחברתם. הידידות השברירית הנרקמת בין יואל להנריק — החלפות של בלורות, איסוף „רסיסי רימונים" ובניית בית־עץ — מתובלת בגילוי סודו הנורא של הנריק, החושף את עולמם המצומצם של הילדים לתחום האסור של עולם המבוגרים. כמו בכל סרט התבגרות, גם גיבוריה הקטנים של פרס מגלים את עולם המין בהצצה לאחות הבכירה, המרדנית והיפה של הנריק (אביטל דיקר בן פורת). אך במקרה הזה מתלווה לכל העניין ריח מסריח. האחות הולכת עם אנגלי, והלוא היתה זו אימת היישוב היהודי המנדטורי. פרס נמנעת מסיפורי גבורה וגילויי סליקים. היא בחרה לספר את סיפורי האנשים הקטנים במלחמות הגדולות. אין אצלה גיבורי מחתרת עשויים לבלי־חת, רק שכנות זדוניות שיודעות להודיע מהשכנה שהעזה ללכת עם האנגלים, וילדים שמתרגמים את עולם המבוגרים למשחקי החיקוי הקטנים שלהם.

הקסם שבמסתרי הדת האחרת

זהרה רון בחרה להציג בסרטה הקצר, „מודה אני" את היוצא דופן. מפגש זועם בין דתות לאורחות חיים. רון (26) מייצגת את הדור הצעיר של הקולנוענים הישראליים. כבוגרת טרייה של החוג לקולנוע באוניברסיטה, בראשית דרכה המקצועית, עדיין לפניה קשיים רבים והתנסויות של סרטים קצרים לפני שתיגש לכתיבת סרט ארוך.

סרטי הבוגרים בחוג לקולנוע ובבית צבי הפכו בשנים האחרונות הרבה יותר מקצועיים, בשלים ומיומנים. לא עוד סרטים רזים של בשר עלילתי דל ודלות. רון, לפיכך היא מייצגת הולמת של הדור הצעיר בקולנוע הישראלי. סרט הביכורים שלה נסמך בעיקר על תסריט מקורי. רון הלכה גם היא אל השונה, האחר, אל העולם המסתורי, בקיום הישראלי העכשווי. היא מציצה על הווי החיים של החרדים בירושלים. על בית הספר לבנות, על החינוך המחמיר, הנשים בשביסים, התבשילים השמנוניים הבסיסיים בכלי אמייל מיושנים. גם היא פנתה אל עולם הילדות העשיר והצמא לידע ולחוויות חדשות.

כבודו האבוד של הסרט הקצר

[illegible]

מבית־ספר חרדי לבנות. אל מסתורי הכנסיות בירושלים בסרט „מודה אני" של זהרה רון

הגיבורה שלה היא נערה ברה ונבונה (אריאן נחת) הממלאה את רצון אביה ואמה, מתפללת את תפילת „ברוך שלא עשני אשה" ומטפלת באחיה הקטנים כאם מיומנת. היא חובשת ספסל מהוה בבית הספר החרדי לבנות, עם עדר של צווחניות כעורות בבגדים חסורים המכסים גם צוואר, גם מרפק. עד שתגדל ותהיה לאיש, עד שתפנים את כבודה של בת המלך ותסתגר סופית בין הסירים והחיתולים, יש לה זמן לתהות על האסור והלא־ידוע בחיים הסובבים אותה. דווקא לא החילוני קורץ לה אלא מסתרי הדת האחרת, המשוקצת. את שעותיה הפנויות אחרי בית־הספר היא עושה בהצצה גנובה לכנסייה הקתולית. מתפעמת מהטקסים הדתיים שאינה מורגלת בהם, מהארכיטקטורה האחרת, המפוארת כל כך לעומת החומרה והדלות של בית הכנסת שלה, מהפסלים המעוטרים, והרי לימדוה ש„לא תעשה לך פסל, וכל תמונה", ממזמורי תפילת האשכבה, ובייחוד מהמוסיקה השמיימית של העוגב. אחר כך היא חוזרת אל הבית הקטן, נמוך הקירות, אל אמה קשת היום (דינה לימון) הרודה בבנותיה, אל אביה הנוקשה (רמי ברוך) המלמד את בניו משניות ותפילת קודש.

מתוך שלושת הסרטים הקצרים עולה כמיהתם של אנשי קולנוע ישראלים צעירים למצות את כל הגוונים בחברה הישראלית. סרטים אלו מלמדים על התבגרותו של הסרט הישראלי הקצר, היוצא סוף־סוף מהעיסוק החד־צדדי ומהחיטוטים העצמיים ומתחיל לתפוס נכונה את כל הכיוונים האפשריים בהוויה הישראלית העכשווית.

בעל הפרה האדומה (ששון גבאי, בסרטו של וקסמן), עולה לרגל לקבל את ברכת הקדוש מצפת

המכורים לברנשטיין

לאונרד ברנשטיין אינו צריך את הפסטיבל, הוא עצמו פסטיבל. בלורית לבנה, חולצה עד לברכיים, מחרוזת ענבר לצווארו, לגימת מיץ או ויסקי והוא מוכן לעבוד עם מאמיניו. הכהן הגדול של המוסיקה בחזרה עם הפילהרמונית

מאת יוסי שיפמן

צילם מאיר פרטוש

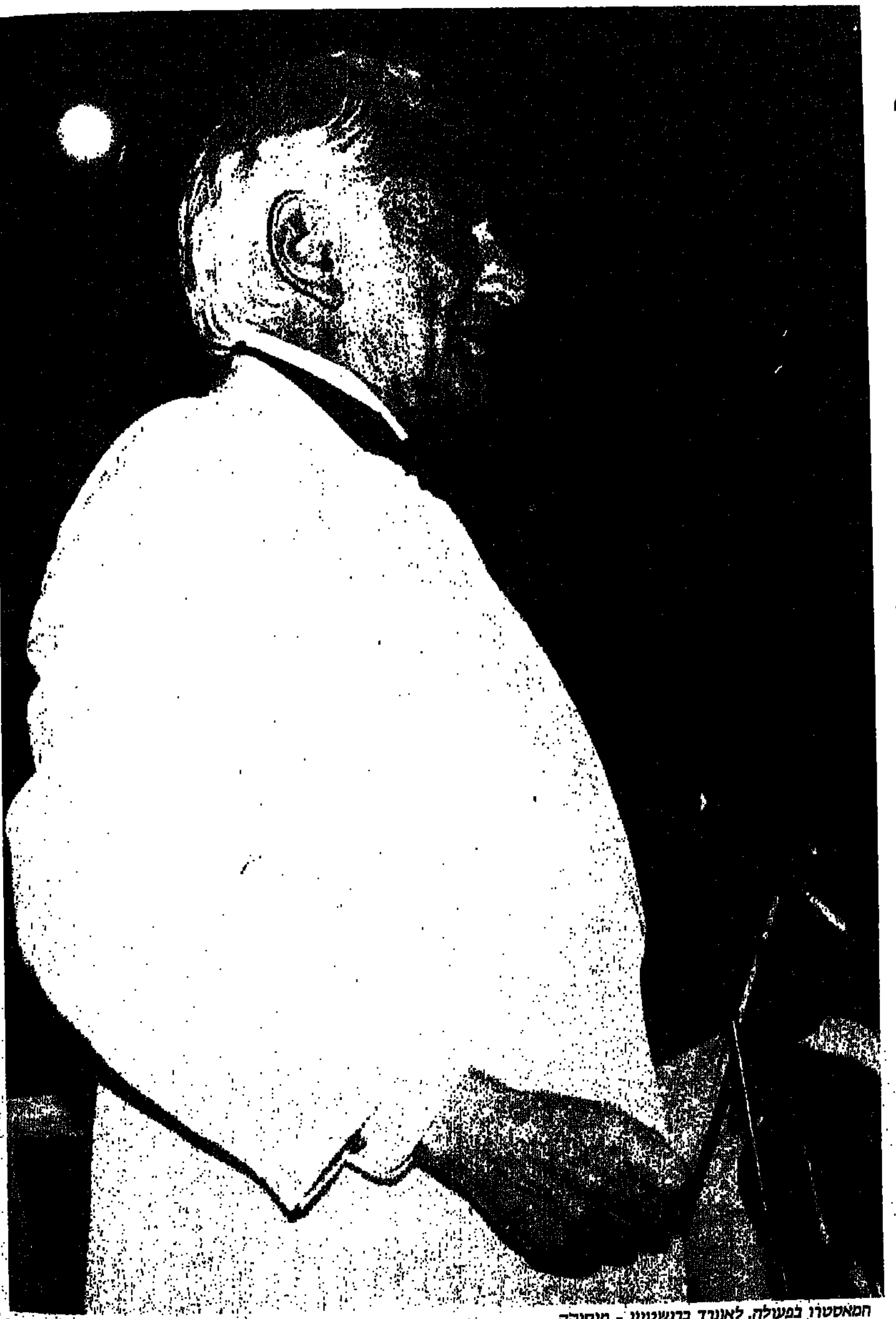

המאסטרו בפעולה. לאונרד ברנשטיין - מוסיקה

הם מחכים לו כמו למנת הסם השנתית. עד שהוא ממש פה הם חרדים, ׳יבוא? לא יבוא?׳ אחר כך הוא פה. וזה נכנס להם לדם. הפנים מאירות מדברים במושגים של עולם אחר: „חוויית חיים", „אסור להחמיץ", תראה אולי יש מנצחים טובים ממנו, אבל מוסיקאי?!" והם לוקחים מנה אחר מנה מן המריום המוסיקלי הזה שנחת לפגישה עם המכורים, עם המאמינים.

זה לאונרד ברנשטיין, האינפוזיה של מוסיקאי הפילהרמונית. הוא מגיע לחזרה. כבר לא אליל הנעורים שאליו כמהים מנוייה הותיקים של התזמורת. זהו ברנשטיין המסיים כבר את שבעת העשורים הראשונים לחייו. בלורית לבנה, חולצה ארוכה הגולשת כמעט עד לברכיים משרה אווירה של כהן. מחרוזת ענבר לצווארו. עלם צעיר שהוא מביא אתו עומד עליו לשרתו, בקבוק מים, מיץ, או מיץ חריף יותר, ממשפחת הוויסקי. ואז הוא נכון לעבוד עם מאמיניו. משרר להם את האהבה, האהבה האמיתית והבלתי מתפשרת למוסיקה. והם מתמכרים, מתמסרים ונותנים כל שיש להם לתת.

שה„קליק" של המצלמה לא יפריע

מנהל עסקיו מארגן את לוח פגישותיו העמוס, מודיע לעיתונאים שלא יהיו ראיונות, אולי אחד, אבל יש כל כך הרבה חברים כאן שלָני מבקר מדי יום...' ברנשטיין אינו צריך את הפסטיבל, הוא עצמו פסטיבל, הוא מביא את הפסטיבל אתו. יומיים אחר כך מגיעה הפמליה הקבועה המלווה אותו במסעותיו. צוות ההקלטה של חברת התקליטים הגרמנית. הם הולכים ווכשים תקליט ועוד תקליט, עוד ועוד נתחים מן הנצח עבור ברנשטיין. הם מעמידים את המיקרופונים שלהם צמוד־צמוד לנגני הפילהרמונית ולסולן הצ'לו מישה מייסקי. אל החגיגה מצטרפים גם טכנאי ׳קול ישראל׳, המשלשלים את מיקרופוניהם מן התקרה של בימת ההיכל. כל שנייה מתועדת. והצלמים לא צלמי עתונות המצקצקים ללא הרף במצלמותיהם. אלו צלמים שמחזיקים מצלמות יקרות העטופות בשמיכות עבות פעם ועוד פעם, כדי שה„קליק" המצלמתי לא יישמע ולא יפריע לצלילים לזרום מן הכלים לאולם ולמיקרופונים.

הכל מוכן, מתחילים לעבוד: „משחקי יובל", יצירתו החדשה של ברנשטיין שנכתבה ליובל החמישים של התזמורת, ומשמשת באותה חגיגיות גם לחגיגות הארבעים של המדינה. משחקים מוסיקליים של משמעויות סמליות יהודיות. מחולי היובל של ספר ויקרא, [illegible] ... לנגני [illegible] ... ברנשטיין מעביר את [illegible] ... הוא מוצא עם כל תגית [illegible] ... אהבה למי שהתגבר על קטע קשה [illegible] ... אמיתית לנגנים שמביאה אותם להשתעבדות רוחנית אמיתית ולנתינה של כל שיש להם.

והתוצאות טובות יותר ויותר, כשהמוסיקה זורמת הוא אפילו מפסיק לנצח הכתף וזה לכאן, ולכאן השרביט עובר מיד ימין ליד שמאל ואין בו שימוש, עד לקטע הבעייתי הבא. ובהפסקה שיחות קלות, לא, לא ראיונות. מוסיקאים ישראלים צעירים שהוא ממשיך להתפעל מהם ולעזור להם שם בארה"ב. מוזכר יוג'ין אלקלעי, הנער היהודי מרומניה שברנשטיין העבירו לארץ להמשך לימודים ומכאן לארה"ב שם סיים בהצטיינות מחזור לימודים ראשון ומגיע כעת ל„קרטיס", בית הספר שבו למד ברנשטיין עצמו, ללמוד עם טובי המלחינים בארה"ב. על מוטי קסטון זמר הטנור הצעיר ששר לאחרונה בהצלחה מרובה שירים שמלחין ברנשטיין [illegible] ... גאווה לאומית ומקווים לשוב ולראותו בחודש [illegible]

ההכילות מתגמדת לנוכח הכריזמה המוסיקלית

ערב. הקנצהט עצמה, היכל [illegible] ביושבי מדרגות ובאנשים העומדים ביציעים וממלאים כל פינה בהיכל.

התגיגה האמיתית מתחילה. הרומן עם הנגנים, המנצח הקופצני שחי את המוסיקה בכל אחד מאברי גופו, כובש את הנגנים ודרכם את קהל האלפים. הקהל נדרך ביצירה הראשונה שלו „משחקי היובל", כואב את סיפור העם היהודי ב„שלמה" של בלוך ונוהה ברומנטיקה הצרופה של הקונצ'רטו לצ'לו של דבוז'ק. יש לקהל גם סוכריות הדרנים שחופנו מבעוד יום, המחולות הסלובניים של דבוז'ק. אחרי זה הקהל הוא שלו.

חירת הקסם הברנשטייני נשארת בלתי מתודה. הוא אמן [illegible] ... מאחד מוסיקאי אחד [illegible] ... לאונרד ברנשטיין [illegible] מוסיקה.

חמש דקות מפירנצה

בשנת 1982 הקים אמנון ברזל מוזיאון פרטי גדול על יד העיר פראטו באיטליה, מוזיאון שנחשב לאחד היפים מסוגו בעולם. עבודה זו הקנתה לו את הזכות להקים בעיר מוזיאון לאמנות מודרנית ראשון מסוגו באיטליה. לרגל פתיחת המוזיאון – ראיון עם האיש ההולך בגדול

מאת חיים מאור

אמנון ברזל, מי שהיה אוצר אמנות ישראל לביאנלה בוונציה במשך מספר שנים, אוצר „תל־חי – 80" ו„תל־חי – 83" ומי שהביא את מנשה קדישמן, דני קרוון, מיכה אולמן ומשה גרשוני לידי הכרה בין־לאומית, מקים מוזיאון לאמנות מודרנית, ראשון מסוגו, באיטליה.

הוא הסכים להתראיין, בלעדית, ל„חותם".

זה לא מפליא שאין באיטליה מוזיאון לאמנות מודרנית?

„האיטלקים תקועים במסורת של אגירת ושמירת אמנות הרנסנס. כל התקציבים הממלכתיים הולכים לשימור אמנות העבר. הקנאות הזו לגבי אמנות ימי־הביניים, רנסנס ובארוק מונעת מהם אפשרות להיכנס רגשית וכלכלית לאמנות ההווה.

המוזיאון מוקם בעיר פראטו. מדוע?

פראטו היא שילוב של עיר עתיקה ומרכז לתעשיית בדי־צמר באירופה. יש בה 2000 מפעלי טקסטיל המייצרים יותר מאנגליה כולה. העיר נמצאת במרחק חמש דקות נסיעה מפירנצה. בשעה שפירנצה מתפקדת כשומר־הסף של אמנות העבר, הרי פראטו, שכנתה, משוחררת ממטעני הרנסנס. פראטו, כמרכז **הייצור** העכשווי, מגלה עניין גם **ביצירה** העכשווית. הקמת המוזיאון קשורה בגאווה של העיר. גם התעשייה זקוקה לכך כדי להציב את שמה על מפת האמנות. מסתבר שיש לכך חוקיות: מקום שנעשה מרכז כלכלי הופך בדרך־כלל גם למרכז אמנותי. ואמנם המוזיאון נבנה וניתן במתנה על־ידי אנריקו פאצ'י, גדול תעשייני הטקסטיל של איטליה. הוא נושא את שמו של בנו לואיג'י שנספה בתאונת־ספורט.

מדוע מינו מנהל־אמנותי מישראל ולא מישהו מקומי?

ההחלטה היתה לא לקחת איטלקי כי הם מעורבים פוליטית, במפלגות. יש קליקות ואין אפשרות למצוא אדם שינהל מוזיאון, לכן למוזיאון ריבולי ליד טורינו מונה פוקס מהולנד, למוזיאון פלאציו גראסי מונה הולטם מארה"ב ולמוזיאון פאצ'י בפראטו מוניתי אני.

„פנורמה", שבועון איטלקי חשוב, עמד על־כך במאמר מרכזי שהתפרסם לאחרונה. הוא ציין ששלושת הזרים – הולטם, ברזל ופוקס שולטים באמנות העכשווית באיטליה.

כיצד הגיעו אליך?

בשנת 1982 הקמתי מוזיאון פרטי גדול, וילה־צ'לה על־יד פראטו, עבור האספן ג'וליאנו גורי. מוזיאון זה, שנחשב לאחד היפים מסוגו בעולם, שימש כרטיס הביקור שלי לקבלת התפקיד. העבודה שעבדתי שנים באיטליה עזרה גם־כן.

לשם מה מוזיאון נוסף לאמנות עכשווית באירופה, אין מספיק?

אף־פעם לא היו כל־כך הרבה מוזיאונים וכל־כך הרבה איונים מוצגים בכל תולדות האמנות. מעולם לא הושקע כל־כך הרבה כסף באמנות. גם ציבור צרכני האמנות כיום הוא רחב ועצום.

מסתבר שהאמנות הפכה לחלק בלתי נפרד מהצורך של האדם. חשים את זה באירופה ובארה"ב. כמות האספנים מעידה שהאדם הגיע להבנה שמעבר לאגירת נכסים. הוא רוצה להרהר במשמעות הקיום שלו. ההזדקקות לאמנות בכל צוקותיה מעידה על הצורך בהתבוננות פנימית. האנשים העשירים ביותר בעולם תופשים שהדבר החשוב ביותר הוא אמנות. קיים היסוס באמונה מוחלטת בקידמה. עולה השאלה לאן הקידמה מובילה אותנו. קיים ספק באם קידמה בלתי מסויגת מביאה את האנושות לקראת אושר. העיסוק בזה גדול היום. זהו בעצם יסוד החשקפה הפוסט־מודרניסטית. מכאן הגיעו אל המבט והחיפוש אחר שורשים! המבט אחורה או לעומק, אל עצמנו, דרך האמנות, הפך לנקודה חשובה.

מהי תפישתך לגבי המושג „מוזיאון"?

בעיני המוזיאון הוא מכונה שאף־פעם אינה עוצרת ואינה מפסיקה להפיץ תרבות. המוזיאון אינו שומר את המוזה במרתפים. זה לא בית־קברות לאמנות ולא מאוזוליאום. המוזיאון צריך להיות תחנת מחקר שצופה וחוקרת את הנעשה כיום בתחום האמנות. הוא חייב לחדור לסדנאות האמנים ולא לחכות שהגלריות יגלו אותם. למוזיאון אחריות בניסוח הקבוע, היום־יומי, של העכשווי באמנות. הוא חייב להוות ראש־חץ ולא מי שאוסף את השמות הידועים. יש כיום אוצרים בעלי ראש פתוח המבינים זאת ומקיימים קשר הדוק ביותר ליצירת תערוכות משותפות ולחילוף אינפורמציה. לא שומרים „סקופים" בבטן. הרעיון של מקלוהן, שאנו חיים ב„כפר־גלובאלי" וכדור הארץ מצטמק, מתאים למוזיאונים. כיום הם מהווים חלל אחד, שבו נעות תערוכות ועבודות. יחד עם זאת כולם מחפשים כשרונות חדשים והמאבק לרכישת יצירות אמנות הוא אדיר.

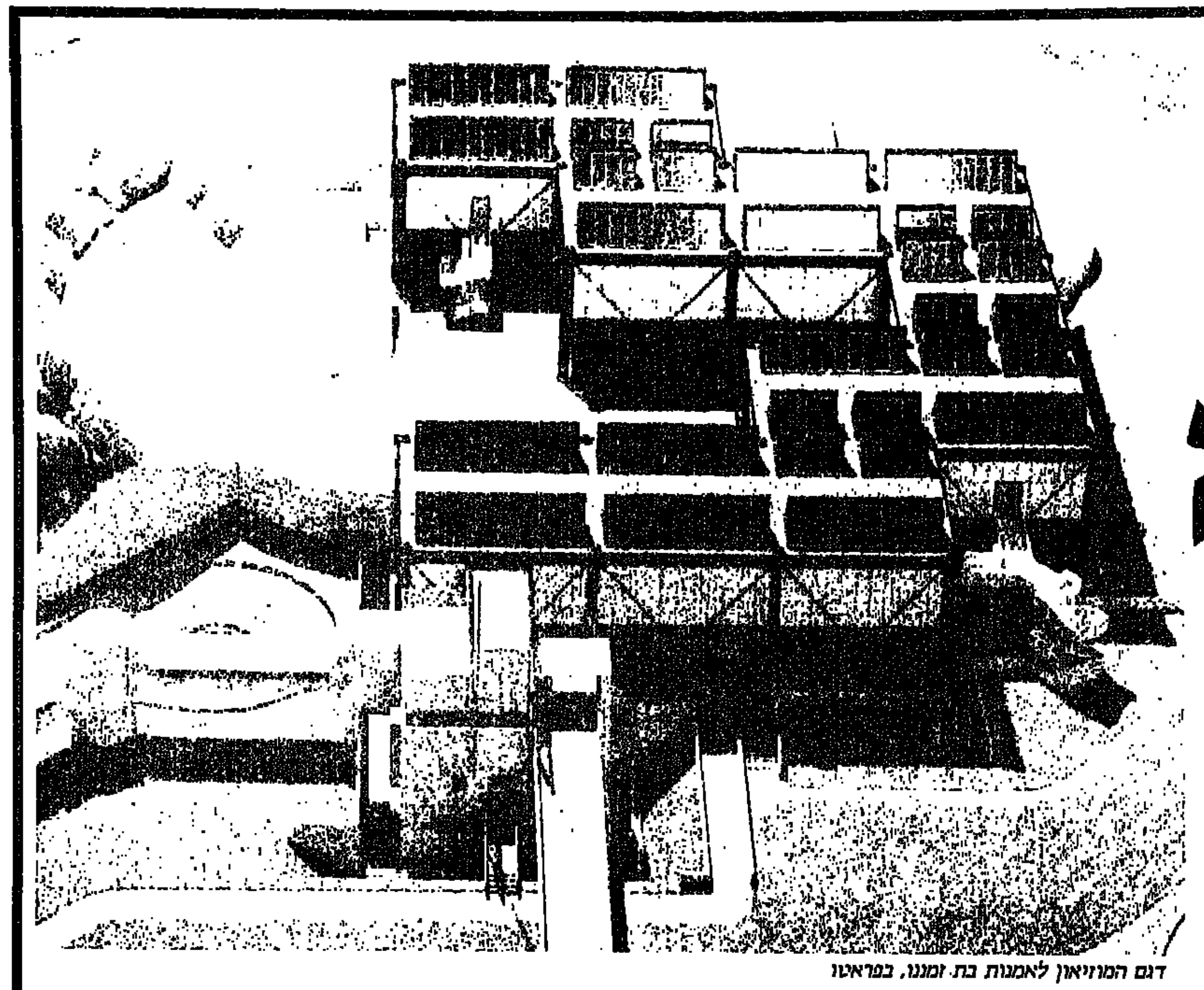

דגם המוזיאון לאמנות בת זמננו, בפראטו

מהו מבנה המוזיאון?

המוזיאון עוצב בסגנון מודרניסטי על־ידי ארכיטקט איטלקי בשם **איטלו גמבריני**. יהיו בו 12 חללי תצוגה גדולים, אמפיתאטרון למופעי מוזיקה, אופרה ומיצגים, מרכז אינפורמציה ודוקומנטציה, ספרייה עדכנית לאמנות עכשווית ומרכז מחקר לכתיבת תזיסים עבור המוזיאון. באופיו – המוזיאון הוא תאגיד, חברה ציבורית פרטית הכוללת את עיריית פראטו והאיגודים של תעשייני הטקסטיל. מבחינתי זהו מוזיאון בינלאומי באירופה אשר ממוקם בפראטו. אין בתכנית התערוכות הדגשה על איטליה. הקטלוגים יופיעו באיטלקית ובאנגלית.

אילו תערוכות מתוכננות בו?

המוזיאון ייפתח ביוני 1988, בתערוכת ענק בשם „אירופה היום". ישתתפו בה אמנים מ־11 ארצות באירופה, ביניהם כמה אמנים צעירים שייחשפו לראשונה. נוסף לכך ייפתח גן־פסלים קבוע ויועלו שתי אופרות חדשות שנכתבו לכבוד הפתיחה על־ידי **לוצ'יאנו בריו ופאלאדינו**. התערוכה תוצג 3־5 חדשים.

תערוכות נוספות מתוכננות: „הדור העולה" (אמנים צעירים מכל העולם), „השעשוע כשפה של אמנות" (למשל אולדנבורג, טינגלי, קת הרינג וכו'), „הקורלציה בין מזרח ומערב באירופה", „אמנות צעירה עכשווית ושורשיה באמנות הרנסנס והבארוק", „ספרי אמנים", תערוכות־יחיד וכו'.

האם תשלב בתערוכות אלה אמנים ישראליים?

כן. בכלל, אני טוען שהיצירה בארץ היא ברמה גבוהה ביותר ובעלת ייחוד. האמנות הישראלית, כיום עוסקת בנושא הקרבן, בשאלות מצפוניות ובקשר שבין הקיום כאן לאירועים ההיסטוריים שהביאו אותנו לכאן. קשה למצוא במקום אחר אמנות הנוברת כל־כך לתוך מודעות הקיום (המקום היחיד שמתקרבים לזה הוא בגרמניה). קיימת התעניינות גדולה בעולם באמנות בעלת אופי כזה. האמנות הישראלית מדברת בשפה מודרנית, היא נקייה מערכים דקורטיביים, נזירית, מתייסרת, חמורה ומקצועית. היא בדרך אל הגדרת הזהות האישית והפוליטית שלה.

הטרגדיה של האמנים הישראליים היא שאין מי שייתן להם יד להגיע אל הקהל הבינלאומי.

כולנו גדלנו על הרעיון „כי מציון תצא תורה" ו„ישראל – אור לגויים", אבל חוץ מייצוא נשק אני עדיין לא רואה את האור בקצה המנהרה. במנהרה הזו, בחושך, מתפלשים בבוץ של ריב וקטנוניות אמנים ומוסדות, במעט מאוד תקציבים. לסגור את יצירות האמנים בתוך הארץ זה, בעצם, להתנהג באנוכיות לגבי העולם. אנחנו לוקחים מהעולם הכל ומה מחזירים לו? צריך להיות ברור שהאמנות אינה קפריזה של אמן אחד. האמן יוצר בצומת שבין ההיסטוריה, השפה של האמנות והמהלכים החלים בסביבתו. בימים אלה מופיע ספרי „אמנות בישראל 1906־1986" בהוצאת „פלאש־ארט", אנגלית. אני מקווה שהספר יתרום משהו להכרות ולהבנת הרקע, ההיסטוריה והמציאות של האמנות הישראלית.

אם חשוב לך שהמצב ישתנה, מדוע אתה הולך למקום אחר, ואינך נוטל חלק בשינוי?

אני הולך למקום שבו יש לי עבודה באמנות. המולדת היא האמנות. אם יתנו לאמנים בארץ הרגשה שלא רוצים אותם, הם ימצאו להם מקום שבו ירצו אותם. האמנים עוסקים במימד הרבה יותר רחב מהמקום הפיזי שבו הם מונחים: לאמן יש אחריות לגבי ההיסטוריה: אנחנו מכירים את ההיסטוריה של המין האנושי דרך עבודות האמנים.

*

עד כאן אמנון ברזל, אישיות שנויה במחלוקת: יש המוכנים ללכת אחריו באש ובמים ויש הרואים בו בד אדום המזמין ניגוח קרניים. כך או כך, האיש „ההולך בגדול" מבטיח כי יהיה מעניין לבקר בפראטו, מיוני 1988.

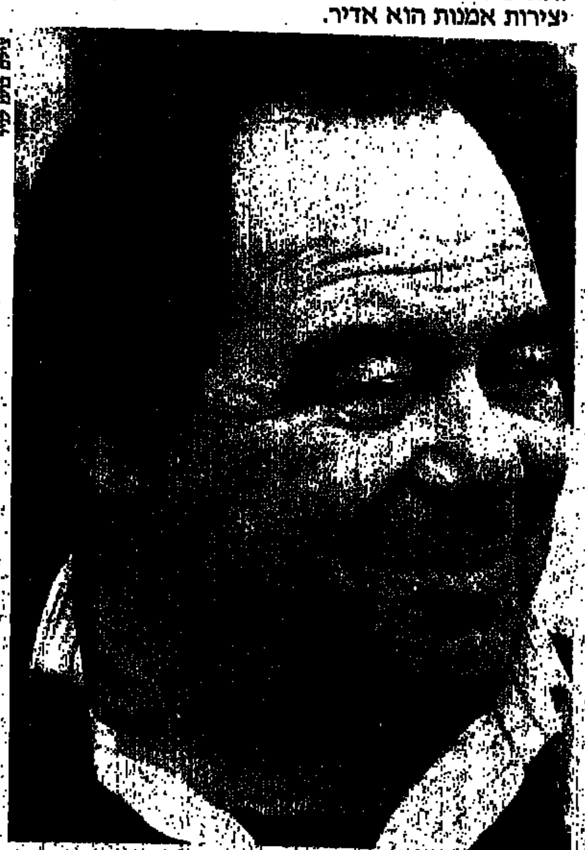

אמנון ברזל – „המולדת היא האמנות"

כל יום

16.6.88—10.6.88
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

10.6.88

08.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
08.05 שעת כושר.
08.15 קשת וענן, וקראת לשבת עונג (כ).
08.40 מסך לספרות (יסודי) שלושה משלי שועלים (כ).
09.00 מוסיקה (ו'־ז') קולות וצלילים: צלילי הנקישה.
09.20 לשון ותקשורת (ג'־ה') תקשורת 1 (כ).
09.45 רחוב סומסום, חבר של קבע.
10.15 חשבון ו', קפטיין האף וקפטיין גרף.
10.40 מדעי הטבע (יסודי) לשחק בבטחה.
11.00 חברה ותרבות (יסודי) סופרים מספרים: אליעזר שמאלי.
11.30 אזרחות (ו'־ט') השוק הפתוח (סובלנות) (כ).
12.00 חברה ותרבות (על יסודי) הורים עלינו: על הברזלים.
12.30 מוסיקה (על יסודי, העשרה) האופרה עם הנרי בטלר.
13.15 האוניברסיטה הפתוחה: יוון הקלאסית, סוקראטס והוראתו.
13.45 עד כאן, חדשות קול ישראל.
13.50 רקויאם מאת ו. א. מוצארט.
14.45 ההגרה לבית פורסייט, פרק 21.
15.30 מפגשי בראשית, פרשת שלח.
16.00 ערב חדש, מוסף לשבת.
16.30 קיצור החדשות (ערבית).

מיכל כתיאורים, היא עתליה בסרט הישראלי (23.05)

16.32 „ספינת האהבה". הנופשים על ספינת האהבה השבוע: בעל בגיל העמידה המנסה לשכנע את אשתו, שאם יבגוד בה, קטנים סיכוייו ללקות בהתקף לב.
17.20 לקט שירים.
17.30 סרט ערבי.
19.20 „על המרקע" סקירה לתכניות הטלוויזיה וסקירת הסדרות והסרטים המשולבים בלוח המשדרים.
19.30 חדשות.
20.00 „שבת שלום" עם אברהם בורג ואלעזר שטרום. בתכנית נושאים ואקטואליה מתוך פרשת השבוע. הערב: פרשת „שלח לך".
20.15 „יומן".
21.10 אליפות אירופה לאומות בכדורגל. המשחקים נערכים בגרמניה המערבית משחק הפתיחה בין נבחרות גרמניה המערבית־איטליה, בשידור ישיר מדיסלדורף.
23.05 סרט קולנוע ישראלי — „עתליה" (ראה הפניה).
00.40 פסוקים לשבת.
חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.30 — סדרה דרמטית „ריור בכית".
19.00 — הסימפוניה הרביעית מאת מאהלר.
20.00 — „אילתורים", תכנית הגיז.
21.00 — „ברכה" בהופעה חיה, ומרת השנסון הצרפתי.

סרט ישראלי: „עתליה", עתליה, אלמנת מלחמה שחיה עם בתה בקיבוץ, נמצאת בעימות מתמיד עם החברים, בשל סירובה להיכנע לתכתיבים ולהחלטות הקולקטיב. יופיה המגרה ובדידותה מושכים אליה את הגברים. המערה סביבה גדלה כאשר מתפתח רומן בינה לבין נער צעיר שאף הוא חש עצמו חריג, לאחר שלא התקבל לצבא בשל מגבלה. [illegible] בתפקידים: מיכל בת־אדם, יפתח לבנון ועוד.
שעה — 23.05

שבת טלוויזיה

11.6.88

16.00 „גם זו פרנסה" שם הפרק: מריבות משפחתיות.
16.20 קיצור החדשות (ערבית).
16.25 אליפות אירופה לאומות בכדורגל: שידור ישיר מהנובר של המשחק בין נבחרות דנמרק וספרד.
18.20 לקט שירים (ערבית).
18.30 „שבועון הטלוויזיה" (ערבית).
19.00 אורח באולפן (ראה הפניה).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 ספורט: משחק השבת.
20.55 „הגיע זמן לשון". אבשלום קור מטפל הפעם ב„שטח הפקר".
21.00 מבט לחדשות.
21.35 „משפחת קוסבי" — סדרה משפחתית משעשעת שם הפרק: „אביב מוקדם" (AN EARLY SPRING) ציור הלידה של המורה למתמטיקה בכיתתו של תיאו מקדימים לבוא. הבחינה הקשה שהכינה לתלמידים לא תתקיים, והיא מחפשת את ד"ר האקסטבל.
22.00 „צירופים" — תכנית אירוח דו־שבועית חיים זיסוביץ מארח אישים ואומנים בנושאים הקשורים במורשת ישראל.
22.30 סרט טלוויזיה — „מוות בין ידידים" (ראה הפניה).
20.30 חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.30 מוכנים: היכון בוס: גן חיות.
18.57 „רגע לפני..." על סרטו החדש של רומן פולנסקי־פרנטיק.
19.00 מוסיקת קאונטרי — סוני תרוקמורטון, קיטי קלי ברוס שאגל ואחרים.
19.30 דרמה לבני הנעורים: חנות הקסמים.

טורין לרבי, קשר הנבחרת הדנית במשחק נגד ספרד (16.25)

20.00 דרמה: יתומי מלחמה.
20.50 להיטים בשרשרת: שירים של מיק גאגר, יהודית רביץ ודוראן דוראן.

אורח „באולפן": לילית נגר מארחת את ריימון גיבראן, דיר למנהל עסקים. מר גיבראן רואה בפיתוח הסקטור הערבי בישראל משימה לאומית ממדרגה ראשונה. כמרכז התנדב להביא את נושא תערוכת ה־40 למדינה לתודעת ערביי ישראל כחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל.
שעה — 19.00

סרט טלוויזיה „מוות בין ידידים". גב' שירלי דיזאקוויאן, בלשית משטרה שאפתנית ואשה חביבה, המכונה בפי ידידיה „גברת ארי", יוצאת בשליחות מטעמה לחקור פרשת מותו המסתורי של איל הון, אשר נרצח על מברש השנים שבאחוזת שותפו לעסקים. השחקנית קית רוד מופיעה בתפקיד הבלשית, וכן מופיעים: מרטין באלזם, ג'ין קאמרי וטוד הגריד.
שעה — 22.30

ראשון טלוויזיה

12.6.88

(כ) כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה.
08.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
08.05 שעת כושר.
08.15 תלמוד. שניים אוחזין: דיוק (כ).
08.40 מסך לספרות (יסודי) הנמלים והצרצר (כ).
09.00 אנגלית ו'.
09.20 השעה שלנו, הקלברי פין (כ).
10.10 אנגלית ו'.
10.30 פרפר נחמד, קולות וצלילים.
11.00 חשבון ה' חילוק בשברים עשרוניים.
11.15 צרפתית (על יסודי).
11.30 גיאוגרפיה כללית (ה' ו') ברזיל: ההגירה מהכפרים אל העיר.
12.00 ספרות (ו' ט') בלדות א' (כ).
13.00 אנגלית י'.3
13.30 הסטוריה כללית, יש למרד.
14.00 עד כאן חדשות קול שיראל.
14.05 בהוטאן ממלכה בודהיסטית בהרי ההימלאיה. פסטיבל מסכות.
14.55 גברת פלפלת.
15.05 רחוב סומסום, מקרה אף.
15.35 יוצא מן הכלל. לקראת בחינת הבגרות בלשון. משדר 6: החיטוף. עם דורית רביד.
15.50 מאתיים שניות להדסה נעורים.
15.55 הקוסם מארץ עוץ.
16.20 כך היו חיינו.
17.00 ערב חדש.
17.30 חיות הבר. סדרה חדשה, על חיות בר מרגע לידתן. פרק א': תורן, סוס פוני.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 עם הכוכבים. עם הצמד הבריטי: נערי חנות חיות השעשועים.

„נערי חנות חיות השעשועים", בתכנית „עם הכוכבים" (18.32)

18.45 החידושים והמצאות (ראה הפניה).
19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 להיט בראש, מצעד להיטים עבריים על פי מצעד הפזמונים של רשת ג', בהשתתפות קהל.
20.30 על גלגלים, סדרת תכניות בענייני רכב, תחבורה וזהירות בדרכים. מנחה: דניאל פאר.
21.00 מבט לחדשות.
21.35 לקראת שידור.
21.50 שושלת. פרק 88: פאלון נעלמת באורח מסתורי. סטיבן מאשים את אמו ברצח מארק. בלייק למד, שאלקסיס היא שהביאה למפלתו. סמי ג'ו תוספת את דני.
22.40 מצב הרוח, מגזין דו־שבועי לענייני תרבות ואמנות. בתכנית משולבים מופעים, ראיונות ושיחות בתחומים אחרים. גם הפעם תיוחד התכנית לפסטיבל ישראל־ירושלים. מנחה: ירון לונדון.
23.30 משדר ספורט מיוחד. תקציר מאליפות אירופה לאומות בכדורגל ושידור ישיר של משחק הכדורסל האנ.בי.או.
02.00 פסוקו של יום.
חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.30 הרפתקאות הדבורה מאיה.
19.00 סרט תיעודי: הים.
19.30 חופשי חופשי.
19.55 פינת המתכונים: פורות הקיץ.
20.00 דרמה תיעודית: פרדריך הגדול.
21.00 נקודת זינוק, מגזין ספורט.

„החידושים והמצאות": אמנותי הצלת ים (חלק א'). עובדים במתקני הקידוחים בים הצפוני, [illegible] אחריה, ואודרנות ליום בחורף [illegible].
שעה — 18.45

שני טלוויזיה

13.6.88

(כ) כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה
08.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
08.05 שעת כושר.
08.15 אזרחות (ו' ט') השוק הפתוח (סובלנות) (כ).
08.40 ראשית הקריאה. כלי סורות: שורוק 1.
09.00 אנגלית ה'.
09.20 חשבון פשוט ד', מבוא לשברים (כ).
10.10 אנגלית ז'.
10.30 רגע עם דודלי, בואו נדבר (כ).
11.00 ערבית מדוברת (ד' ה') אלבית (או לעתיק.
11.15 אנגלית ו'.
11.30 ארץ מולדת, ממזרח ומים למולדת (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.25 תלמוד שניים אוחזין. הא מני: מחלוקת (כ).
13.00 גיאוגרפיה כללית (ו' ט') החיים במדינות ניו־אינגלנד.
13.30 אנגלית (י"א י"ב) Hello israel - Jerusalem through the ages
13.45 צרפתית (העשרה).
14.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
14.05 מגע. חומר: השימוש בו.
14.35 רכבת ההפתעות.
15.00 קשר משפחתי. זויית אברמסון בשיחה עם משפחת פוגל ובשיחה שניה לצורך מעקב חודשיים לאחר מכן.
15.35 יוצא מן הכלל, לקראת בחינת הבגרות, משדר 7: השווא הנח והשווא הנע. מגיש: מרדכי רוזן.
15.55 אבירי האל.
16.20 כללי המשחק: פרק 4: עריצות הרוב במאה ה־20. איטליה הפאשיסטית, איראן וגרמניה הנאצית. בשאלה עוסקים ד"ר דוד הר וד"ר קלמן בנימיני. וקטע מתוך הסרט החומה של הפינק פלויד.

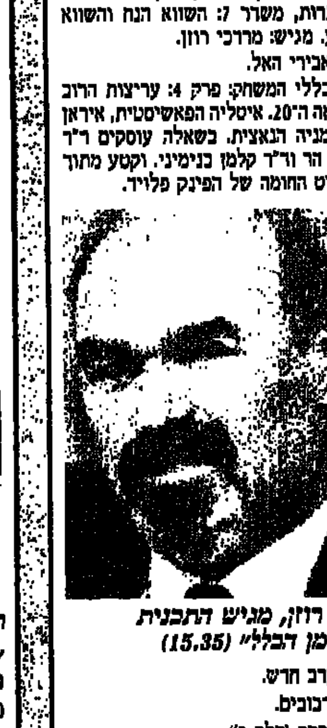
מרדכי רוזן, מגיש התכנית „יוצא מן הכלל" (15.35)

17.00 ערב חדש.
17.30 זרכובים.
17.50 קרקס (חלק ב').
18.25 פסוקו של מקום: מבט אל לבונה.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 ספורט (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 עברית שפה יפה (ראה הפניה).
21.00 מבט לחדשות.
21.35 עברית שפה יפה. (החלק השני).
22.05 זה הזמן, תכנית אירוח שבועית בשידור ישיר. מנחה: רם עברון.
22.55 בלשים בלילה. שם הפרק: קורא המחשבות. מרי ודייויד מתמודדים הפעם עם בעיית הריגול התעשייתי.
23.45 פסוקו של יום.
חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.30 מוכנים היכון בוס: אנימציה.
18.57 רגע לפני...
19.00 תופשים אמריקה.
19.57 רגע לפני... תערוכת אומנים בבולטימור.
20.00 אדם (סמית) וכלכלה.
20.30 אמנות ישראלית: אופקים חדשים.
21.00 שירים של [illegible], ארס ובוב דילן.

„עברית שפה יפה", שידור ישיר של הדיון הלשון העברית הנערך במלאת 100 שנה לדיכת ועד־הלשון. ההתמודדות תהיה בתחומי הלשון כמו הסטוריה, דקדוק, הגייה, השפה המדוברת ועוד. [illegible]
שעה — 20.02

שלישי טלוויזיה

14.6.88

(כ) כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה
08.00 עד כאן חדשות קול ישראל.
08.05 שעת כושר.
08.15 חשבון פשוט ד' מבוא לשברים (כ).
08.40 ראשית הקריאה כלי סורות: שורוק 1.
09.00 אנגלית ח'.
09.20 חשבון חילוק ארוך (בתרגום לערבית).
10.10 אנגלית ז'.
10.30 רחוב סומסום.
11.00 צרפתית (על יסודי).
11.15 חשבון ה' בין המספרים הרציונאליים.
11.30 גיאוגרפיה של א"י פני הארץ: עיר קטנה גדולה (כ).
12.00 גיאוגרפיה כללית (ו', ט') החיים במדינות ניו אינגלנד.
12.25 ספרות (על יסודי) בוץ' והשמרטף.
13.00 מוסיקה (העשרה) מוסיקה אלקטרונית.
13.30 מדעי הטבע ניסוי באימון.
14.00 עד כאן חדשות קול ישראל.
14.05 סרט קולנוע: חזרה הביתה אב שברח מביתו חוזר אחרי 30 שנה ומנסה להתפייס עם הבן המסרב לקבלו. הנכד מחזיר את הסב לחיק המשפחה.
15.35 יוצא מן הכלל לקראת בחינת הבגרות בלשון. משדר 8: הרגשים. עם מרדכי רוזן.
15.55 פרפר נחמד.
16.20 ערי הזהב הנסתרות.
17.00 ערב חדש.
17.30 זנב לחדשות.
18.00 מרובעים סדרה משעשעת.
18.20 קטנטן סרט הנפשה.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 המוזיאון הגדול בעולם פרק י': תקופת רובנס ורמברנדט.

רוברט מיצים, בסרט הילדים „חזרה הביתה" (14.05)

19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 1 יותר מרי סדרת שעשועים. מנחה חנן גולדבלט.
20.30 מבט לחדשות.
21.05 אליפות אירופה לאומות בכדורגל שידור ישיר: ספרד־איטליה.
23.05 הבלש המזמר (ראה הפניה).
23.55 פסוקו של מקום: מבט אל [illegible].
חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.30 הרפתקאות הדבורה מאיה.
19.00 צרפת עכשיו.
19.30 מפגשים עם החוש השישי.
20.00 מרסדס סוסה בהופעה.
21.30 זינוק שבועי, תכנית ספורט.
21.45 עולם המדע: 1. על איכות מסך הטלוויזיה. 2. על שעון לשינוי האקלים בעולמנו. 3. תרגילים לחולי לב.

„הבלש המזמר", פרק שני, „חושי". מארלו [illegible] מביא לביתו [illegible] המפורסמת [illegible]
שעה — 23.05

רביעי טלוויזיה

15.6.88

08.00 עד כאן חדשות קול ישראל.
08.05 שעת כושר.
08.15 ארץ מולדת ממזרח ומים למולדת (כ).
08.40 אנגלית ו'.
09.00 מדעי הטבע (יסודי) עם הרוח.
19.20 אנגלית ז'.
10.00 שעת כושר.
10.10 מדעי הטבע לנוח ולהרגע מבלי להפגע (כ).
10.30 פרפר נחמד קולות וצלילים.
11.00 חשבון ו' חילוק בשברים עשרוניים.
11.15 אנגלית (יא', יב') HELLO ISRAEL IT'S PART OF LIFE
11.30 מושגים ביהדות — השב תשיבם (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.25 אנגלית י'.
13.00 מדעי הטבע (על יסודי) היווצרות הנבגים בפטריה.
13.30 גיאוגרפיה כללית ברזיל: גורדי שחקים ועוני.
14.00 עד כאן חדשות קול ישראל.
14.05 בהוטאן הדרך אל העמק המלכותי (חלק 2).
15.00 טוב טוב הגמד.
15.25 שעת כושר.
15.35 יוצא מן הכלל, לקראת בחינת הבגרות בלשון. משדר 9: תשלום רגש. מנחה: מרדכי רוזן.
15.55 מאתיים שניות הדסה נעורים.
16.00 שביל באמצע שביל בצד. טיול השבוע: אשדות יגור (נחל יגור).
16.20 פיצוחים התמודדות בין אלופי פיצוחים של השנה האחרונה לתואר אלוף האלופים.
17.00 ערב חדש.
17.30 פסטיגל 87 בסימן חגיגות ה־40 למדינה. מנחים: נתן דטנר ואבי קושניר, שלמה בר אבא, מוני מושונוב ועירית ענבי. מתרות שירי הפסטיגל בביצוע ילדי הפסטיגל. הזמר אדם, עפרה חזה ועוד.

ריצ'רד דרייפוס, אחד השחקנים בסרט „דילינג'ר" (22.05)

18.10 אליפות אירופה לאומות בכדורגל שידור ישיר: אנגליה — הולנד.
19.00 חדשות בערבית (ערבית).
19.25 המשך שידור משחק הכדורגל בין אנגליה להולנד.
20.00 כותרות מבט.
20.02 דוח הארץ — דרך חיים (ראה הפניה).
20.30 תצפית מגזין לענייני מדע, רפואה וטכנולוגיה בתכנית הפעם כתבות מחוץ לארץ, בנושאי טבע.
21.00 מבט לחדשות.
21.35 מוקד.
22.05 סרט קולנוע דילינג'ר תיאור קורותיו של הגאנגסטר האמריקני הידוע לשמצה מבריחתו מן הכלא, ועד שנרצח באולם התיאטרון. משתתפים: וארן אוטס בן ג'ונסון, הארי דין סטנטון ריצ'ארד דרייפוס, מישל פיליפס וקלוריס ליצ'מן.
23.35 אליפות אירופה לאומות בכדורגל תקציר המשחקים: אנגליה־הולנד, ברה"מ־אירלנד.
00.05 פסוקו של יום. חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.30 מוכנים: הכון בוס: יום הולדת באי.
18.57 רגע לפני... על אימון כלבים לסרטים.
19.00 סרט תיעודי: גנו של אדם.
19.30 חופשי חופשי.
20.00 כותרות להוטות, פרק שני: המשחק המסוכן מכולם.
21.00 שירים של פיטר גבריאל, אלטון ג'ון ואחרים.
21.30 סרט מוסיקלי: [illegible].

„דוח הארץ" — „דרך חיים", סרט על הרב חיים דרי ז"ל, שמת בבאר־שבע לפני יותר מ־30 שנה. הרב היה מנהיג, מקובל, והוא התיישב בארץ לאחר שעלה אליה מתוניס. בארץ היה כמעט אלמוני, ורק לאחר מותו החלו רבים לעלות על קברו. כיום באים ביום ההילולה [illegible] אלף איש המאמינים בכוחו לעזור ולרפא.
שעה — 20.02

חמישי טלוויזיה

16.6.88

(כ) כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה
08.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
08.05 שעת כושר.
08.15 מושגים ביהדות, ובראשי חדשיכם (כ).
08.40 ראשית הקריאה. כלי סורות: שורוק 2.
09.00 ארץ מולדת, בין תורכיה לבריטניה (כ).
09.20 מדעי הטבע (ו' ט') מדור לדור: רביה והתפתחות.
10.10 אנגלית ה'.
10.30 בבית של פיסטוק ביקוס וקריוס.
11.00 אנגלית ז'.
11.15 ערבית מדוברת (ד' ה') האיסלם.
11.30 אנגלית ח'.
12.00 מדעי הטבע ועל יסודי: בראשית.
12.25 אנגלית ט'.
13.00 הסטוריה. מתולדות ישראל: מגילת העצמאות.
13.30 מוסיקה, הקניון הגדול.
14.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
14.05 כלי סורות.
14.20 קשר משפחתי. שידור חוזר מיום 13.6.88 (כ).
15.00 רחוב סומסום.
15.35 יוצא מן הכלל, לקראת בחינת הבגרות בלשון. משדר 10: הדגש המשלים. מגיש: מרדכי רוזן.
15.50 כוכב לכת: ארץ.
17.00 ערב חדש.
17.30 שלמה המלך. מחזמר על פי ביאליק.
18.00 פומיקי.
18.25 הגיע זמן לשון: על סימה ושמחה.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 מגזין לאמנות (ערבית).
19.00 מפגש (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 מבט ספורט. סיכום השבוע הראשון במשחקי אליפות אירופה לאומות בכדורגל.
20.50 נקודת חן.

ריקי גל, במחזמר על־פי ביאליק „שלמה המלך" (17.30)

21.00 מבט לחדשות.
21.35 בלוז לכחולי המדים. שם הפרק: ביקור הנשיא. מפקד תחנת המשטרה — פרנק פורלו — מארגן ועידת פסגה של ראשי כנופיות מקומיים, כדי להשיג שביתת נשק ליום אחד — יום שבו מתוכנן ביקור הנשיא בשכונה.
22.20 סרט תעודה. הגולאג הגרעיני. בסרט גילויים חדשים על קיומם של מחנות גולאג, שבהם אסירים פוליטיים עוסקים בכריית אורניום ונחשפים היחשפות מסוכנת לקרינה רדיואקטיבית, וזאת למרות ה„גלאסנוסט".
23.10 בית דין פלילי. פרק אחרון: מקוויד לי בלא הסתיגויות.
23.40 פסוקו של מקום: מבט אל אכזיב.
חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.30 סדרה מצויירת הפטצ'י.
18.45 תופשים אמריקה.
19.45 רגע לפני...
19.50 בקרוב בערוץ 2.
20.00 רגש חזק: להיות רווק.
21.00 שירים של ואן הלן, קית בוש ואחרים.

תכניות טלוויזיה ליום שישי 17.6.88

בשעה 21.15 „אליפות אירופה לאומות בכדורגל", שידור ישיר: גרמניה — ספרד.

בשעה — 23.05 סרט קולנוע: „תמונות מזוהמות", מלודרמה אמריקנית [illegible] לאשה הצעירה. בשמונה־עשרה שנים, [illegible] כיצד איש צעיר באהבתה, [illegible] שטיינר בתפקידים הראשיים.

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 10.6.88
13.10 מסע בעולם המצוייר. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 זינה (סדרה ערבית). 15.30 סופרבוק (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (לילדים). 16.30 סרט „האיש על הטרפז" עם מרי בריאן. 18.00 אלברט השמן (תכנית לילדים). 18.30 קשרי משפחה (קומי). 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 פוליצאי (פעולה). 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משפחות (ערבית).

יום שבת 11.6.88
13.30 המשפחה הביונית. 14.00 ימי העמק האבודים (מערבון). 14.30 משפחת סלוויניאן (סדרה). 15.00 מלך השחקים (לילדים). 16.30 עולם החי. 16.00 כדורסל. 17.00 אירועי ספורט בעולם. 18.00 כדורגל (אנגליה). 20.00 היאבקות. 21.00 סרט „החובב המחוזר" עם ויה מורו. 21.00 מועדון 700. 21.30 חיים אחרים.

יום ראשון 12.6.88
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משפחות (ערבית). 15.00 מלך השחקים (לילדים). 15.30 הבית המעופף (מצוייר). 16.00 סרט (ערבית). 18.00 משפחת וולטון. 19.00 שישים דקות (מגזין אקטואליה). 20.00 שנה בחיים (סדרה דרמטית). 21.00 סרט „המשחקים" עם סטנלי בקר. 22.30 מעשיות משפחות (ערבית). 23.00 כדורסל.

יום שני 13.6.88
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 האזור הלוליני (סידרה). 15.30 סופרבוק (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט „הסירונים" עם אבוט וקוסטלו. 18.00 ימים מאושרים (סדרה קומית). 18.30 לורן ושירלי (סדרה קומית). 19.00 חדשות בערבית. 20.30 חדשות באנגלית. 21.00 מגנום (בלש). 22.00 כדורסל, אנ.בי.אי (משחקי גמר). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום שלישי 14.6.88
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 האזור הלוליני (סידרה). 15.30 הבית המעופף (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט „על הקרח" עם אבוט וקוסטלו. 18.00 נסיעה בחלל (דמיוני). 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 צוות לעניין (פעולה). 21.00 מקגייוור (סוכן חשאי). 22.00 זאב מעופף (פעולה). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום רביעי 15.6.88
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 האזור הלוליני. 15.30 סופר בוק (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט „אבוט וקוסטלו בצי". 18.00 חץ וקשת (סדרה). 18.30 משפחת קנבל (סדרה). 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 רצח במשיכת קולמוס. 21.00 החוק והארי מקגרו (סידרה). 22.00 המשווה (בלש). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום חמישי 16.6.88
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 האזור הלוליני (סידרה). 15.30 הבית המעופף (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט „אבודים באלסקה" עם אבוט וקוסטלו. 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 סקירקרו וגברת קינג (בלש). 21.00 הדרך לשמים (דרמה). 22.00 „קציר הרשע" (סדרה ערבית). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 10.6.88
כל שעות הבוקר תכניות לכל המשפחה. 13.30 כדורגל בינלאומי או ספורט עולמי. 15.20 סרט קולנוע באנגלית (ערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.14 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 סרטון דוקומנטרי. 20.30 הצגתה של קרול בורנט (קומדיה אמריקנית). 21.10 מגנום בלש פרטי. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 פלקון קרסט. 23.10 עני ועשיר.

יום שבת 11.6.88
14.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 18.00 סידרה חדשה בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 כן אדוני ראש־הממשלה (קומדיה אנגלית). 21.10 בידור חו"ל. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 12.6.88
14.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 18.00 רחוב קרנה. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 קרקס בינלאומי. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלם בקופה (קומדיה אמריקאית). 21.10 העולם בלהבות (סדרה על מלה"ע השניה). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 אוהרה (סידרה). 23.30 עני ועשיר.

יום שני 13.6.88
14.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 18.00 לואי ה־14 (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 זר לחלוטין (קומדיה אמריקאית). 21.10 הצבא הסורי. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום שלישי 14.6.88
14.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 18.00 אות למספר (סדרה בצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 נישאתי ללודה (קומדיה אמריקאית). 21.10 היכון צלם. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 רצח במשיכת קולמוס (מתח). 23.30 עני ועשיר.

יום רביעי 15.6.88
14.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.30 שאנז אליזה (תכנית בידור צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 ירדן היום (צרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 סיפורים מתוך ספרי השיאים. 21.10 הסורס (סידרה אמריקאית). 21.35 כוון מרגלים (מתח). 22.00 האבקות חופשית ותחרויות בריטיות (ערוץ 1). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 מלחמה שלרגלי.

יום חמישי 16.6.88
14.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 18.00 רחוב קרנה (צרפתית). 18.30 הרפתקאות ופכנות (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 מגזין ספורט. 20.10 אוהלי לי הצלחה. 20.30 פסטיבל צילי צילין. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

שישי רדיו

10.6.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקטדיסק)

06.02 „צלילי בוקר"
07.09 „בהאזנה ניגוחה". קופלנד: שלוש תמונות מאמריקה הלטינית. רודריגו: שירי־עם ספרדיים. מאורו: סוויטה גדולה לחליל ולגיטרה. לאלו: סמפוניה ספרדית לכנור ולתזמורת. שאבה: סוויטה.
09.00 „קונצרט בוקר". ברוקנר: טה דאום. שוברט: שירים. בטהובן: הקונצ'רטו המשולש לכינור, צ'לו פסנתר ותזמורת. שנברג: רביעיה מס' 2 לכלי־קשת. מהלר: סימפוניה מס' 4.
11.45 „פינת השיר" משירי אליה לסקר־שילה.
12.00 „מן הסרטיה". רביעיית תל־אביב עם אלה ימפולסקי: צ'לו שני. שוברט: חמישייה בדו מג'ור לכלי־קשת.
13.05 „בהאזנה ניגוחה". ביזה: סמפוניה בדו מג'ור. היידן: רביעייה אופ. 77 מס' 2. צ'ייקובסקי: סרנדה לכלי־קשת.
14.30 שדורי פסטיבל ישראל ירושלים, שידור חי מכנסיית הדורמיציון. מוצרט: „בתואל המשוחררת" (בטוליה ליברטה) בהשתתפות: מקהלת הקבוץ הארצי, התזמורת הקאמרית הקבוצית וסוליסטים. מנצח: ליאור שמבדל.
18.00 „דור הזהב" אמנים גדולים בהקלטות הסטוריות. רביעיית „פרו ארטה" (תכנית שביעית) היידן: רביעייה מס' 57 בדו מג'ור. ברהמס: רביעיית פסנתר בסול מינור (ארתור רובינשטיין)
19.00 „מוסיקה קאמרית". מוצרט: רביעיית כלי־קשת בדו מג'ור („דיסוננסים") (רביעיית אלבן ברג) (ת). ברהמס: שלישיה בלה מינור לפסנתר, קלרנית וצ'לו אופ. 114 (וולקוב/ע.אבן/ מ.ברגמן) (ת).

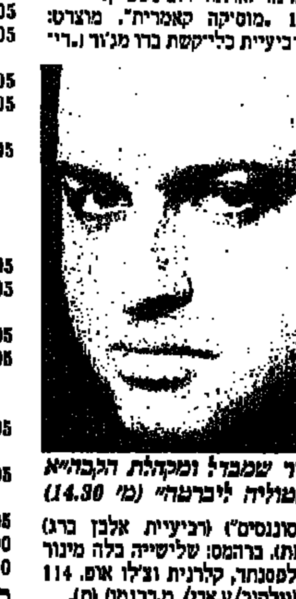
ליאור שמבדל ומקהלת הקבה"א ב„בטוליה ליברטה" (מ' 14.30)

20.05 „מזמרת הארץ".
20.27 „פינת השיר".
20.30 „קונצרט ליל השבת".
23.00 „ברק הברוק עם רסיסי רנסאנס".

רשת א'

07.30 „רדיריקל".
08.05 „מצעד הפזמונים הים־תיכוני" עם רם תרמור.
08.55 „ספרות על הגל".
10.05 „טהור לבנך".
10.55 „ספרות על הגל".
11.05 „מפגשים מן הסוג השישי" מגזין למסורת ופולקלור.
12.05 „מעורב ים־תיכוני".
13.00 חדשות ותכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותכניות בצרפתית.
14.06 „בראש צעיר" מגזין לילדים ולבני נוער.
15.00 „קבלת שבת" — פרשת „שלח לך".
15.55 „ספרות על הגל".
16.05 „שירים מבית אבא".
17.10 שירים עבריים.
18.06 „מוסף רדיו לספרות".
19.05 „זמר לשבת".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 „כי טוב הזמר": „עוד עומד ביתי למול עיני" משירי מרדכי גבירטיג (חלק שני).
23.05 „להיטים מפולפלים", להיטי הזמר המזרחי של כל הזמנים.
23.55 „ספרות על הגל".

רשת ב'

07.00 „מבוקר הזה".
07.55 „ספרות על הגל".
08.05 „כל צבעי הרשת" עם יוסי גרבר.
08.55 „ספרות על הגל".
09.55 „ספרות על הגל".
10.55 „ספרות על הגל".
11.55 „ספרות על הגל".
12.05 שירים עבריים.
12.55 „ספרות על הגל".
13.05 „בחצי היום" חדשות ופזמונים.
13.55 „ספרות על הגל".
14.06 „לראות או לא לראות" יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.55 „ספרות על הגל".
15.06 „בשמים לשבת" עם יהורם גאון.
15.55 „ספרות על הגל".
16.05 „עובר ושב" עם דוד גרגלית.
16.55 „ספרות על הגל".
17.05 „מאחורי הכותרות".
17.55 „ספרות על הגל".
18.06 „השבוע שלי" עם העתונאי יוסף לפיד.
18.55 „ספרות על הגל".
19.05 „הטור־השבועי".
19.55 „ספרות על הגל".
20.05 „השושנה פורחת" רומנסות, שירים ופיוטים ממורשת יהדות ספרד.
20.55 „ספרות על הגל".
21.55 „ספרות על הגל".
22.05 „הבה נצא במחול".
22.55 „ספרות על הגל".
23.05 „בין שישי לשבת" שיחה בשניים עם יצחק לבני.
23.55 „ספרות על הגל".
00.10 „שיר אינו רק מנגינה" שירים עבריים בנושא אחד.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר שירים עבריים.
06.30 „מוקחים עין".
07.07 תוספת שפירא ועיתוני סוף השבוע.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 „בילוי נעים" עם מולי שפירא.
11.05 „קולה של אמא" עם אלכס אנסקי.
12.05 „סנדלים" עם דורי בן־זאב.
14.05 „עוד לא שבת" עם שלמה ארצי.
15.05 „הדרך" לשיר ביחד עם אפי נצר ואמנים אורחים מתארחים משתתפי המופע החדש „הנעורים חוזרים": אמנון קרנזו, רונית אופיר ואריק קרן.
16.05 שיר בשקט בשקט.
17.05 „עם יהודים ושליחים ישראלים בפריס" (חלק ב') „אין שיעור".
18.05 „שעה תמימה" עם יצחק רועה.
19.05 „מראה מקום" תכניתה של שרה דורון והפעם עם המשורר יהודה עמיחי.
20.05 „לא על הלוף לבדו" שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו.
22.05 „עשן בעיניים" שעתיים של שירים עם גרי לבנה.
00.05 „מוסיקה" עם אורלי יניב.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

רשת ג'

06.04 „יום שישי חור".
08.05 „משהו משהו" עם מיכל שמואלי.
10.05 „אגן הים־התיכון".
12.05 „להיות שם" שעה אחת, שפה אחת.
13.05 „צפיחית בדבש" עם דן כנר.
15.05 „לפנות ערב" שירים עבריים.
17.05 „כאן, שם ובכל מקום".
19.05 „זמר שכוח" שירים עבריים.
20.05 „צלילי שבת".
22.05 „טיול לילי" שירים עבריים.
23.05 „איזה לילה" עם איתן גור.

„עם יהודים ושליחים בפריס" (חלק ב'). בעוד הגרעין הדודי, השומר על הזיקה למקורותיו ולישראל, מחפש דרכים נאותות להענקת חינוך מתאים לילדיו, עשבות באקלימה התרבותי־פוליטי של צרפת רוחות מאיימות. [illegible] את המהדורה בדבר „אגודת [illegible]". התכנית מביאה את תגובתם של יהודים בפריס [illegible] דרכי התמודדותם [illegible] להידון.
גל"צ שעה — (17.05)

שבת רדיו

11.6.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקטדיסק)

07.11 „שחרית לשבת". קריסימי: „בלשצאר", אורטוריה. הידן: סימפוניה קונצרטית. מורלי: מדריגלים. מנדלסון: קונצ'רטו מס' 1 לפסנתר ולתזמורת. בן־חיים: „בין הרסים".
09.00 „למי סידורה? — להפסול" מסע מוסיקלי.
10.00 „קונצרט השבת" מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשה"ש (ש"ח). מנצח: לורנס פוסטר. ז'ן־ברנאר פומייה: פסנתר. עמי מעיני: סקרצו יס־תיכוני. שופן: קונצ'רטו מס' 2 לפסנתר ולתזמורת. דביוסי: ערבסקה מס' 1. ברהמס: חמישייה לכלי־קשת אופ. 29.
11.57 „פינת השיר". משירי אלוה לסקר־שילר.
12.00 „עם אמן". הפסנתרן מארי פראייה.
13.05 „קונצרט לצעירי השבת". ויולדי: עונות השנה. מוצרט: קונצ'רטו בדו מינור לפסנתר ולתזמורת. בורודין: סימפוניה מס' 2.
15.00 „אינטרלוד".
16.00 „יוהנס ברהמס, דיוקנו של יוצר" הקוסם והנימפה.
17.00 „פגוש את האמן הישראלי" אמילי ברנרדסן: מצו־סופרן. ורה ויידמן: כנור. אנה סטלה־שיק ודוד בלוך: פסנתר. מיצירות וילה לובוס: „מדריך שימושי" — 5 קטעים לפסנתר. 4 שירים ברזילאים. „נשמה ברזילאית" מתוך תורוס מס' 5. 3 שירים לקול ולכנור. מחזור ברזילאי.
18.00 „רדיו דרמה" הרולד פינטר:

מרסדס סוסה, בהופעה פומבית, „הדרן" (גל"צ 1 12.05)

„המאהב". משתתפים: פביאנה מיוחס ושלום שמואלוב. תרגום ובימוי: ערן בניאל.
19.05 „הקונצרט שלי".
20.05 אופרה דבוז'ק: רוסלקה.

רשת א'

09.05 „עולם המדע".
09.30 „דעת־קול" תיבת דואר בענייני מדע.
10.05 „מילים שמנסות לגעת": לקט מתוך מפגש סופרים ומשוררים על מעורבותה של הספרות העברית ב־40 שנות המדינה.
11.05 „מושגים".
12.05 „מישדר תעודה": „חזרה העירה", משתתפים חושבים אשר החליטו לחזור העירה מערי הפרברים.
13.00 תכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 „בראש צעיר" פינות, שירים וברכות.
15.05 „שבת אחים": הקלטות מתוך מופע חגיגי במלאת 40 שנה למדינת ישראל אשר התקיים בבית־הספר לחונים שליד הקבוץ יגיון קולג' (חלק שני).
15.55 „ספרות על הגל".
16.00 „הרדיודרמה": „ההסכם" מאת הנרי שמור (ש"ח).
17.10 „סיפורדיו": „כמו סיפור על אישה וקנה בלילה" מאת: יורם קניוק. מגיש: גדעון שמר
17.40 שירים עבריים.
17.55 „ספרות על הגל".
18.06 „מסביב לעולם בשעה קלה".
18.55 „פינת השיר".
19.05 „אנתולוגיה קטנה לשירה".
19.30 שידורים לעולים.
22.10 „מלווה מלכה".
23.05 שירים עבריים.
23.55 „ספרות על הגל".

רשת ב'

07.00 „זמר־זמר ני".
07.55 „ספרות על הגל".
08.05 „מי ישן?" אגדות, ספורים ופינות הומור.
08.55 „ספרות על הגל".
09.05 „שאלה של טעם" עם חיים קינן.
09.50 עוריה אלון מספר על נוף הארץ.
09.55 „ספרות על הגל".
10.05 יומן השבוע.
10.55 „ספרות על הגל".
11.05 „שעת לצון" תכנית בידור בהנחיית דודו רותן.
11.55 „ספרות על הגל".
12.05 „השנה שהייתה" מסע אל שנת 1963, קולות, צלילים, כותרות וספורים.
12.55 „ספרות על הגל".
13.05 „בן־בית" עם זוהרה ש"ץ על בית אביה, פרופ' בוריס ש"ץ מייסד בצלאל.
13.55 „ספרות על הגל".
14.00 סקירת שבועונים מן העולם.
14.11 „הבו זמר".
14.55 „ספרות על הגל".
15.05 „דרכי אדם" עם רחל חלפי.
15.55 „ספרות על הגל".
16.05 „חוגה" עם בני הנדל.
16.55 „ספרות על הגל".
17.05 „ארץ חמדת".
17.55 „ספרות על הגל".
18.06 „לילות מוסקבה" שירים רוסיים.
18.30 ממגרש הספורט.
18.55 ספרות על הגל.
19.05 „הקול קולנוע".
19.55 „ספרות על הגל".
20.05 „כוכב הערב": דיאנה רוס.
20.55 „ספרות על הגל".
21.05 „בן בית" עם אמנון ויובל מסקין — על בית אביהם השחקן המנוח אהרון מסקין עורכה: רות גבו (ש"ח).
22.05 יומן השבוע
22.55 „ספרות על הגל".
23.05 „השבוע שלי" עם העתונאי יוסף לפיד (ש"ח).
23.55 „ספרות על הגל".
00.10 „הוי ארצי מולדתי".

גלי צה"ל

07.05 יופי של שירים, שירים עבריים.
08.05 „מעל ומתחת לשמיכה".
18.05 „שישבת" חדשות סוף השבוע.
20.05 „קלאסי כאן", מגאזין על הנעשה בארץ במוסיקה הקלאסית.
21.00 מבט לחדשות.
22.05 „מסורת מסורת".
23.05 „עושים מדינה" עם דודו דיין.
05.00 „ציפורי לילה מארח".
02.00 „לא רוצים לישון".
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

09.05 „מקהלה עליזה", שירים וסיפורים לילדים.
10.05 „טעם של פעם" עם אורלי יניב.
11.05 „במצב הנוכחי".
12.05 „הדרן" עם מרסדס סוסה (ש"ח).
13.05 „שאלות אישיות" יעקב אגמון משוחח עם הסופר איתמר לוי.
14.05 „הכל זורם" עורך: רובי לנץ.
16.05 „סינמה שבת" עם גידי אורשר.
17.05 „ספרים ספרים" רבותי מגאזין ספרות.

שידורי צה"ל 2

09.05 משירי להקות צבאיות.
10.05 משירי חנן זכאי.
12.05 „להיט לתיאבון", להיטים עכשויים.
14.05 „יופי של שירים".
18.05 „באים מאהבה" שירי אהבה.

רשת ג'

07.00 „צלילים למזכרת" שירי העבר.
08.05 „גוונים" פזמונים ישראליים.
10.05 „על בטוח" להיטי כל הזמנים.
12.05 „להיטים לוהטים".
14.06 „כוכבים".
15.05 „אתם זוכרים את השירים".
17.05 „שיר בין־ערביים".
19.05 „מר שכוה" שירים עבריים.
20.05 „פזמונהמן" עם דן עומרי.
22.05 „סיול לילי" שירים עבריים.
23.05 „רדיוזמר" עם [illegible]

„המאהב" מאת הרולד פינטר [illegible] המאהב [illegible] הבעל עצמו [illegible] בראשית אהבתם.
קול המוסיקה, שעה — 18.00

ראשון רדיו

12.6.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקטדיסק)

06.02 „צלילי בוקר".
07.09 „בהאזנה נינוחה" רוסיני: הפתיחה „וילהלם טל" ליסט: פנטסיה הונגרית לפסנתר ולתזמורת פולנק: סונאטה לחליל ולפסנתר מרטינו: „קנטטת העשן משדות תפוחי־האדמה" פייה: סוויטה ספרדית עממית מסאז'ה: קטעים מן הבלט „שתי היונים".
09.00 „קונצרט בוקר" וולטון ולפי באך: סוויטה מן הבלט „הבתולות הנבונות" מרטנר: קונצ'רטו מס' 1, ברו מינור, לפסנתר ולתזמורת ברהמס: רביעייה בסול מינור לפסנתר ולכלי־קשת, אופ. 25 בטהובן: סונאטה מס' 3, בלה מז'ור, לצ'לו ולפסנתר, אופ. 69 רחמנינוב: סמפוניה מס. 2, במי מינור.
11.57 „פינת השיר" משירי ישראל אלירז.
12.00 „אמנים באולפן" עידית שמר: חליל; דוד דולן — פסנתר באך: סוויטה מס' 3, ברה מינור, ק.אברבנאל: בקשה מוצרט: נושא ווריאציות ברה מינור, מתוך ק. 377 (במקור לכנור) רוסל: „נגני החליל".
13.05 „בהאזנה נינוחה: ויואלדי: קונצ'רטו גרוסו בסי מינור, אופ. 10 מס. 3 כויס: פתיחה ברה מינור בוקריני: קונצ'רטו בסי במול מג'ור לצ'לו ותז. בטהובן: הפתיחה „חנוכת הבית" ברהמס: 4 שירים רציניים אופ. 121 שומאן: רביעיית בלה מינור לכלי קשת, אופ. 41 מס. 1 מנדלסון: רפי אלבום אופ. 117 שוברט: 2 שירים: „הכל יכול", „אל הירח".

יצחק בן־נר, בתכנית „פגישה יומית" (גל"צ 14.05)

15.00 „מוסיקה כאן ועכשיו".
16.00 „מוסיקה ליום ראשון" מונטוורדי: ניסי דומינוס הנדל: הפסיון למלים של הרוקס (חלק ראשון).
18.00 „לה מי סידורה? — לה פה סול" (ש"ח).
19.00 „מוסיקה קלאסית קלה".
20.05 „אינטרלוד".
20.27 „פינת השיר".
20.30 שידורי פסטיבל ישראל — ירושלים רביעיית ברמינגה מוצרט: רביעייה בסול מז'ור, ק. 387 ברטוק: רביעייה מס' 2 היידן: רביעייה בסול מז'ור. אופוס 76 מספר 1.
22.30 „מן המקורות".
23.00 „מחוורי יצירות" קונצ'רטו גרוסי מאת קורלי וג'מיניאני יצירות לכלי סולו מאת טרטיני.

רשת א'

07.30 „רדיו־קל".
08.05 „חוגה" עם בני הנדל.
08.55 „ספרות על הגל".
09.05 „טלרדיו", שירות מידע למאזינים.
10.05 „נגיני בוקר", מגיש: גדעון הוד.
10.55 „ספרות על הגל".
11.05 „ירוק ירוק" שירים עבריים.
12.05 „מעורב ים־תיכוני".
13.00 חדשות ותכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותכניות בצרפתית.
14.06 „בראש צעיר".
15.25 „האוניברסיטה הפתוחה".
15.55 „ספרות על הגל".
16.05 „הדיו־עשרה" מגזין נוער.
17.10 „צבעי הקשת" „מסורת ממערב וגם משלנו".
17.55 „ספרות על הגל".
18.06 „מנחת ערב".
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 „תמות ועץ" תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם עורכת ומנחה רבקה מיכאלי עם ד"ר עמירם רביב פסיכולוג חינוכי קליני. „קו פתוח".

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".
07.55 „ספרות על הגל".
08.05 „עושים עניין".
08.55 „ספרות על הגל".
09.05 „ביקור בית", עם רבקה מיכאלי.
09.55 „ספרות על הגל".
10.05 „כל צבעי הרשת".
10.55 „ספרות על הגל".
11.55 „ספרות על הגל".
12.05 „אלף־אלף" ב„בית", עם חיים קינן.
12.55 „ספרות על הגל".
13.05 „בחצי היום", חדשות ופזמונים.
13.55 „ספרות עיל הגל".
14.06 „לראות או לא לראות", יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 „בת צחוק", הווי והומור.
14.55 „ספרות על הגל".
15.05 „שירים ושעורים".
15.55 „ספרות על הגל".
16.05 „יומן כלכלה".
16.55 „ספרות על הגל".
17.05 „רגעי קסם".
17.55 „ספרות על הגל".
18.06 „בעין בוחנת", שאלות וסוגיות במחלוקת.
18.45 היום בספורט.
18.55 „ספרות על הגל".
19.00 „היום הזה".
19.35 „עם ישראל", מוסף לענינים יהודיים בעולם.
19.55 „ספרות על הגל".
20.05 „שלום לבן דודי".
20.55 „ספרות על הגל".
21.55 „ספרות על הגל".
22.05 „משחקי לילה", עם משה טימור וזאב ענר שידור חי מתערוכת ה־40 ב„גני התערוכה" בתל־אביב.
22.55 „ספרות על הגל".
23.55 „ספרות על הגל".
00.15 „להאחז בחלום", שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. מדע הנגיפים בעידן האיידס, הרצאה מס' 2 ונגיף היבלות. מרצה: פרופ' יחיאל בקר.
06.30 „פוקחים עין".
07.07 שבע אפס שבע, עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 „אילה בוקר", עם אלי ישראלי.
10.05 „עשר", שירים עבריים.
11.05 „נכון לעכשיו", עם רפי רשף.
13.05 „דו רה, יומי".
14.05 „פגישה יומית", עם יצחק בן־נר.
15.05 „שירים לחג", עם ארז טל.
16.05 „ארבע אחר הצהריים".
16.54 „באופן מילולי", פינתו של אבשלום קור.
17.00 „ערב טוב ישראל".
18.05 „שעה קלה על כלכלה".
18.45 „חמש עשרה קטנות".
00.05 „ציפורי לילה משוחחות", גדעון רייכר משוחח עם מאזינים.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 „אין נופים אבודים" מעולמם של יוצרים. תוכנית שלישית, מגיש הסופר משה שמיר.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 „כוכב הערב" משינה.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. מדע הנגיפים בעידן האיידס, הרצאה מס' 2 ונגיף היבלות. מרצה: פרופ' יחיאל בקר.
22.05 „על הדבש ועל העוקץ".
23.05 „עשרים וארבע, היום שהיה".
23.55 „שיחות חצות", עם המשפטן ד"ר זאב סגל.

שידורי צה"ל 2

19.05 „שליפה מהמותן".
20.05 „צר־8", תכנית יומית.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 „הפסקת עשר", עם מיכל ניב.
23.05 „קול הג'אז הזה" עם דני קרפל.

רשת ג'

06.04 „בחזרה לאושר".
07.07 „שיר בבוקר בבוקר".
09.05 „גימלים", עם מיכל שמואלי.
10.05 „דברים טובים".
11.05 „שבעים מי יודע".
12.05 „אהבה יומיומית".
13.05 „רק בימי חול", עם מנחם פרי.
14.06 „לי ולך", שיר וברכה.
15.05 „חדש, חדיש ומחודש".
16.05 „הצגה יומית", עם יקיר אביב.
18.06 „מצעד הפזמונים הלועזיים".
21.05 „אדום עתיק".
23.05 „הלילה הוא שירים".

שני רדיו

13.6.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקטדיסק)

06.02 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — 1. שמור: סימפוניה מס. 9 בסי מינור אופ. 143 („העונות") (התז. הסימפ. של רדיו מאריה/ ק.א. ריקנבאכר) (ת); 2. מגניני: קונצ'רטו מס. 1 ברה מג'ור לכנור ותזמורת אופ. 6 (ס. אקארדו/ התז. הסימפ. הלונדונית/ ש. דיטואה); 3. שופן: אנדנטה ספיאנטו וגרנד פולונז במי במול מג'ור אופ. 22 (כריסטיאן צימרמן); 4. שוברט: סימפוניה מס. 5 בסי במול מג'ור (התז. הפיל. של וינה / ק. בהם).
09.00 קונצרט בקר — 1. ראג וירן: סרנדה ברו מג'ור אופ. 11 לתזמורת כלי קשת (הסניפוניאטה של ריאס / ייז'י שטארק); 2. גריג: קונצ'רטו בלה מינור לפסנתר ותזמורת אופ. 16 (א. סטן־נקלברג/ התז. הסימפ. הלונדונית/ פ. דראיירה); 3. פרנץ שמידט: ואריאציות על שיר הוסארי (תז. פילהרמונית החרשה / ה. באוארז); 4. מרטינו: קונצ'רטו רפסודיה לויולה ותזמורת (ל. מאלר/ התז. הסימפ. של פראג/ וס. סמלאצ'קא); 5. מוצרט: רביעיית כלי קשת בלה מג'ור ק. 464 (רביעיית מלוס); 6. בטהובן: סימפוניה מס. 7 בלה מג'ור אופ. 92 (התז. הפיל. של וינה/ ק. אבארדו).
11.17 פינת השיר — משירי ישראל אלירז.
12.00 מן הסרטייה.
13.05 בהאזנה נינוחה — בוטסיני, דואו קונצרטי לכנור, קונטרבס וכלי קשת; שומאן: שלוש

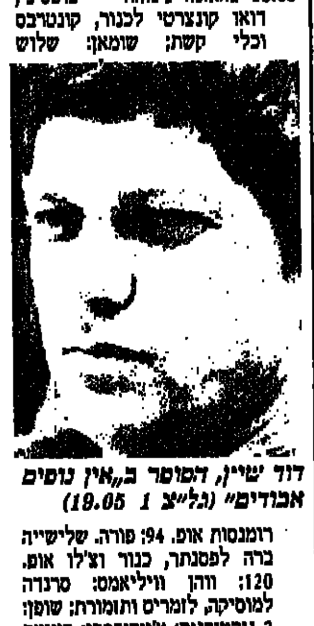

דוד שיין, הסופר ב„אין נופים אבודים" (גל"צ 1 19.05)

רומנסות אופ. 94; פורה. שלישייה ברה לפסנתר, כנור וצ'לו אופ. 120; ווהן וויליאמס: סרנדה למוסיקה, לזמרים ותזמורת; שופן: 2 נוקטורנים; צ'ייקובסקי: סוויטה מתוך הבאלט אגם הברבורים.
15.00 הסברה מוסיקאלית — רביעיות היידן של מוצרט.
16.00 מאולמי הקונצרטים שלנו — התזמורת הפילהרמונית הישראלית מנצח: זובין מהטה, איזה הנדל: כנור: שידלובסקי: פרלוד מתוך אמריגדיה: פייה: הכוכב המשולש, סוויטה מס' 12 לאלה: סמפוניה ספרדית, לכנור ולתזמורת: רוול: בולרו.
18.00 רגש על הכצוע.
19.00 בין חברים — מעולם מטעמי המוסיקה מיצירות יאן סיבליוס: הברבור הלבן: לואונטר משתה בלשצר: פאן ואקו: מחול — אינטרמצו.
20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים בעולם המקהלה והתזמורת של או.אר.אף. מנצח: מיכאל גילן: גבריאלי: מרדנה: קנצונה לשלוש מקהלות: מרדנה: [illegible] פורחות בשמש וגדולה.
23.00 מחוורי יצירות — קונצ'רטי גרוסי מאת קורלי וג'מיניאני: יצירות לכלי־סולו מאת טרטיני.

רשת א'

07.30 רדיו־קל.
08.05 חוגה, עם בני הנדל.
08.55 ספרות על הגל.
09.05 טלרדיו, שירות מידע למאזינים.
10.05 נגיני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
10.55 ספרות על הגל.
11.05 ירוק ירוק שירים עבריים.
12.05 מעורב ים־תיכוני שידור חי מתערוכת ה־40 בגני התערוכה בתל־אביב.
13.00 חדשות ותכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותכניות בצרפתית.
14.00 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.25 האוניברסיטה הפתוחה.
15.55 ספרות על הגל.
16.05 גיל הביניים.
17.10 צבעי הקשת: שירי עמים.
17.55 ספרות על הגל.
18.00 מינחת ערב.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 לכל אדם כוכב, עם האסטרולוג אילן פקר. שידור חי מתערוכת ה־40 בגני התערוכה בתל־אביב.
23.55 ספרות על הגל.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
07.55 ספרות על הגל.
08.05 עושים עניין.
08.55 ספרות על הגל.
09.05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
09.55 ספרות על הגל.
10.05 כל צבעי הרשת.
10.55 ספרות על הגל.
11.55 ספרות על הגל.
12.05 אלף־אלף בבית, עם חיים קינן.
12.55 ספרות על הגל.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
13.55 ספרות על הגל.
14.06 לראות או לא לראות.
14.30 בת צחוק, הווי והומור.
14.55 ספרות על הגל.
15.05 שירים ושעורים.
15.55 ספרות על הגל.
16.05 יומן כלכלה.
16.55 ספרות על הגל.
17.05 רגעי קסם.
17.55 ספרות על הגל.
18.06 שעה חופשית, מגזין לענייני חנוך.
18.45 היום בספורט.
18.55 ספרות על הגל.
19.00 היום הזה — עורך: שלום אורן.
19.35 דין ודברים, מגזין לענייני חוק ומשפט.
19.55 ספרות על הגל.
20.05 סולם הזמירות, מצעד הפזמונים המסורתיים.
20.55 ספרות על הגל.
21.55 ספרות על הגל.
22.05 קפה ראשון, חידונים מנוהלים בהשתתפות המאזינים עם שמוליק רוזן.
22.55 ספרות על הגל.
23.55 ספרות על הגל.
00.15 ג'אז ועוד, עם לאה ליאור.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — אומנות הנוצרית בימי הביניים חזונות האומנות בימי הביניים. מרצה: פרופ' נורית כנעריקור.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם אלכס אנסקי.
09.05 מוסיקה, עם אורלי יניב.
10.05 עשר, שירים עבריים.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.05 דו רה, יומי.
14.05 פגישה יומית, עם אורלי יניב.
15.05 שירים לחג, עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים.
16.54 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 קצין תהיה לנו, שיחות עם קצינים וצעירות במלאות 40 שנה לבה"ד 1 ועשרים שנה לבסיס במצפה רמון.
18.45 משהו עולמי, מגאזין לענייני חוץ.
00.05 ציפורי לילה עם יאיר לפיד.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 אין נופים אבודים, מעולמם של יוצרים, תוכנית רביעית. מגיש הסופר דוד שיין.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 כוכב הערב — צילה דגן.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. האמנות הנוצרית בימי הביניים. חזונות האומנות בימי הביניים. מרצה: פרופ' נורית כנעריקור.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה.
23.55 שיחות חצות, עם הצייר הפסל חיים טרגן.

שידורי צה"ל 2

19.05 שליפה מהמותן.
20.05 שעתיים של לחיילים.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה עם דני קרפל.

שלישי רדיו

14.6.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקטדיסק)

06.02 צלילי בוקר
07.09 בהאזנה נינוחה. ויולדי: קונצ'רטו ברו מינור לצ'לו ולתזמורת. בטהובן: סונאטה מס' 4, במי במול מז'ור, לפסנתר. ברהמס: סרנאדה מס' 2. בלה מז'ור. סקריאבין: פנטסיה לפסנתר ולתזמורת. רספיגי: מזרקות רומא
09.00 קונצרט בקר. בטהובן: הפתיחה לאנורה מס' 1. היידן: סמפוניה מס' 104, ברה מז'ור, לונדון. סיבליוס: קונצ'רטו ברה מנור לכנור ולתזמורת. רימסקי־קורסקוב: שחרזאדה. הובאנס: שנים־עשר שירי־עם ארמניים.
11.57 פינת השיר. משירי ישראל אלירז.
12.00 מן הסרטייה.
13.05 בהאזנה נינוחה: אלגר: ואריאציות אניגמה. דוניצטי: קונצ'רטו לקרן אנגלית. ביזה, סן־סנס, מסנה: אריות מתוך אופרות. גלקורנ: תמרה.
15.00 מוסיקה צעירה.
16.00 מאולמי הקונצרטים בעולם. להקת הברוק מלונדון: בחצרו של לואי הי"ד (אמה קרקבי, אמלי מאן, צדלס דניאלו ומקהלה קסרין). ראמו: מקלעת הפרחים. לולי: המערכה על וורסאי.
17.30 שלות.
18.00 ממרף התקליטיה.
19.00 פניני אופרה. אדם: הפתיחה לו הייתי מלך. אריות מאת מסנה, גונו והלווי. נגינות ביניים מתוך אופרות צרפתיות. פרקי מקהלה מאת ביזה וגונו. בואלדייה: הפתיחה הגברת הלבנה.

רוג'ר נורינגטון, מנצח על תזמורת רשה"ש (מ' 20.30)

20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 התזמורת הסמפונית ירושלים רשה"ש מנצח: רוג'ר נורינגטון, אנדרה־מישל שוב: פסנתר. רוסיני: הפתיחה סמיראמיס. שומאן: קונצ'רטו בלה מינור לפסנתר ולתזמורת בהפסקה אנתולוגיה לשירה. שוברט: סמפוניה מס' 9, בדו מז'ור, הגדולה
23.00 מחוורי יצירות. קונצ'רטו גרוסו מאת קורלי וג'מיניאני. יצירות לכלי סולו מאת טרטיני.

רשת א'

07.30 רדיו קל
08.05 חוגה עם בני הנדל
08.55 ספרות על הגל.
09.05 טלרדיו, שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד
11.05 ירוק ירוק שירים עבריים.
12.05 מעורב ים־תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 א"ן — חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.25 האוניברסיטה הפתוחה.
15.55 ספרות על הגל.
16.05 מועדון שעון הזהב, מעולמו של האדם המבוגר.
17.10 צבעי הקשת.
17.55 ספרות על הגל.
18.06 מינחת ערב
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 שנינו יחד וכל אחד לחוד. עורך ומנחה: יובב כץ, קו פתוח, עם ד"ר תמר כהן, עובדת סוציאלית ואמנון ברזבי, פסיכולוג.
23.55 ספרות על הגל.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
07.55 ספרות על הגל.
08.05 עושים עניין.
08.55 ספרות על הגל.
09.05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
09.55 ספרות על הגל.
10.05 כל צבעי הרשת, עם יואב גינאי.
10.55 ספרות על הגל.
11.55 ספרות על הגל.
12.05 אלף־אלף ב־בית, עם חיים קינן.
12.55 ספרות על הגל.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
13.55 ספרות על הגל.
14.06 לראות או לא לראות, יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק, הווי והומור.
14.55 ספרות על הגל.
15.05 שירים ושעורים.
15.55 ספרות על הגל.
16.05 יומן כלכלה.
16.55 ספרות על הגל.
17.05 רגעי קסם.
17.55 ספרות על הגל.
18.06 אצבע על הדופק, שבועון בעניני בריאות ורפואה.
18.45 היום בספורט.
18.55 ספרות על הגל.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
19.55 ספרות על הגל.
20.05 פרקי חזנות בבקשתך.
20.55 ספרות על הגל.
21.55 ספרות על הגל.
22.05 שוטטות, עם דני אלדר.
22.55 ספרות על הגל.
23.55 ספרות על הגל.
00.05 יומן חצות.
00.15 להאחז בחלום, שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. מבוא לתולדות המתמטיקה (חלק ב') ניוטון והקלקולוס. מרצה: פרופ' שבתאי אונגורו.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם איתן ליפשיץ.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 מוסיקה, עם אורלי יניב.
10.05 עשר, שירים עבריים.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.05 דו רה, יומי.
14.05 פגישה יומית, עם יצחק בן־נר.
15.05 שירים לחג, עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
16.54 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה.
18.45 חמש עשרה קטנות.
00.05 ציפורי לילה, עם אביהו מרינה.
02.00 שירים אל תוך הלילה.
05.00 צלילי בוקר, שירים עבריים.

צה"ל 1

19.05 אין נופים אבודים. מעולמם הספרותי של יוצרים. תכנית חמישית, מגיש המשורר נעים עריידי.
19.55 פינה חמה ללב".
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 כוכב הערב, להקת חיל הים.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת, מבוא לתולדות המתמטיקה. חלק ב' ניוטון והקלקולוס. מרצה: פרופ' שבתאי אונגורו.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע היום שהיה.
23.55 שיחות חצות, עם ציונה פסל — סגנית ר' עיריית הרצליה.

צה"ל 2

19.05 שליפה מומותן.
20.05 צר־8, עם אברי גלעד.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה, עם דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחזרה לאושר
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 גימלים, עם מיכל שמואלי.
10.05 דברים טובים.
11.05 שבעים מי יודע.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול, עם מנחם פרי.
14.06 לי ולך, שיר וברכה.
15.05 חדש, חדיש ומחודש.
16.05 הצגה יומית, עם יקיר אביב.
18.06 משקם בצמרת, שידור חי מתערוכת ה־40 בגני התערוכה.
21.05 אדום עתיק, עם רן עופרי.
23.05 פניני ג'אז, עם לאה ליאור.

רביעי רדיו

15.6.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקטו דיסק)

06.02 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה. מוצרט: סמפוניה בדו מז'ור, מס' 36. שוברט: דואו בלה מז'ור לכנור ולפסנתר. מנדלסון: קונצ'רטו במי מינור לכנור ולתזמורת. ברהמס: ארבע בלדות אופ. 10.
09.00 קונצרט בוקר. שוברט: סמפוניה מס' 6, בדו מז'ור. ברהמס: קונצ'רטו מס' 2, בסי במול מז'ור, לפסנתר ולתזמורת. הנדל: יפתח, אורטוריה.
11.57 פינת השיר. משירי ישראל אלירז.
12.00 אמנים באולפן. שרה פוקסון חיימן וברט ברמן: פסנתר ב־4 ידיים. מוצרט: סונאטה בסי במול מז'ור, ק. 186 ג'. דורפמן: מטמורפוזות על נושאים של מוצרט. ברהמס: סרנדה בלה מז'ור אופ. 16 א'.
13.05 בהאזנה נינוחה. היידן: דיברטימנטו מס. 2 אופ. 100. מוצרט: קונצ'רטו במי במול מג'ור לקרן ותז. ק. 447. בטהובן: שביעייה אופ. 20. שוברט: סונטה במי. לורטצינג: הצאר והנגר (קטעים מהאופרטה).
15.00 מוסיקה ויוה.
16.00 קונצרט מהקלטות התזמורת הסמפונית ירושלים רשה"ש. מנצח: דוד שלון. ברליוז: הפתיחה שודד הים. שומאן: סמפוניה מס' 2, אופ. 61. קרל אורף: כרמינה בוראנה.
18.00 שעה עם...
19.00 מוסיקה אהובה עליכם. בריטן (לפי רוסיני): ערביות מוסיקליות.

כריסטוף אשנבך, מנצח על התז. הפילהרמונית (מ' 20.30)

מגניני: קונצ'רטו מס. 6, במי מינור, לכנור ולתזמורת.
20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו. התזמורת הפילהרמונית הישראלית מנצח: כריסטוף אשנבך סולן: דניאל בנימיני: ויולה. שומאן: הפתיחה ל„הכלה ממסינה". וולטון: קונצ'רטו לויולה ולתזמורת. שומאן: סמפוניה מס' 4, ברה מינור. שומאן: אראבסקה ואלגרו אופ. 70. דבוז'ק: חמישייה בלה מז'ור לפסנתר ולכלי־קשת.
23.00 מחוורי יצירות. קונצ'רטו גרוסו של קורלי וג'מיניאני. יצירות לכלי סולו מאת טרטיני.

רשת א'

07.30 רדיו קל.
08.05 חוגה, עם בני הנדל.
08.55 ספרות על הגל.
09.05 טלרדיו, שירות מידע.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
10.55 ספרות על הגל.
11.05 ירוק ירוק — שירים עבריים.
12.05 מעורב ים תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים.
15.25 האוניברסיטה הפתוחה.
15.55 ספרות על הגל.
16.05 משירי מרדכי גבירטיג.
17.10 צבעי הקשת: שירי עמים.
17.55 ספרות על הגל.
18.06 מינחת ערב.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 הגר מאותו כוכב. תכנית היהודיות היהודית. בשידור חי.
23.55 ספרות על הגל.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
07.55 ספרות על הגל.
08.05 עושים עניין.
08.55 ספרות על הגל.
09.05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
09.55 ספרות על הגל.
10.05 כל צבעי הרשת עם יואב גינאי.
10.55 ספרות על הגל.
11.55 ספרות על הגל.
12.05 אלף אלף בבית, עם חיים קינן.
12.55 ספרות על הגל.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
13.55 ספרות על הגל.
14.06 לראות או לא לראות, יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק, הווי והומור.
14.55 ספרות על הגל.
15.05 שירים ושעורים.
15.55 ספרות על הגל.
16.05 יומן כלכלה.
16.55 ספרות על הגל.
17.05 רגע קסם.
17.55 ספרות על הגל.
18.06 יש שאלות, עורך ומנחה: איתן אלמוג.
18.45 היום בספורט.
18.55 ספרות על הגל.
19.00 היום הזה.
19.35 מוסף לעניני צבא ובטחון.
19.55 ספרות על הגל.
20.05 עולים לחניתה — הצדעה לקיבוץ חניתה במלאת לו 50 שנה, שידור ישיר של המופע. מנחה: אילי גורליצקי. משתתפים: תזמורת חיל־האוויר בניצוח נגסי ברנרס, והאומנים: אריק סיני, עוזיה רפופורט, אילקה רווה, אסתר גמליאלית, סולימן הגדול, מרדכי ברשחר וותיקי חניתה ושומריה מימי הקמתה.
21.55 ספרות על הגל.
22.05 מחפשים את המטמון.
22.55 ספרות על הגל.
23.55 ספרות על הגל.
00.15 ג'אז ועוד — עם לאה ליאור.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. הרפובליקה השניה ומלחמת האזרחים בספרד, לקראת מהפיכת אוקטובר. מרצה: ד"ר יצחק אביב.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע.
08.08 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 עשר, שירים עבריים.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.05 דו רה יומי.
14.05 פגישה יומית, עם אורלי יניב.
15.05 שירים לחג, עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
16.54 באופן מילולי.
17.00 יומן חדשות.
18.05 יער משורר מגאזין לענייני צבא ובטחון.
18.45 מעבר לגבול, מגאזין לענייני ערבים.
00.05 ציפורי לילה, עם משה בקר.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 אין נופים אבודים. מעולמם הספרותי של יוצרים. תכנית שישית, מגישה הסופרת יהודית הנדל.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 כוכב הערב, אושיק לוי.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. הרפובליקה השניה ומלחמת האזרחים בספרד, לקראת מהפיכת אוקטובר. מרצה: ד"ר יצחק אביב.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע היום שהיה.
23.55 שיחת חצות, עם עזרא דלומי, מזכיר קיבוץ ראש הנקרה.

שידורי צה"ל 2

19.05 שליפה מהמותן.
20.05 מצעד הפזמונים הלועזיים המבוקשים.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה עם דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחזרה לאושר.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 גימלים, עם מיכל שמואלי.
10.05 דברים טובים.
11.05 שבעים מי יודע.
21.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול, עם מנחם פרי.
14.06 לי ולך, שיר וברכה.
15.05 חדש, חדיש ומחודש.
16.05 הצגה יומית, עם יקיר אביב.
18.06 הצעקה האחרונה שידור חי.
20.05 כסתו באוניכם.
21.05 אגן הים התיכון. שידור חי.
23.05 הלילה הוא שירים.

חמישי רדיו

16.6.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקטדיסק)

06.02 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — בטהובן: שנים־עשר מנואטים (ת); בטהובן: פרק קונצרטי לכנור ולתזמורת; בטהובן: קונצ'רטו מס' 4 לפסנתר ולתזמורת (ת); בטהובן: סמפוניה מס' 2, ברה מז'ור.
09.00 קונצרט בקר — רביסי: הים (ת); ובר: קונצ'רטו מס' 2 לקלרנית ולתזמורת; שומן: פרק קונצרטו לארבע קרנות ולתזמורת; פולנק: ששייה לפסנתר ולכלי־נשיפה (ת); פרוקופייב: קונצ'רטו מס' 2 לפסנתר ולתזמורת; ברהמס: סרנאדה מס' 1, ברה מז'ור (ת).
11.57 פנית השיר — משירי ישראל אלירז.
12.00 מן הסרטייה.
13.05 בהאזנה נינוחה — טלמן: גאות ושפל בהמבורג סוויטה (התז. הקמרית של פראג/ א. ביירליך); הופמייסטר: קונצ'רטו ברה מג'ור לחליל ותזמורת (מ. לרייה/ התז. הקמרית של מינכן/ ה. שטרלמאייר); שומן: קרייזלריאנה אופ. 16 (י. הורוביץ); שופך לנצ'ברי: חודש בכפר, מוסיקה לבלט (תז. בית־האופרה קובנט גארדן/ ג'. לאנצ'ברי).
15.00 מפגשים מוסיקליים — ראיונות סקירות, דווחים.
16.00 אתנחתא (ש"ח). נטשה טרסון: פסנתר: באך: פרטיטה מס' 4, ברה מז'ור; י. אלוטין: שלושה פרלודים; ברהמס: וריאציות ופוגה על נושא של הנדל, אופ' 24; ברוך: שלישייה בדו מינור (שלישיית יובל).

ישעיהו לייבוביץ, באוניברסיטה המשודרת (גל"צ 1 21.30)

17.30 קשת של צלילים.
18.00 אנתולוגיה בצליל.
19.30 מוסיקה קלאסית קלה.
20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 אופרה — קודאי: הארי יאנוש; מנצח: יאנוש פרנצ'יק.
23.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות הסטוריות רביעיית פרו־ארטה. (תכנית שביעית): היידן: רביעייה מס' 57; ברהמס: רביעיית הפסנתר בסול מינור (ארתור רובינשטיין).

רשת א'

07.30 רדיו־קל.
08.05 חוגה, עם בני הנדל.
09.05 טלרדיו, שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק — שירים עבריים.
12.05 מעורב ים־תיכוני שידור חי מתערוכת ה־40 בגני התערוכה בתל־אביב.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה.
16.05 ארץ לא נודעת.
17.10 צבעי הקשת: שירי עדות.
18.06 מינחת ערב — שידור חי מתערוכת ה־40 בגני התערוכה בתל־אביב.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 יש לי חלום, עורך ומנחה: יובב כץ. עם הפסיכולוגים גליה רבינוביץ ואבי ברמן.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין.
09.05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
10.05 כל צבעי הרשת, עם עמיקם רוטמן.
12.05 אלף אלף בית, עם חיים קינן.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות, יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק, הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
16.05 יומן כלכלה.
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר קוראים ממליצים.
18.06 זרקור עם יצחק גולן.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
20.05 שורשים, שידור חי מתערוכת ה־40 בגני התערוכה בתל־אביב.
22.05 הלילה החמישי, עם אלעזר שטורם.
00.15 להאחז בחלום, שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. על חמישה ספרי אמונה. מאיוב וסופוקלס לקוהלת מרצה: פרופ' ישעיהו לייבוביץ.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 עשר, שירים עברים.
11.05 נכון לעכשיו עם ירון ווילנסקי.
13.05 דו רה יומי.
14.05 פגישה יומית, עם אורלי יניב.
15.05 שירים לחג, עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
16.54 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה.
18.45 חמש עשרה קטנות.
00.05 ציפורי לילה, עם רפי קינן.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 יער משורר, מגאזין לענייני צבא ובטחון. (ש"ח).
19.50 פינה חמה לליב"י.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 כוכב הערב, ריקי גל.
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת. על חמישה ספרי אמונה מאיוב וסופוקלס לקוהלת מרצה: פרופ' ישעיהו לייבוביץ.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע היום שהיה.
23.55 שיחת חצות, עם פרופ' רות גביזון, מרצה למשפטים באונ' העברית.

שידורי צה"ל 2

19.05 שליפה מהמותן.
20.05 צר־8, עם אברי גלעד.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה עם דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחזרה לאושר.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 גימלים, עם מיכל שמואלי.
10.05 דברים טובים.
11.05 שבעים מי יודע.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול, עם מנחם פרי.
14.06 לי ולך, שיר וברכה שידור חי מתערוכת ה־40 בגני התערוכה בתל־אביב.
15.05 חדש, חדיש ומחודש.
16.05 הצגה יומית, עם יקיר אביב.
18.06 קול־בן, שבועון פופ.
20.05 ש־ התחלה, תקליטי שירים ראשונים.
21.05 גימל חי, עם שוש עטרי ודני פיין, שידור ישיר מבית־הספר המרכזי לקשר, אלקטרוניקה ומחשבים.
23.05 הלילה הוא שירים.

לתשומת לב קוראי „הזמנים" התחלנו לתת ציון מיוחד ב„קול המוסיקה", כאשר השידור הוא בתקליטורים (קומפקטדיסק). הציון צורף אחרי (ת) והוא בא לאחר ציון שם היצירה. השימוש בתקליטורים עדיין מעט אולם ילך וירבה.

מתבחות הקולנוע

אשליה גורלית

מותחן פעולה משעשע שעושה הומאז' לסרט האפל ולסגנון המשחק של אדוארד ג'. רובינסון, שגילם בסרטים אלו את דמות הגנגסטר המושחת. בילי דה ויליאמס („הליידי שרה בלוז") מגלם את דמותו של בלש פרטי שנשכר בידי איש עשיר לרצוח את אשתו. הבלש לוקח את הכסף אך יוצא להזהיר את האשה הזוהרת (מורגן פיירצ'יילד הבלונדית בפאה שחורה, ההופכת אותה לפאם פאטל). את התסריט כתב לארי כוהן וביים ויליאם טאגן. עוד משתתפת הדוגמנית ואניטי, „אסתר", ת"א.

בילי דה־ויליאמס בסרט „אשליה גורלית"

ביטל ג'וס (מיץ חיפושיות)

מובן שמישהו ניסה לחזור כאן על „הצגת הקולנוע של רוקי" שכבר היה לאגדה בתחום הפארודיות על סרטי אימה. אז ניסיון בהחלט יש. אבל לא הצלחה. הבמאי טים ברטון, לשעבר אנימטור של וולט דיסני, חובט ביאפיס' הניו־יורקים שקונים גם את אווירת הכפר הפסטורלית ומתלבשים על ביתם של זוג כפריים תמימים שעלו השמיימה לאחר תאונת דרכים ונתקעו בלימבו, מקום מושבם של הזומבים.

ג'ינה דיוויס, שכבר התנסתה בז'אנר זה בסרט האימה „הזבוב", ואלק בלדווין (התחיל מסדרת הטלוויזיה „מדי א' אפורים") הם זוג הכפריים שמנסים להניס את בני הבית הציניים ובסך הכל מצליחים להוציא מהם כמה גיהוקי בוז. רוחות רפאים זה לא מה שהיה פעם.

היאפיס' העידוניים והבלתי נסבלים, שהופכים את בית הכפר המצועצע למעון היי טק פוסט מודרניסטי מזוויע, הם ג'פרי ג'ונס („הווארד הברווז"), קטרין אוהרה („שגעון של לילה") כאשתו הפסלת היומרנית, ובתם המתבגרת לידיה (ויונה ריידר) ששונאת את הוריה ורוצה למות. למעונם החדש הם מחיתים גם את מעצב הפנים השמן (גלן שדיק), שהשליט במקום את טעמו הדקדנטי. הזומבים המיואשים שרוצים לגרש אותם פונים לעזרת האסיסטנטית של האלוהים (כוכבת העבר סילביה סידני, שהופיעה אצל היצ'קוק ולאנג), ובצר להם גם לחברה לגירוש אנשים של ביטל ג'וס (מייקל קיטון מ„מיסטר אימא"), זומבי מגעיל ושטני שמצליח להסליד אפילו את המתים.

ברטון מאזכר בסרטו עשרות קלסיקות אימה כמו „ליל תחיית המתים החיים", ואפשר גם למצוא הדים קלושים ל„קבינט של ד"ר קליגרי". איכשהו כל המבנה עשיר הפרטים הזה לא מצליח להצחיק. „גת", ת"א.

סמטאות הפשע

היה זה הסרט שהכין את צ'ארלי שין לתפקיד כריש הבורסה המתחיל, חניכו של מייקל דאגלס חקרחוני בסרט „וול סטריט". שין מגלם את דמותו של נער המנוקים משועמם מפאלאוי המחפש את שטני כאותו פאוסט. הוא מוצא לו שותף תמים ונוח להשפעה, אותו מגלם ד.ב. סוויני שהגיע לסרט זה ישר מתפקיד החניך המצטיין בסרט „גן השושן". סוויני הוא הילד העני והנאיבי המגלם שוטר מתחיל נשלח לרגל אחרי הילד הרע והעשיר שין. במקום זה הוא מתיידד איתו ומתפתה להיכנס לעולם הפשע דרך כיסוי מהוגן של עבודת בילוש משטרתית. עכבר העיר מביא את עכבר הכפר בסוד העיר הגדולה, מציע לו כסף ופרארי אדומה חופשי־חופשי על הבר, ובתמורה יוצא איתו לגיחות גניבה של מכוניות יקרות.

לעלילת „סמטאות הפשע" היו כישורים להפוך למותחן פשע אפלולי במדרכותיה הרצחניות של לוס אנג'לס, אלמלא סחף אותו הבמאי פיטר וורנר („מונזייטינג") לכיוון סרט נעורים יאפיסטי שגרתי.

עוד משתתפים: לארה האריס שהיא תערובת פוטוגנית של איזבלה רוסליני ונסטסיה קינסקי, מופיעה בתפקיד אחותו השברירית של שין והופכת בעידודו לאהובתו של השוטר החשאי, ונדי קוויד („אהבה מטורפת", „הפרט האחרון"), וביל דיוק („קומאנדו"). „לימור", ת"א.

סערת רגשות

שיתוף פעולה נוסף של הבמאית האוסטרלית גיליאן ארמסטרונג עם שחקנית האופי האוסטרלית ג'ודי דיוויס („המעבר להודו"), תשע שנים לאחר שעשו את הסרט הפמיניסטי „הקריירה המזהירה שלי".

„סערת רגשות" אף הוא סרט של נשים על נשים. דרמה מינורית על אשה אבודה, חלושה, בודדה ומבולבלת, העובדת כזמרת ליווי של מין אלויס פרסלי מקומי, ונודדת איתו על פני אוסטרליה. היא נתקעת בעיירת קרוונים זוותה, מנסה להשתכר ולשכוח את עצמה, ומתיידדת עם נערת שכנים מתוקה (קלאודיה קארבין) ועם דייג גרוש (קולין פריילס מ„מלקולם, ו„קנגורו") שמפתח עליה תקוות לנשואין והתבייתות. לילי, שכל חייה ברחה מאחריות ואף נטשה את בתה, מגלה שילדת השכנים היא בתה האבודה. הגילוי גורם לפרץ של רגשות הדורש ממנה לצאת מרמת האפטיה המנומנמת שלה, לבטא את רגשותיה האימהיים, להפגין חסות ואכפתיות ולהפסיק לברוח. תולשתו של הסרט ודלילותו העלילתית המנומנמת לא נעזרו במשחקה האפאטי ונעדר העניין של דיוויס. „דיזנגוף", ת"א.

עיתונות שחורה

עוד סרט העוסק באמת העיתונאית העומדת בפני מילכוד. ג'רי שצברג, מומחה של דרמות פעולה („הדהליל") ביים עבור חברת „קנון" של גולן־גלובוס את סרט הפעולה האמור להיות דיון מוסרי באתיקה העיתונאית הפגומה של העיתונות האמריקנית הדרוקנית.

הסופרמן כריסטופר ריב, שכבר היה עיתונאי בסדרת „סופרמן" חוזר להיות עיתונאי ניו־יורקי בוק, אלא שהפעם אין באפשרותו לשלוף את מדיו האדומים של סופרמן כדי לחלץ את העיר מכוחות הרשע. הוא מסתבך עם כל העולם לאחר שפירסם כתבה מפוברקת על גנגסטר דמיוני. הסובבה העיתונית קונה בצמא את שקרו, והופכת אותו לגיבור מקומי. הוא מקבל פינת טלוויזיה משלו, והפך לאורח כבוד במסיבותיהם של מופלי העיר העשירים. כל העניין מתחיל למצוא חן בעיניו, אבל הכתבה שהתחילה בשקר כל תופחת למימדים מפחידים. גנגסטר המאשם מרצה ינקם עליו טרמפ ומודיע לעיתונות שהוא גיבור הכתבה. ריב נדהש למסור את ההשמצות וחקלטות הלאקלימות ומסתבך עד צוואר בבועת השקר של עצמו. שצברג העניק את הכשף, והמלכוד האתי מיתרגם בסרטו למבוך אלים, תסריט מגושם ופרוץ, סטריאוטיפים גוועים, ומשחקן הנעבבי של ריב. הגולמני סחטו את טיפת העניין האחרונה שקיימת בסרט בזכות הנושא.

עוד משתתפים: מימי רוגרס („זר שומר עלי") כגבירתו ההדורה והשברירית של ריב, מורגן פרימן בתפקיד הגנגסטר השחור והאלים, וקתי בייקר כזונה בעלת לב הזהב שמוצאת את מותה בביוב של החיים. „סיוון", ת"א.

שנת ההתבגרות שלי

כמו ב„סופיה" הארגנטיני גם בסרט הספרדי „שנת ההתבגרות שלי" יש מתבגר חשקן הנראה מבוגר מגילו ומלבה את יצריהן של הנשים המבוגרות והעריריות שבסביבה. הרקע הוא ספרד הפשיסטית של גנרליסימו פרנקו, המלקטת את השברים של מלחמת האזרחים העקובה מדם בהתרפסות כלפי המשטרים הפשיסטיים של היטלר והדוצ'ה.

יוצרי הסרט הם הבמאי הצעיר פרננדו טרואבה והתסריטאי הוותיק רפאל אסקונה. טרואבה, אשר ביים את סרטו הראשון „אופרה פרימה" כבר בגיל 24, נחשב לאחד מעמודי התווך של הקולנוע הספרדי החדש שלאחר פרנקו. למרות גילו הצעיר הצליח לביים את סרטו ברגישות כלפי טיפוסים וחולשות אנושיות. הרבה בזכות מבנה תסריטו האיתן של התסריטאי אסקונה, מוותיקי תסריטאי ספרד, מאחוריו שלושים שנות כתיבה וכשבעים תסריטים לבמאים ספרדיים ואיטלקיים, ביניהם לקרלוס סאורה („אנה והזאבים") ומרקו פרארי („הזלילה הגדולה").

המתבגר החיישני והחשקן של טרואבה ואסקונה הוא מנולו (ג'ורג' סאנס), נער בן 15 הנשלח לפנימיית נערים דתית בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, שם הוא „גבר" יחיד בין ילדים ומורות חשקניות אך חסודות המשדרות אליו מסרים כפולים של מיניות. המלחמה והפשיזם חודרים לסרט בזהירות, בנאומים הפטריוטיים או בשריפת הספרים של סופרים זרים. מנולו הצעיר, המתאהב בבתו היפה של כומר הכפר, לומד בשנת ההתבגרות שלו על הקשר בין שמרנות מינית לפשיזם. שנת ההתבגרות היתה לשעת התעוררות מוסרית. למרות כבדות הנושא הצליח הבמאי ליצור קומדיה אנושית, בפרט הודות לגלריית הטיפוסים האותנטיים שנתאפשרה בזכות ליהוק מתאים ומשחק איכותי של כל הצוות. „תכלת", ת"א.

ג'יין אדל (למעלה) וקלודיה קארוון בסרט „סערת רגשות"

בשטה

זרוק אותה מהרכבת

טוב

הקומיקאי הגוץ והעצבני דני דה־ויטו מוכר בעיקר כשחקן בסרטים „חטיפה נעימה", „אנשי הפח", „קבצנים בלילה" ורבים אחרים. הצד הסמוי באישיותו הקולנועית מתגלה עתה, עם צאת סרטו החדש „זרוק אותה מהרכבת", בהשתתפותו ובבימויו. עלילתו המפותלתלה ורבת ההמצאה של הסרט מקשה על תיאור מילולי. הסרט הוא מחווה להיצ'קוק, וגם בדיקת יחסי הסופר עם יצירתו, אמת ובדיון, הגבולות הדקים בין ההמצאה למציאות. גיבור הסרט הוא סופר מתוסכל (הקומיקאי בילי קריסטל „מגבוות") המתקשה לכתוב בשל שנאתו לגרושתו שזה עתה פרסמה על חשבונו רב־מכר מצליח. לפרנסתו הוא מלמד כתיבה יצירתית לחובבים, ובכיתתו יושב דני דה־ויטו, בא־מנטול מגודל המתעב את אמו השתלטנית ומתכנן לחסל אותה בשלל מיתות משונות. משום מה נדמה לו, שהמורה שלו לכתיבה מוכן לרצוח את גרושתו, ובתמורה ירצח הוא את אמו האיומה. בערך כמו מה שקורה במותחן הקלאסי של היצ'קוק „זרים ברכבת".

סרטו של דה־ויטו הוא פנינה קומית ששוליה מקאבריים ותוכה אנושי. קומדיה רעננה, טרייה וקולעת, שופעת ציטוטים קולנועיים ורבת המצאות חזותיות. קומדיה מענגת ומקורית שהצליחה להימלט ממכבש הקומדיות נוסח הוליווד.

עוד משתתפים: קים גריסט („ברזיל"), רוב ריינר, הוא ראש כרוב מ„הכל נשאר במשפחה" ומי שביים את „אני והחבר'ה", המראיינת הפופולרית אופרה ווינפרי בתפקיד עצמה, ואן רמזי („עשבי פרא", „הגוניס"), כאמא הטיראנית והמפחידה, בתפקיד עצום שזיכה אותה במועמדות לאוסקר השנה. „שחף", ת"א.

שלושה גברים ותינוקת

מספיק

גירסה אמריקנית ללהיט הצרפתי הסתמי של המבאית קולין סרו. שלושה הרווקים ההוללים, שתינוקת שמנמנה ממיסה את ליבם האורבני הקשוח – הפכו בשיחזור האמריקני ליאפיס ניו־יורקים ריקניים ונהנתנים. תחילה הם מסתבכים עם הטיטולים החד־פעמיים ומקללים את היצורה הקטנה שהונחה על סף ביתם, אבל בסוף הופכים למומחים בגידול ילדים, אפילו יותר מדיאן קיטון וה„תינוקת בירושה" שלה.

על בימוי הקומדיה אחראי השחקן לאונרד נימוי, הזכור בעיקר מתפקידי דר' ספוק בעל הגבות המכורכמות והמכהילות מסדרת המד"ב הטלוויזיונית „מסע בין כוכבים". שלושת הגברים הנשבים ברשתה של תינוקת ורדרדה הם הקומיקאים טום סלק („מגנום"), טד דנסון (מסדרת הטלוויזיה „חופשי על הבר") וסטיב גוטנברג („מחלון חדר המיטות").

את התינוקת מגלמות לסירוגין צמד התאומות ליז ומישל, אשר בעת הצילומים היו כבנות ארבעה חודשים. אדם ורינברג, אקס ישראלי, הוא שצילם את הסרט.

לא היינו צריכים את הטובה הזאת אז – וגם עכשיו אפשר לפסוח הלאה. אפילו דיאן קיטון המסתבכת עם בעיה דומה עדיפה על פני המתישון הזה. „רב חן", ת"א.

תינוקת בירושה

במעט טוב

באמריקה עדיין לא גמרו להתעסק ברוח היאפיס־טית החדשה שציננה את מדרכות מנהטן. הנה סרט שגומר חשבון עם התופעה היאפית, ובדרכים ראקציונריות מחזיר את האמונה בחלום האמריקני העממי, המסורתי, המגשים עצמו בעבודת כפיים, חריצות ותושייה פשוטה. „תינוקת בירושה", סרטו של הבמאי תסריטאי צ'ארלס שייר, עוסק בסופר־יאפית שהפנתה עורף למירוץ העכברים של מנהטן, כולל כל הבונוסים שאורח החיים היאפי הציע לה בשפע.

דיאן קיטון (זו שהיתה חברה של וודי אלן בחיים וב„אני הול", וגם החברה של וורן ביטי בחיים וב„אדומים") היא ג'י. סי וייאט, יועצת ניהולית מצליחה בחברת פרסום יוקרתית. יש לה כל מה שקרייריסטית יכולה לצפות לו בעידן הפוסט־פמיניסטי: משכורת שסוגרת שש ספרות, דופלקס מסוגנן במנהטן, וורקוהוליק בתור חבר לחיים שלא רוצה לראות אותה בין הסירים ובטוח שלא בין צוות צרחנים קטנים. ג'י.סי. מטפסת בסולם ההצלחה, עד שביום אפור אחד נהרס עליה עולמה. התינוקת שקיבלה בירושה מבני דודים שנהרגו בתאונה, משבשת עליה את כל תוכניות הקידום. היא חושבת לתרום אותה לאימוץ, אבל מתחרטת ברגע האחרון, אולי קצת גם בגלל השעון הביולוגי הדוחק. היא אורזת את התבילה הקטנה והפועה, והולכת לכפר להגשים אמהות מתוקה עם החלום האמריקני, בין כפריים תמימים וישרי דרך, וסם שאפרד (התסריטאי וגם המוצ'ינו הפרטי של ג'סיקה לנג) בתפקיד רופא בהמות חושני ומלומטם, גואל אותה מחיי מין משמימים של ארבע דקות. „תינוקת בירושה" היא קומדיה חביבה בהחלט למרות שנתפרה על־פי שטנץ הוליוודי לא הכי מבריק. „בן יהודה", ת"א.

איכות

אחמו כליבך – לב, ת"א
החבר של החברה שלי – לב, ת"א
המבער תנשמה – לב, ת"א
הקיסר האחרון – חן, ת"א
ז'אן דה פלורט – הזונגוף, ת"א
חופשה בכפר – לב, ת"א
להחזאות ילדים – דיזנגוף, ת"א
לוידי, אוב – פריז, ת"א
סמי ורוזי עושים את זה – דיזנגוף, ת"א
מעקב צמוד – חן, ת"א
עיניים שחורות – מוזיאון, ת"א
שם המשחק – טולדו, ת"א

יעל ישראל

תשבצים

תשבץ 239

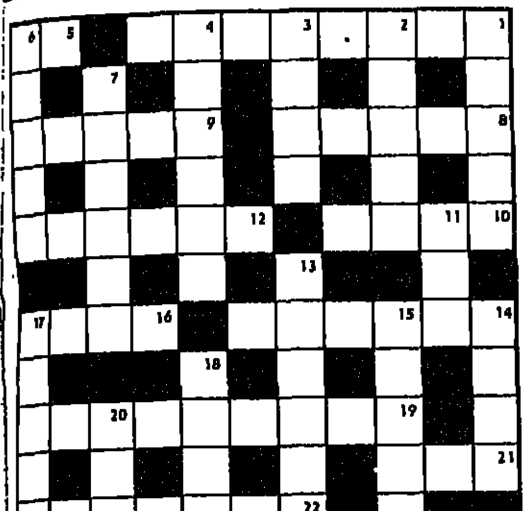

אפקי: 1 אופה ומוכר עוגות בלע"ז. 5. לובשים בזמן אבל. 8. ממליך המלכים הראשון בישראל. 9. חרק בעל ותק בעולם שאחדים מסוגיו בונים קיני חמר גדול. 10. מלאך שלית. 12. דרכי התנהגות. 14. ליצן. 16. פעולות הצפרים הקשורות בהטלה דגירה וגדול האפרוחים. 19. בהשאלה מי שמתכונן להיות עצמאי ולפרוש מחסות (שתי מלים) 21. משא, עול. 22. גזל (שתי מלים).

אנכי: 1. קונסטנטינופול. 2. אור, בארמית. 3. מחדשי השנה האזרחית. 4. למעשה לא ממש שם הפסיד נפוליאון, אבל כך מספרת ההסטוריה המקובלת. 6. שפה עתיקה בצרפת. 7. משענות (בד"כ בעגה משפטית). 11. נהר בספרדית. 13. אינם מאמינים (במיוחד בנצרות, או באיסלם). 14. מלת שאלה. 15. תבה קטנה. 17. הליכות נאות (כ"מ). 18. חבל בדרום הארץ. 20. מעובדי המתכת.

אגוזן 239

אפקי: 1. קטינה עם ילד ורובה (4,2,2). 5. (עם 14 אנכי) כנוי ל„מקום אחר" אינו מיועד לציבור (4,2). 8. שלח... למטבע זר בקופ"ח, ונתפס בקלקלתו (5). 9. אהוב אותי, כי אני אוהב את ארצי – כך כנראה אומר בויש למשל (5) (כ"מ). 10. אני בצרה, וגם בראנדט (4). 12. איזה מין פוליטיקאי משתדלים לא לשאול? (3,3). 14. אפשר לומר על מה שעשו ליהודים בארץ הנ"ל: פויו (6). 16. אבי אבותינו עם אחד מן הצאצאים נמצא בקשר עם המשווק (4). 19. טעם החיים האמיתי נשמע בתכניתו של אנסקי (3,2,4). 21. כורה השחת נשאר ויתן בלבו (3). 22. מין הצגה יומית? כן, זה מועיל במשפט (7) (כ"מ).

אנכי: 1. (עד 6 אנכי) ההורה שלו בסעודה, והוא שר וכותב שירים אצלנו (5,5). 2. זוחל בחזרה לתרנגולות (5). 3. לוקח לה כז חודשים לתת תשובה (4). 4. גם לצער של הקברניט אצל בני ברמן היה בסיס (3,3). 6. ראה 1 אנכי. 7. איזה גורו דן בתנועת העבודה? (6). 11. הפגיזו חלק מירושלים (3) (עפ"י שוש קוריאט). 13. מה מזמרים לנו הפלשתינים במצעדים שלהם בשטחים? (3,3). 14. ראה 5 אפקי. 15. רמטכ"ל ישר שלא סבל קו עקום (5). 17. גן הנותן לאריכות ימים וכח (5) כ"מ. 18. ראה ערך, כתוב על הירק (4). 20. מכשיר שאפשר להוריד על שאלה כזאת (3).

תשבץ 238

אגוזן 238

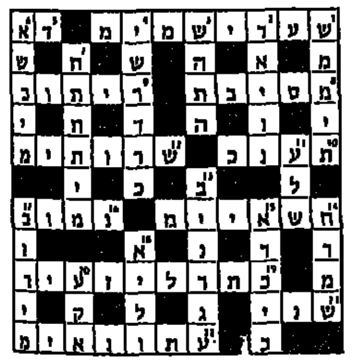

© אמיר בן אור

ברידג'

יותר טוב מ־75%

הכי טוב זה 100%, אולם גם חוזה בסבירות של 75% סיכויי ביצוע הוא חוזה טוב, ובשיקולי הכרוז אחוז כה גבוה הינו תמריץ רציני להימצא בחוזה מקסימלי.

ביד הבאה הצלחת אחת משתי עקיפות מבטיחה את ביצוע החוזה, וזה סיכוי טוב (75%). אולם הכרוז לא הסתפק בסיכוי זו וחיפש את הדרך של 100%.

צפון: ♠A 6 ♥Q 10 9 6 ♦A K J 6 ♣A K 7
מערב: ♠10 8 5 3 ♥4 2 ♦9 5 ♣Q J 10 4 2
מזרח: ♠K 9 7 4 2 ♥5 ♦Q 10 8 2 ♣9 6 3
דרום: ♠Q J ♥A K J 8 7 3 ♦7 4 3 ♣8 5

מחלק: צפון
פגיעים: כולם
ההכרזה:

צפון	מזרח	דרום	מערב
2 בלי שליט	—	3 הארט	—
4 קלאב	—	5 הארט	—
6 הארט			

הכרזת ה־4 קלאב מצד צפון, מראה על התאמה בהארט וקונטרול בקלאב (מעודד המשך בכיוון הסלם), ומכוון שגם דרום גילה עניין (5 הארט), נסגר העסק בחוזה של 6 הארט ומערב הוביל במלכה קלאב. הכרוז זכה במלך, המשיך בשני סיבובים של הארט, אלוף קלאב וחיתוך קלאב בידו.

עתה שיחק הכרוז דיאמונד מידו, מערב שיחק את ה־9, הכרוז זכה במלך, חזר ליד בהארט, והמשיך בדיאמונד. מערב שיחק את ה־5, והכרוז שיחק את ה־6 (!) בהניחו למזרח לזכות בלקיחה כשהמצב כזה:

צפון: ♠A 6 ♥Q ♦A J ♣—
מערב: ♠10 8 5 ♥— ♦— ♣J 10
מזרח: ♠K 9 7 ♥— ♦Q 10 ♣—
דרום: ♠Q J ♥K 8 ♦7 ♣—

כל קלף שמזרח חוזר בו מאפשר את ביצוע החוזה. תגידו בוודאי, „מה החכמה, מערב יכול לשחק את ה־5 דיאמונד בסיבוב הראשון ולא את ה־9". לאחר שנשאלה השאלה, אתם בוודאי יודעים את התשובה. במקרה זה „מעביר" הכרוז את הדיאמונד הראשון למזרח לזכות בלקיחה, ומזרח נמצא באותו מצב, רק דקה מוקדם יותר.

ארנונה שפא

שחמט

בעיות וסיומים

ב־5508 קשר הדוק בין ההתעיות לבין הפתרון. במט־עזר מחליפים הכלים הלבנים תפקידים בפתרונים השונים (5509).

5508. א. דנאר
תחרות ליובל הרמאנסון 1987
פרס ראשון

12 + 14 — מט בשני מסעים

5509. תומה גאראי
ארצות הברית
מקורית

TOMA GARAI
U.S.A
ORIGINAL

4 + 10 — מט־עזר בשלושה מסעים, שני פתרונות

פתרונים אל העורך, „רח' רמת הגולן 43, ירושלים 97703.

הכלים נועדו להקרבה

וסיום של הצמד הרומני משחק מדויק, הקרבה מפתיעה ומט נהדר.

פ. ג'ריטה וו. נסטורסקו
רומניה
פרס ראשון

4 + 5 — לבן נוסע וזוכה

פתרון: 1. מב1 (למניעת ההכתרה על 1...ז1) [illegible]

„ואריאנטים" מס' 2

החוברת, אשר עורכיה הם אורי אבנר ועומר קומאי, נשלחה לכל חברי האיגוד לקומפוזיציה שחמטית. המצטרפים לאגוד יקבלו בדואר חוברת זו (כן את חוברת מס' 1). כתובת האיגוד: ת.ד. 1677, חולון 58116. דמי החבר לשנת 1988 הם 50 ש"ח (לנוער, חיילים וגמלאים 35 ש"ח).

כנס פרובלמאים

האגוד לקומפוזיציה שחמטית בישראל יקיים מפגש חצי־שנתי של הפרובלמאים ביום שלישי 5.7.88. [illegible]

תחרות פתרונים מארס 1988

[illegible]

יוסי רטר

קרבות ותחרויות

באר־שבע – האלופה

נבחרת א' של מועדון באר־שבע, שמרה על תוארה, אלופת המדינה, עם סיום משחקי הליגות לשנת 1988. במקום השני סיימה הפועל תל־אביב, העשויה להישתוות במספר הנקודות לבאר־שבע. אם כך יהיה הרי שיתרון במספר הנצחונות הקבוצתיים הוא שיעניק לבאר־שבע את התואר. השבת ייפגשו שתי הראשונות למשחק גמר הגביע ב„בית־תבורי" בתל־אביב.

הסבוב האחרון בליגה נערך ב„בית־תבורי" והושגו בו התוצאות הבאות: באר־שבע – „הפועל־פלדקליין" ראשל"צ 2.5:2.5 (כל חמשת המשחקים הסתיימו בתיקו) הפועל תל־אביב – אס"א טכניון חיפה 4:0 (1). במשחק שנשלח לשיפוט, בין אליהו שווידלר מ„הפועל" למלכיאל פרץ, תובעת „הפועל" נצחון ואס"א טכניון – תיקו. קבוצת הפועל הרצליה „הורידה" את הפועל רחובות לליגה הארצית, לאחר שגברה עליה 2:3. ביכורי העתים א' גברה על היורדת השניה „רובינשטיין" ירושלים 1.5:3.5, אס"א אוניברסיטת תל־אביב ניצחה את הפועל הוד־השרון/פתח־תקוה 1.5:3.5. הדרוג: באר־שבע 30, הפועל תל־אביב 29 (1), אס"א ת"א * 26, אס"א חיפה 25, ראשון־לציון 23, הוד־השרון/פתח־תקוה 22.5, ביכורי־העתים 20, הרצליה 18, רחובות 17, „רובינשטיין" 13.5. ליד הלוח הראשון לציון הצטיין אלון גרינפלד מבאר־שבע בצוברו 7 נקודות בשמונה משחקים. ליד הלוח השני הצטיין אליהו שווידלר.

לליגה הלאומית עולות קבוצות הפועל תעשיה אוירית (23.59 נקודות) ומכבי תל־אביב/אשדוד (23 נקודות). אחריהן: הפועל חדרה 23, הפועל ראשון־לציון 22.5, הפועל בל"ל תל־אביב ואס"א ירושלים – 20 כל קבוצה, ביכורי־העתים ב' ת"א – 18.5, אליצור פתח־תקוה 14, הפועל פתח־תקוה/הוד־השרון – 13. האחרונה יורדת לליגה א' הפועל ראשון־לציון נחלה את הפסדה היחיד בסבוב האחרון, כשנוצחה 3:2 על ידי הפועל חדרה. כתוצאה מכך „נפלה" ראשון לציון למקום הרביעי. לליגה הארצית העפילו קבוצות הפועל כפר־סבא ואליצור נתניה.

הפתעות ברומניה

אליפות רומניה הסתיימה בניצחונו הצפוי של בכיר שחמטאי המדינה, רב־האמן פלורין גיאורגיו שצבר 10.5 נקודות ב־16 משחקים. אך בדרוג שאר המתחרים היו מספר הפתעות גדולות. סטפאנוב ופוישור סיימו עם 9.5 נקודות כ"א, אחריהם: גינדה (מנצח תחרות נתניה אשתקד), אראמש ופאבלוב 9 כ"א, יונסקו 8.5, שובה, דומיטרקו וגרינברגר – 8 כ"א, מרין וגיצסקו – 7.5 כ"א, ועוד. בעיקר מפתיע כשלונם של שובה ושל מרין.

לחלן משחק מבריק של סטפאנוב באליפות, בו גבר על הנציג היחיד של רומניה בתחרויות הבינאזוריות האחרונות.

הגנת בנוני

לבן: מרין — שחור: סטפאנוב

[illegible]

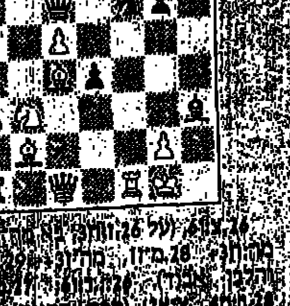

[illegible]

אבי אמיר